MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
BANKININKYSTĖS IR INVESTICIJŲ KATEDRA

ERIKA BERTAŠIŪTĖ
FINANSŲ RINKOS
VERSLO NUOSAVYBĖS EKONOMIKA

# LIETUVOS ALAUS IR STIPRIŲJŲ GĖRIMŲ RINKOS DINAMIKA

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas – doc. dr. S. Taraila

Vilnius
2006

# TURINYS


ĮVADAS 3

1. ŠIEK TIEK STATISTIKOS 5
1.1 Alkoholio gamyba ir realizavimas 5
1.2 Alkoholinių gėrimų importas ir eksportas 14
1.3 Bendra alkoholio suvartojimo Lietuvoje ir kitose šalyse apžvalga 22
1.4 Alaus suvartojimas 25
1.5 Vyno suvartojimas 28
1.6 Degtinės suvartojimas 30
1.7 Išaugusio alkoholio suvartojimo pasekmės 32
1.8 Alkoholio vartojimo struktūra 34

2. PAGRINDINIAI TEISĖS AKTAI REGLAMENTUOJATYS ALKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKĄ 36

3. KODĖL LIETUVIAI TIEK DAUG GERIA? 42
3.1 Mažėjanti alkoholio kaina ir didėjančios gyventojų pajamos 43
3.2 Liberali alkoholio kontrolės politika 45
3.3 Alkoholio gėrimo tradicijos 48
3.4 Alkoholinių gėrimų vartojimo kiekį ir dažnumą įtakojantys veiksniai 50

IŠVADOS 56

SIŪLYMAI 58

LITERATŪROS SĄRAŠAS 59

SANTRAUKA 63

ZUSAMMENFASSUNG 64

# ĮVADAS

Alkoholis pasaulyje gaminamas ir geriamas jau tūkstančius metų. Šiandien alkoholiniai gėrimai yra vartojami labai įvairiai ir turi daug prasmių, pradedant nuo šeimos pietų stalo gėrimo ir baigiant ceremoniniu gėrimu.

Europos Sąjunga yra daugiausia geriantis regionas pasaulyje. Lietuva pagal alkoholio suvartojimą priskiriama aukščiausios rizikos grupei Europoje. Po II Pasaulinio karo mūsų šalyje pirmiausia buvo atkurta maisto pramonė ir degtinės – tabako fabrikai. 1990 m. lietuviai „pragėrė“ 1 milijardą rublių: tai daugiau nei už lengvuosius automobilius, motociklus, dviračius, baldus, kilimus, laikrodžius, statybines medžiagas, miltus, duoną ir jos produktus, pieną ir jo produktus, kiaušinius, cukrų, druską ir už bulves išleista kartu paėmus [25].

Per pastaruosius penkerius metus išgerto alkoholio kiekis mūsų šalyje smarkiai išaugo, o tai daro didžiulę žalą gyventojų sveikatai (daugiau sergama ligomis, kurias sukelia alkoholio vartojimas bei mirštama nuo jo) bei visai visuomenei (padaroma daugiau nusikaltimų, daugiau atsitinka nelaimingų atsitikimų). Didžiausia problema yra tai, kad neproporcingai didelė daromos žalos dalis tenka jaunimui.

Atsakyti į klausimą, kodėl lietuviai tiek daug geria, tikrai sudėtinga, nes priežasčių reikia ieškoti tiek pačiame žmoguje, tiek jį supančioje visuomenėje su savomis tradicijomis bei požiūriu, tiek Vyriausybės vykdomoje politikoje.

Alkoholio tema yra labai sudėtinga, todėl sunku daromą alkoholio žalą visiškai sukontroliuoti valstybiniame lygmenyje. Nors šiuo metu Lietuvoje skiriama daug dėmesio šiai problemai ir bandoma su ja kovoti, keičiant egzistuojančius teisės aktus bei priimant naujas kovos priemones, tačiau visgi mūsų šalyje vykdoma alkoholio kontrolės politika nėra pakankamai griežta, kad mažintų alkoholio vartojimą.

Augant alkoholinių gėrimų paklausai Lietuvoje, didėja ir jų gamybos apimtys bei importas iš kitų šalių. Taip atsiranda vis didesnis gėrimų asortimentas, galintis patenkinti net ir išrankiausio vartotojo norus.

**Šio darbo tyrimo objektas** – alkoholinių gėrimų vartojimas Lietuvoje.

**Tyrimo dalykas** – alkoholinių gėrimų vartojimo dinamika Lietuvoje per pastaruosius metus.

**Darbo tikslas** – išanalizuoti kaip kinta Lietuvoje alkoholinių gėrimų suvartojimas, aptarti priežastis lemiančias šiuos pokyčius, pasiūlyti būdus, kaip mažinti suvartojamo alkoholio kiekį.

**Su darbo tikslu susiję šie uždaviniai:**

1. Išanalizuoti stambiausių vietinių alkoholio gamintojų gamybos bei realizacijos apimčių kaitą.
2. Aptarti alkoholinių gėrimų importo bei eksporto kitimą.
3. Išnagrinėti alkoholinių gėrimų suvartojamo kiekio kaitą, bei alkoholio vartojimo struktūrą.
4. Aptarti priežastis, dėl ko lietuviai vartoja tiek daug alkoholinių gėrimų.
5. Išnagrinėti Lietuvos alkoholio kontrolės politiką reglamentuojančius teisės aktus.

Rašant darbą naudojau aprašomojo tyrimo metodą – pateikiant statistinius duomenis bei kitą informaciją apie Lietuvos alkoholio rinką, bei nagrinėjant teisės aktus ir straipsnius šia tema, siekiau parodyti, jog alkoholio rinka Lietuvoje auga.

**Darbo struktūra.** Pirmoje darbo dalyje pateikiami duomenys kaip per pastaruosius metus keitėsi alkoholinių gėrimų gamybos, realizavimo, importo bei eksporto kiekiai. Detaliau aprašomi pagrindiniai Lietuvos alkoholio gamintojai, eksportuotojai ir importuotojai bei jų veiklos pokyčiai. Šioje dalyje taip pat nagrinėjami alkoholio suvartojimo statistiniai duomenys Lietuvoje, lyginant ją su kitomis šalimis, aptariamos alkoholio vartojimo pasekmės žmonių sveikatai bei visuomenei, besikeičianti Lietuvos alkoholio vartojimo struktūra, detaliai aprašomas skirtingų alkoholinių gėrimų grupių (alaus, vyno ir stipriųjų gėrimų) suvartojimas ir jo pokyčiai. Antroje dalyje nagrinėjami pagrindiniai teisės aktai, reglamentuojantys alkoholio kontrolės politiką. Trečioje darbo dalyje nagrinėjamos pagrindinės priežastys, kodėl lietuviai tiek daug geria ir nuo ko priklauso vartojamo alkoholio kiekis ir dažnumas.

# 1. ŠIEK TIEK STATISTIKOS

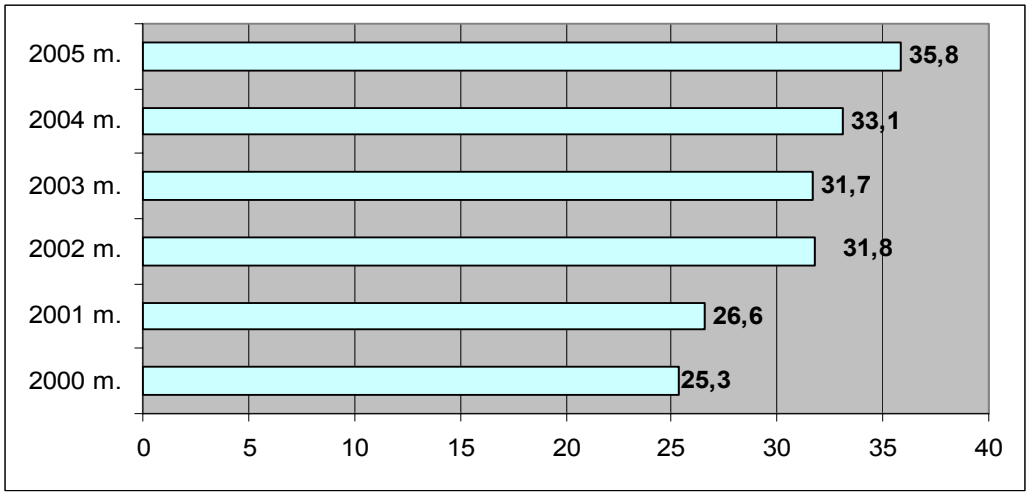
## 1.1 ALKOHOLIO GAMYBA IR REALIZAVIMAS

Europa vaidina vieną pagrindinių vaidmenų pasaulinėje alkoholio rinkoje. Čia gaminamas ketvirtadalis pasaulyje pagaminamo alkoholio ir pusė pasaulyje pagaminamo vyno. Alkoholio prekyboje Europa vaidina dar svarbesnį – ES tenka 70 proc. pasaulinio alkoholio eksporto ir šiek tiek mažiau nei pusė importo. Nors dauguma šios prekybos vyksta tarp ES šalių, alkoholiui tenka 9 milijardai eurų visos ES prekybos balanso [16].

Didėjant alkoholio suvartojimui Lietuvoje, išaugo ir jo gamyba. Jei 2000 m. per metus mūsų šalyje buvo pagaminama 25,3 mln. dekalitrų alkoholinių gėrimų, tai 2005 m. jų pagaminta net 35,8 mln. dekalitrų.

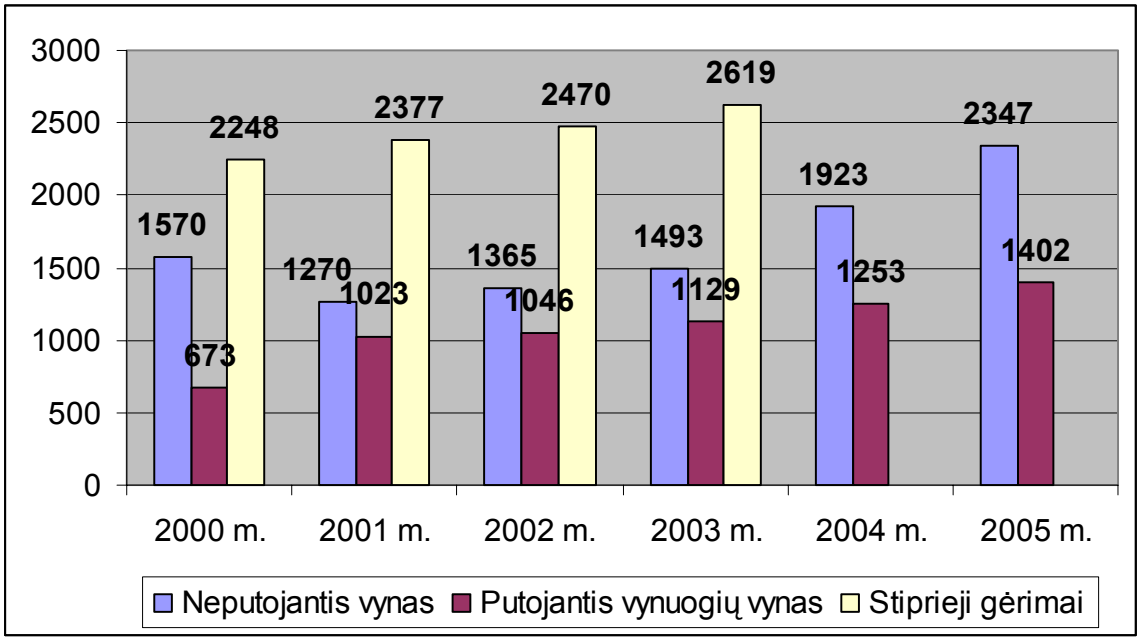
2003 m. buvo pagaminta 2,6 mln. dekalitrų stiprių alkoholinių gėrimų. Palyginti su 2002 m., išaugo degtinės, brendžio, džino likerio, vaisių – uogų vyno, putojančių fermentuotų gėrimų gamyba. Sumažėjo viskio, midaus trauktinės, vynuogių vyno, putojančio vynuogių vyno, vermuto gamyba. Daugiausia buvo pagaminta alaus – 26,4 mln. dekalitrų, tačiau lyginant su 2002 m., jo gamyba sumažėjo 2 procentais.

Nuo 2000 m. iki dabar Lietuvoje kiekvienais metais pagaminama vis daugiau alkoholinių gėrimų (žr. 1 pav.). 2005 m. stipriųjų gėrimų gamyba išaugo 15 proc. iki 1,2 mln. dekalitrų, perskaičiuotų į absoliutų (100 proc.) alkoholį, per metus, tačiau 4 procentais sumažėjo brendžio, 32 viskio ir 28 procentais džino gamyba. Per šį laikotarpį visų rūšių silpnų neputojančių vynų gamyba išaugo 22 procentais (2000 m. jų buvo pagaminta 1,5 mln. dekalitrų, 2004 m. 1,9 mln. dekalitrų) ir 2005 m. sudarė 2,3 mln. dekalitrų. Kaip ir visais kitais metais, taip ir 2005 m., daugiausiai Lietuvoje buvo pagaminta alaus – 29 mln. dekalitrų, palyginti su 2004 m., jo gamyba padidėjo 7,6 procento [17].



*1 pav. Alkoholinių gėrimų gamyba 2000 m. – 2005 m., milijonais dekalitrų*

Beveik nežymų alkoholio gamybos sumažėjimą 2003 m. nulėmė sumažėjusi alaus gamyba.

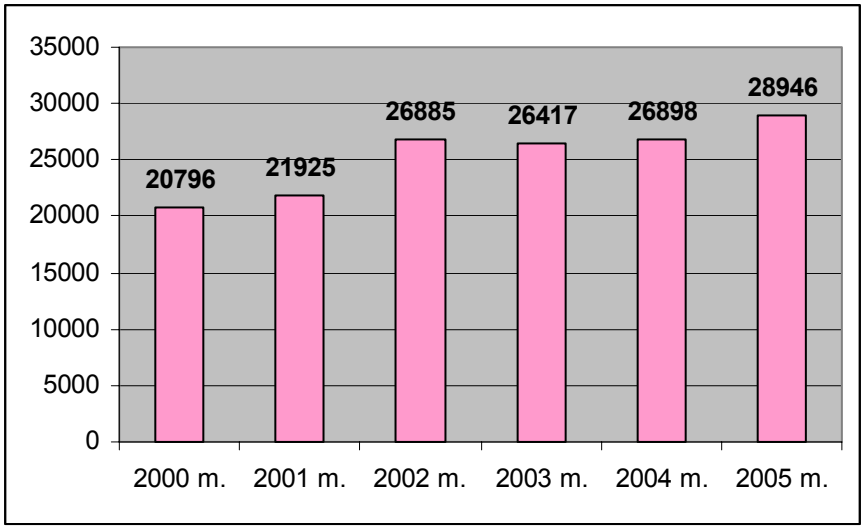



*2 pav. Alkoholinių gėrimų gamyba (išskyrus alų) 2000 m. – 2005 m., tūkst. dekalitrų [17]*

Stipriųjų gėrimų 2004 m. buvo pagaminta 1068 tūkst. dekalitrų, perskaičiuotų į absoliutų (100 proc.) alkoholį, t.y. apie 3000 tūkst. dekalitrų, o 2005 m. apie 3150 tūkst. dekalitrų.

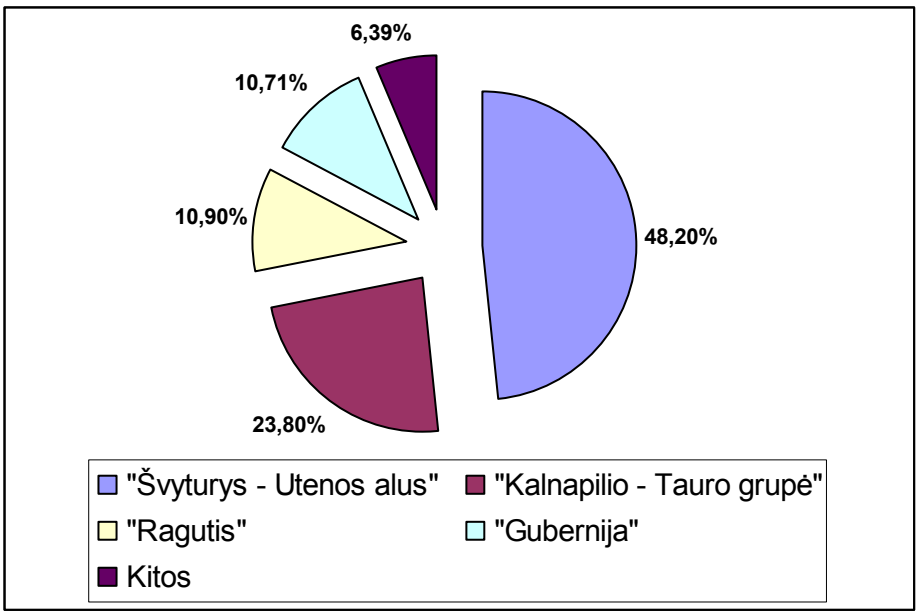
**Alaus gamyba.** 2000 m. per metus Lietuvoje buvo pagaminama apie 21 mln. dekalitrų alaus, per penkerius metus šis skaičius išaugo 8 milijonais ir 2005 m. alaus Lietuvoje jau buvo pagaminta apie 29 mln. dekalitrų. Taigi alaus gamyba mūsų šalyje per pastaruosius 5 metus išaugo 39 procentais. Didžiausias šuolis alaus rinkoje įvyko 2002 m., kai gamyba per metus padidėjo 22,5 procento. Tai galima sieti su 2002 m. Alkoholio kontrolės įstatymo pataisomis, kuriomis buvo leista prekiauti alkoholiniais gėrimais magistralinių ir krašto kelių pakelėse, panaikinama nuostata, leidžianti prekiauti alkoholiu tik išimtinai šiai prekybai skirtose prekybos įmonėse arba jų specializuotuose skyriuose, taip pat leista sporto varžybų metu prekiauti alkoholiniais gėrimais iki 6 proc. stiprumo (alus, sidras) [9].

Tačiau 2003 m. alaus gamyba sumažėjo, pagrindinė to priežastis – kritusi bendra Lietuvos alus rinka (žr. 3 pav.). Lietuvos statistikos departamento duomenimis, bendra Lietuvos alaus rinka 2003 m. sumažėjo 7,2 procento. Specialistų teigimu, tai lėmė šaltesnė nei įprastai vasara, bei žymiai išaugęs stiprių alkoholinių gėrimų ir alkoholinių kokteilių vartojimas [49].




*3 pav. Alaus gamyba 2000 m. – 2005 m., tūkst. dekalitrų [17]*

Pagrindiniai alaus gamintojai Lietuvoje: rinkos lyderis „Švyturys – Utenos alus“, antroje vietoje „Kalnapilio – Tauro grupė“, trečioje pozicijoje „Ragutis“, ketvirtoje „Gubernija“, kitos alaus daryklos pagamina nedidelę dalį viso alaus (žr. 4 pav.).




*4 pav. Alaus rinkos pasidalijimas tarp alaus gamintojų 2005 m., procentais*

Lietuvos aludarių asociacijos, vienijančios šešias pagrindines alaus daryklas, duomenimis, vidaus alaus rinka pernai, palyginti su 2004 metais, išaugo 4,5 procento – nuo 24,592 mln. iki 25,688 mln. dekalitrų alaus. Realiai Lietuvos alaus rinka yra didesnė, nes joje veikia apie 90 bendrovių, be to, rinkoje parduodamas ir importuojamas alus.

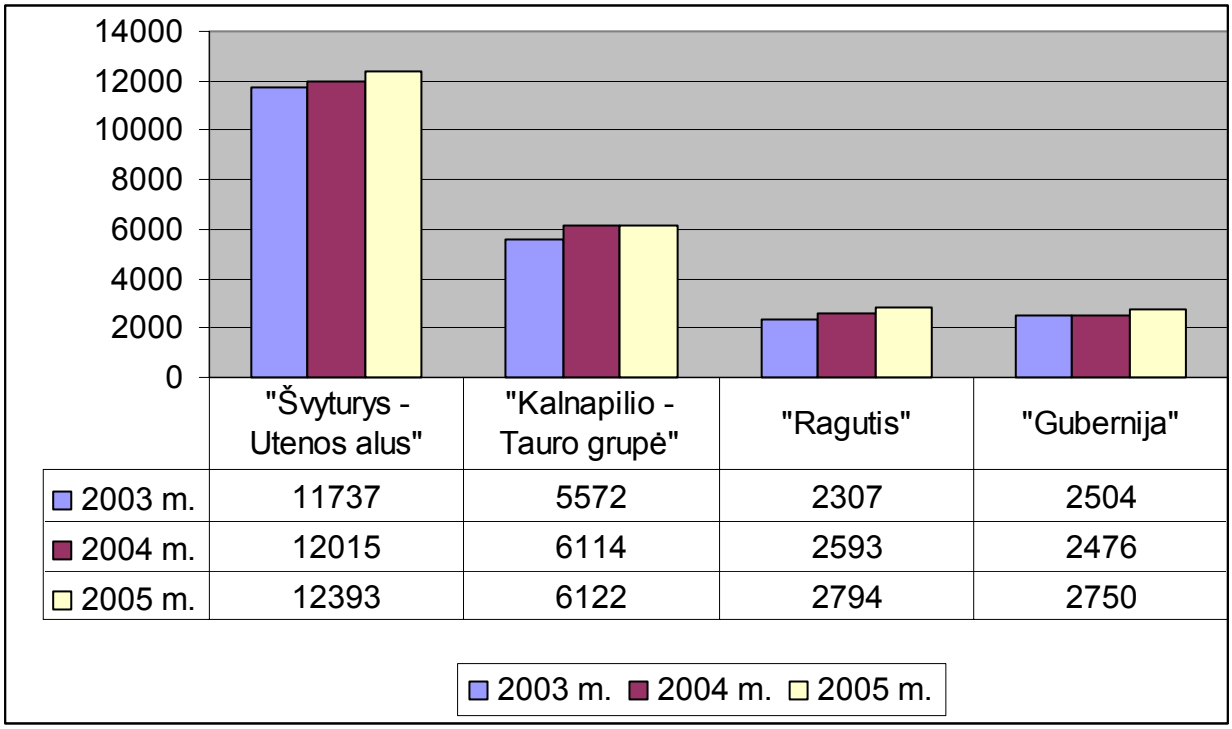
„Švyturys – Utenos alus“ 2005 m. pardavė 12,393 mln. dekalitrų alaus, t.y. – 3,1 proc. daugiau nei 2004 m. (12,015 mln. dekalitrų) (žr. 5 pav.). Bendrovės užimama rinkos dalis 2005 m.

buvo 48,2 procento [50]. „Švyturio – Utenos alaus“ pardavimai per dvejus metus (nuo 2003 m.) išaugo 656 tūkstančiais dekalitrų.

„Kalnapilio – Tauro grupė“ alaus pardavimus padidino 0,13 procento – nuo 6,114 mln. 2004 m. iki 6,122 mln. dekalitrų 2005 m. (žr. 5 pav.), o turima rinkos dalis sudarė 23,8 proc. [50]. Nuo 2003 m. šios bendrovės pardavimai išaugo 550 tūkstančių dekalitrų.

Kauno alaus darykla „Ragutis“ 2005 m. pardavė 2,794 mln. dekalitrų alaus – 7,75 procento daugiau nei 2004 m. (2,593 mln. dekalitrų) (žr. 5 pav.). „Ragutis“ 2005 m. užėmė 10,9 proc. šalies alaus rinkos [50]. Per dvejus metus šios alaus daryklos pardavimai padidėjo 487 tūkstančiais dekalitrų.

„Gubernija“ 2005 m. vidaus rinkoje pardavė 2,75 mln. dekalitrų alaus – 11,1 procento daugiau nei prieš metus, kai jo buvo realizuota 2,476 mln. dekalitrų (žr. 5 pav.). Taigi „Gubernijai“ 2005 m. pagal pardavimus priklausė 10,71 proc. vidaus alaus rinkos. Šios bendrovės pardavimai nuo 2003 m. padidėjo mažiausiai, lyginant su kitomis trimis alaus daryklomis – 246 tūkstančiais dekalitrų. Kitos alaus daryklos taip pat padidino apyvartą per pastaruosius metus [50].



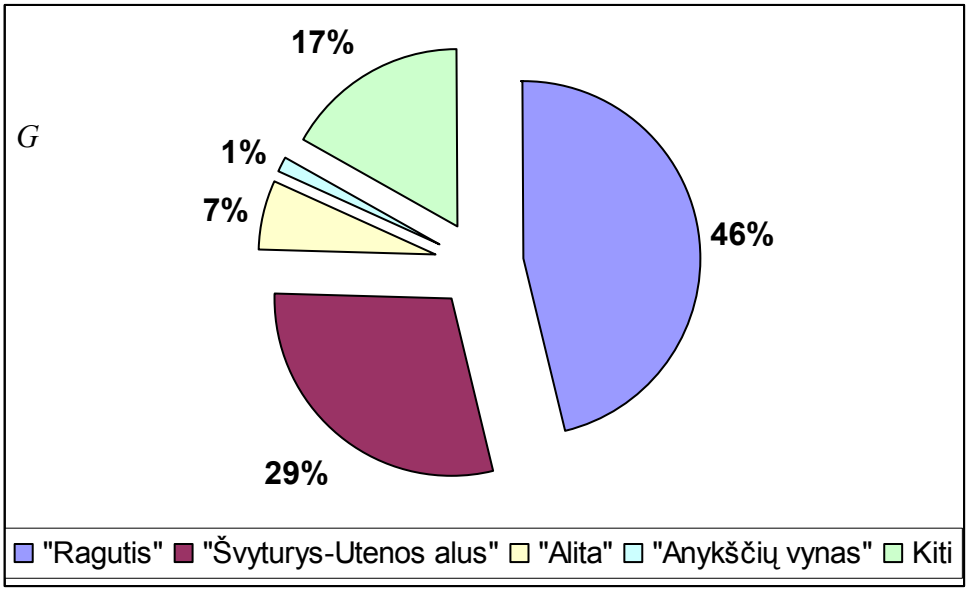

*5 pav. Pagrindinių alaus gamintojų pardavimai 2003 m. – 2005 m., tūkst. dekalitrų*

**Sidro gamyba.** Augant alaus rinkai Lietuvoje, didėja ir alkoholinių kokteilių bei sidro pardavimai. 2004 m. Lietuvos sidro rinka pasiekė 5,28 mln. litrų per metus, o praeitais metais jo parduota apie 10,66 mln. litrų, tuo tarpu 2002 m. šio gėrimo buvo parduota 1,37 mln. litrų. Ekspertų teigimu, nepaisant spartaus augimo, mūsų šalies sidro rinka turi galimybių dar labiau plėstis. Kaimyninėje Estijoje 2004 m. sidro suvartojimas per metus siekė 5 litrus žmogui, tai yra 3,3

karto daugiau nei Lietuvoje, kur žmogui teko 1,5 litro, Suomijoje žmogus išgeria per 10 litrų sidro. Lietuvos sidro rinkoje daugiausia parduodama „Ragučio“ gaminamo sidro „Fizz“, antrasis pagal pardavimus – „Švyturio – Utenos alaus“ gaminamas sidras „Kiss“ [51].

„Švyturys – Utenos alus“ sidro „Kiss“ per 2004 m. pardavė 1540 tūkst. litrų, tai 3,3 karto daugiau nei 2003 m., kai buvo parduota 466 tūkstančiai litrų šio gėrimo., 2002 m. sidro buvo parduota 294 tūkst. litrų. Praeitais metais alaus rinkos lyderė sidro pardavimus padidino net 226 procentais lyginant su 2004 m.[30]. „Viena pagrindinių „Kiss“ paklausos augimo priežasčių – sidras baruose ima konkuruoti su stipriuoju alkoholiu“, - sakė „Švyturio – Utenos alaus“ generalinis direktorius [52].

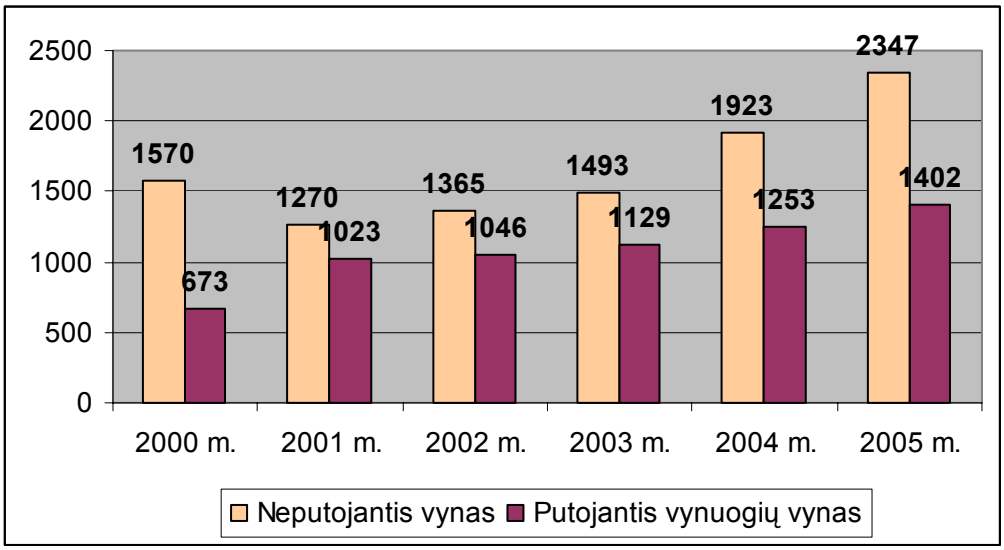
AB „Ragutis“ sidro pardavimai Lietuvoje 2004 m. išaugo daugiau nei dvigubai. Šiais metais buvo parduota 2430 tūkst. litrų sidro[53]. Bendrovė užėmė 46 proc. visos Lietuvos sidro rinkos. „Švyturio – Utenos alui“ atiteko 29 proc., „Alitai“ – 7 proc., „Anykščių vynui“ – 1 proc. sidro rinkos (žr. 6 pav.).




*6 pav. Lietuvos sidro rinkos pasidalijimas pagal gamintojus 2004 m., procentais*

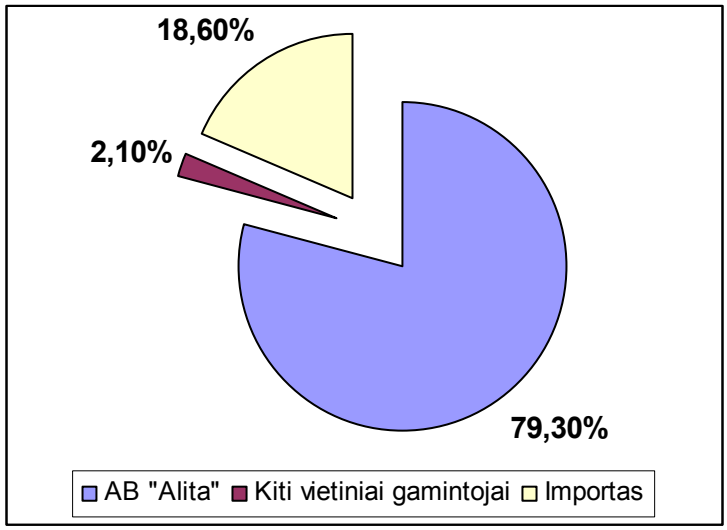
**Vyno gamyba.** Vyno gamyba ir pardavimai Lietuvoje taip pat auga, jei 2000 m. vynuogių, vaisių ir uogų vyno, vermuto ir neputojančių fermentuotų gėrimų buvo pagaminama 1 570 000 dekalitrų (1,57 mln.), tai iki 2005 m. gamyba išaugo 49 procentais ir sudarė 2 347 000 dekalitrų per metus (2,3 mln.). Didžiausias neputojančio vyno rinkos šuolis buvo 2004 m., kai jo gamyba padidėjo 29 procentais, t.y. 430 000 dekalitrų per metus. 2005 m. vyno gamyba taip pat šoktelėjo aukštyn net 22 procentais (žr. 7 pav.).

Putojančių vynuogių vynų gamyba taip pat auga. Per penkerius metus ji išaugo net 108,5 procento. 2000 m. Lietuvoje jo buvo pagaminama 673 000 (0,67 mln.) dekalitrų per metus, o 2005 m. – 1 402 000 (1,4 mln.) (žr. 33 pav.).




*7 pav. Vyno gamyba 2000 m. – 2005 m., tūkst. dekalitrų [17]*

AB „Alita“ putojančio vyno ir gazuotų vyno gėrimų pardavimai 2004 m. padidėjo 5,7 procento, palyginus su 2003 metais, o 2005 m. , palyginus su 2004 m., pardavimai išaugo 15,3 procento. Putojančio vyno pardavimų augimą lėmė šviečiamoji kampanija, akcentuojanti putojančio vyno privalumus, lyginant su gazuotais alkoholiniais gėrimais. Nors absoliučiu dydžiu putojančių vynų pardavimai išaugo, tačiau AB „Alita“ dalis visų putojančių vynų (šampano, putojančio vyno) Lietuvos rinkoje 2004 m. sumažėjo taip pat sumažėjo ir kitų vietinių gamintojų užimama rinkos dalis, o importas išaugo (žr. 8 pav.) [35].

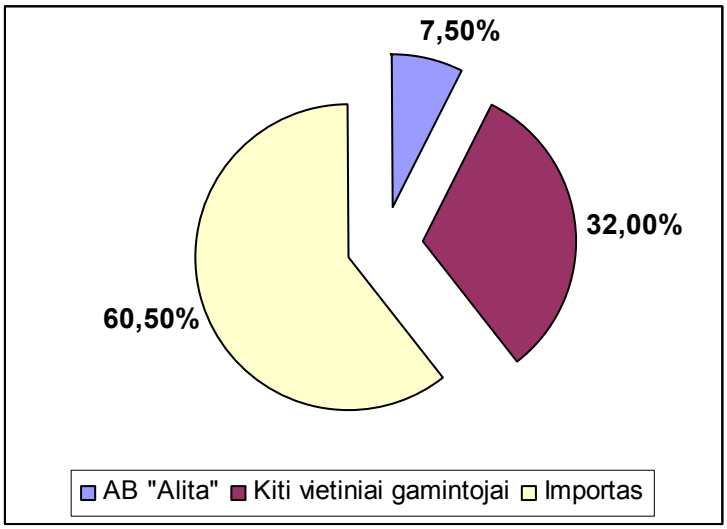



*8 pav. Lietuvos putojančių vynų rinkos pasidalijimas 2004 metais, procentais*

2003 m. AB „Alita“ užėmė 80,9 proc. Lietuvos rinkos, kiti vietiniai gamintojai – 3,2 proc., o importuojama buvo 15,9 proc. putojančių vynų [35].

2004 m., kaip ir 2003 m., nebuvo palankūs šios bendrovės vynuogių ir vaisių vyno pardavimams. 2004 m. AB “Alita” vyno pardavimai sumažėjo 17,7 proc., o 2005 m., lyginant su

2004 m. – 5,8 procento. 2004 m. AB "Alita" vyno pardavimai sudarė 7,5 proc. Lietuvos rinkos, o 2003 m. turima rinkos dalis buvo 12,2 proc. Kitų vietinių gamintojų rinkos dalis sumažėjo nuo 42,6 proc. iki 32 proc. Importo užimama rinkos dalis padidėjo nuo 45,2 proc. 2003 metais iki 60,5 proc. visos Lietuvos vyno rinkos (žr. 9 pav.) [35]. Nors vynų gamyba Lietuvoje auga, vis mažiau jų yra suvartojama mūsų šalyje. Vyno suvartojimas didėja, tačiau lietuviai mieliau renkasi importuojamus vynus, o vietiniai gamintojai daug gėrimų eksportuoja.




*9 pav. Lietuvos vyno rinkos pasidalijimas 2004 m., procentais*

Lietuviškų vynų pardavimo mažėjimą nulėmė keletas priežasčių. Visų pirma tam įtakos turėjo stipriam alui taikomas ypač žemas akcizo tarifas, bei neribotos galimybės prekiauti šiuo gėrimu. Imant vyno pardavimus, vartotojas yra labiau linkęs rinktis gėrimus išpilstytus taip vadinamose „vyno" šalyse – Prancūzijoje, Italijoje, Ispanijoje, Bulgarijoje ir kt. Be to importuotojai turi galimybę dažnai atnaujinti asortimentą, atsivežant į Lietuvą mažus šių gėrimų kiekius [35].

AB „Anykščių vynas" gazuotų vyno gėrimų pardavimai 2005 m. išaugo net 3,4 karto, lyginant su 2004 m. metais. 2005 m. bendrovė realizavo 3264 hektolitrus gazuotų vyno gėrimų, 2004 m. – 972 hektolitrus. Vaisių vynų rinka pasižymėjo itin didele konkurencija ir produktų kainų atžvilgiu, ir aktyviais naujų gamintojų veiksmais, todėl 2005 m. bendrovės vaisių vynų pardavimai sumažėjo 36 procentais [54].

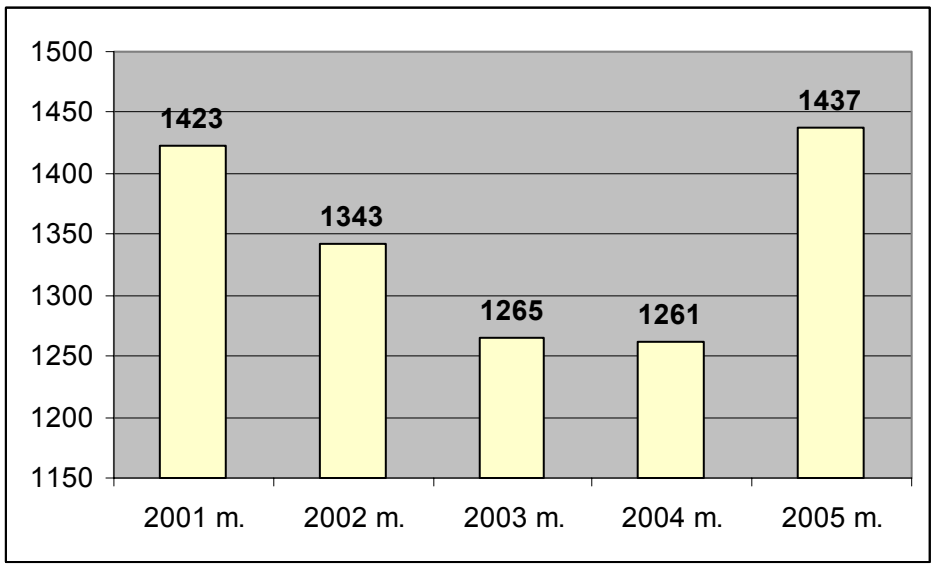
**Stipriųjų gėrimų gamyba.** Stipriųjų gėrimų (degtinė, konjakas, brendis, trauktinė, likeris, viskis, romas, džinas) gamyba Lietuvoje per pastaruosius penkerius metus padidėjo beveik trečdaliu. 2000 m. jų pagaminta 2,24 mln., o 2005 m. stipriųjų gėrimų gamybos apimtis pasiekė 3,1 mln. dekalitrų per metus [17].

Pagrindinės stipriųjų gėrimų gamintojos Lietuvoje yra šios bendrovės: AB „Stumbras", AB „Vilniaus degtinė", AB „Alita" ir AB „Anykščių vynas".

„Stumbro“ gaminami gėrimai iš viso užima apie 60 procentų Lietuvos stipriųjų alkoholinių gėrimų rinkos. Dėl plataus produkcijos asortimento, aukštos kokybės ir konkurencinių kainų bendrovė yra viena sparčiausiai augančių stipriųjų alkoholinių gėrimų įmonių šalyje.

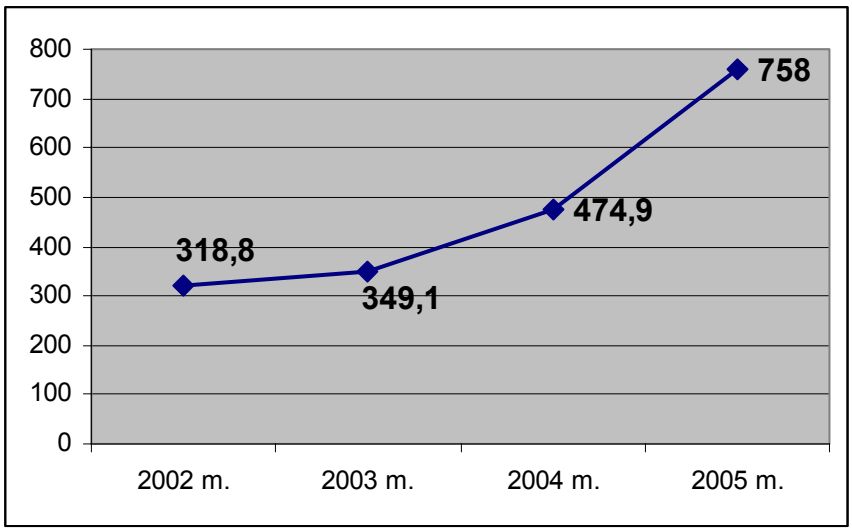
Apie 60 proc. visų „Stumbro“ gaminamų gėrimų sudaro degtinė. AC Nielsen duomenimis, 2005 m. ši bendrovė užėmė didžiausią Lietuvos degtinės rinkos dalį – 36,34 proc. tai 0,52 proc. daugiau nei 2004 m., kai „Stumbro“ degtinių rinkos dalis siekė 35,81 proc. [55]. Antroji pagal dydį stipriųjų alkoholinių gėrimų kategorija – trauktinė, kuri sudaro beveik ketvirtadalį bendrovės produkcijos. 2004 m. AB „Stumbras“ užėmė 54 proc. šalies trauktinių rinkos ir artimiausią šios rinkos konkurentę „Vilniaus degtinę“, kuriai priklausė 24,6 proc., lenkė dvigubai, „Alitai“ – 8,7 proc., „Anykščių vynui“ – 10,4 proc. trauktinių. Šiais metais „Stumbrui“ priklauso apie 58 proc. trauktinių rinkos. Brendis sudaro 9,6 proc. visos bendrovės produkcijos [56].

Lyginant bendrovės „Stumbras“ pagamintų alkoholinių gėrimų kiekį 2005 m. su 2001 m., tai praeitais metais gėrimų buvo pagaminta tik keliais tūkstančiais dekalitrų daugiau nei prieš ketverius metus. Tačiau visais šiais metais gamyba buvo nusmukusi ir atsigavo tik 2005 m., kai per metus buvo pagaminta 1437 000 dekalitrų alkoholinių gėrimų, tai yra beveik 13 proc. daugiau nei 2004 m. ( žr. 10 pav.) [57].




*10 pav. AB „Stumbras“ gamybos apimtys 2001 m. - 2005 m., tūkst. dekalitrų [57]*

Antroji Lietuvos stipriųjų alkoholinių gėrimų gamintoja - „Vilniaus degtinė“, kuriai 2004 m. priklausė 16 proc. šalies stipriųjų alkoholinių gėrimų rinkos. Didžiąją bendrovės produkcijos dalį sudaro degtinė, kurios rinkos dalis 2005 m. išaugo iki 28,1 procento. Bendrovė taip pat gamina trauktines bei likerius.

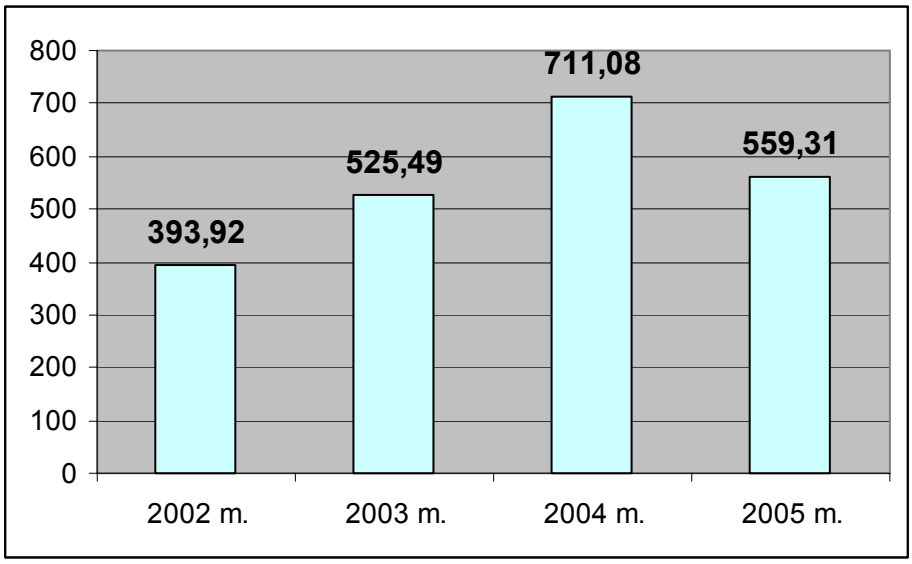



*11 pav. AB „Vilniaus degtinė“ produkcijos realizavimas 2002 – 2005 m., tūkst. dekalitrų*

2003 m. 80 proc. AB „Vilniaus degtinė“ akcijų įsigijo Prancūzijos koncernas BELVEDERE S.A., kuriam šiuo metu priklauso apie 150 pasaulyje pripažintų alkoholinių gėrimų prekių ženklų. Akivaizdu, jog tai labai smarkiai padidino bendrovės gamybą. Jei 2002 m. „Vilniaus degtinė“ pardavė 318,8 tūkst. dekalitrų savo produkcijos, tai praeitais metais šie skaičiai padidėjo iki 758 tūkst. dekalitrų per metus. 2004 m. bendrovė realizavo 474,9 tūkst. dekalitrų stipriųjų gėrimų. Palyginus su 2003 m., produkcijos pardavimai išaugo 125,8 tūkst. dekalitrų, t.y. 36 proc. (žr. 11 pav.) [58].

Trečioji įmonė, gaminanti stipriuosius alkoholinius gėrimus yra AB „Alita“, ji 2004 m. užėmė 22, 5 proc. šalies degtinės rinkos. Stipriųjų gėrimų pardavimai 2004 m. buvo ypač sėkmingi bendrovei. Didėjo tiek degtinės, tiek ir kitų stipriųjų gėrimų pardavimai. Bendri šios gėrimų grupės pardavimai išaugo 150,86 tūkst. dekalitrų, arba 28,3 proc. lyginant su 2003 m. [35]. Tačiau 2005 m. stipriųjų gėrimų pardavimai sumažėjo 22,5 proc. (žr. 12 pav.) [59]. Degtinės pardavimai 2004 m. lyginant su 2003 m. išaugo 116,62 tūkst. dekalitrų arba 31,6 proc. [35]. 2005 m. degtinės pardavimai sumažėjo 109,23 tūkst. dekalitrų arba 22,5 proc. [59]. Užimama Lietuvos degtinės rinkos dalis padidėjo 3 punktais nuo 19,5 proc. 2003 m. iki 22,5 proc. 2004 m., o aromatizuotų degtinių rinkoje AB „Alita“ 2004 m. užėmė 37 proc. visos rinkos [35].

Kitų AB „Alita“ stipriųjų gėrimų pardavimai 2004 m. išaugo 34,25 tūkst. dekalitrų arba 20,9 proc. Tarp kitų stipriųjų gėrimų reikšmingiausias yra brendis (kartu su konjaku). Brendis užėmė įspūdingą 48,3 proc. Lietuvos brendžių rinkos dalį ir jo pardavimai nuolat didėja [35]. 2005 m. kitų stipriųjų alkoholinių gėrimų pardavimai sumažėjo 8,97 tūkst. dekalitrų. Tiktai brendžio buvo parduota daugiau nei 2004 m. [59].




*12 pav. AB „Alita“ stipriųjų gėrimų gamybos apimtys 2002 – 2005 metais, tūkst. dekalitrų*

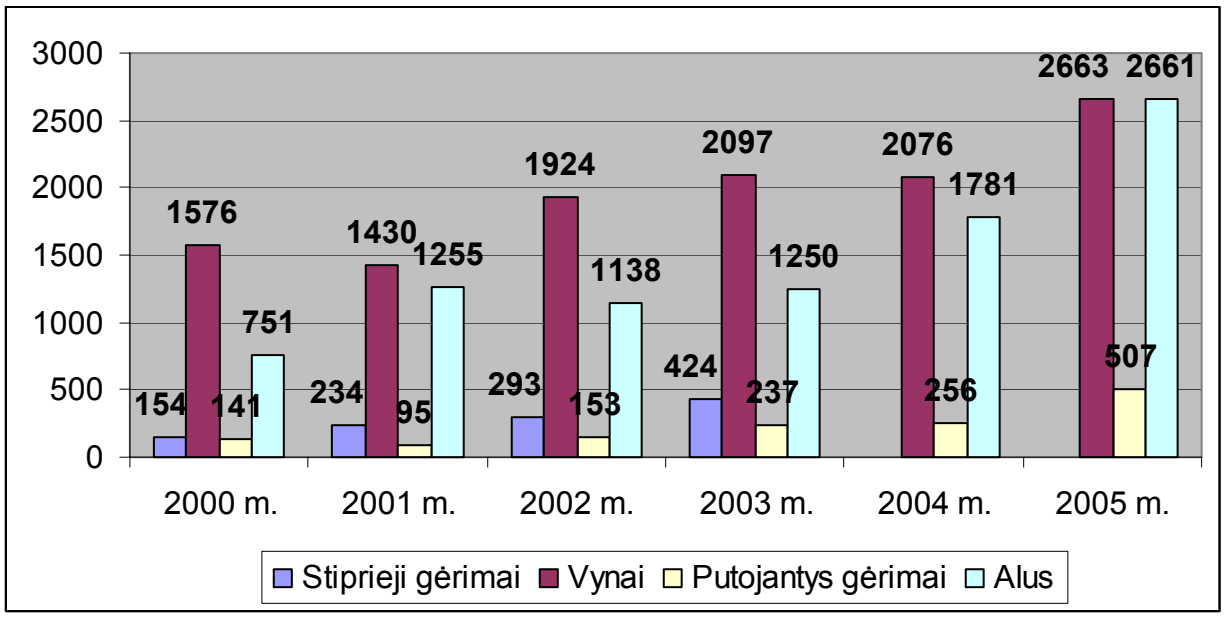
Augant alkoholio suvartojimui Lietuvoje, didėja ir jo gamybos mastai. 2005 m. alkoholinių gėrimų mūsų šalyje buvo pagaminta beveik 43 proc. daugiau nei 2000 m. Alaus gamybą per šiuos metus smarkiai padidino 4 pagrindinės aludarės, lyderė alaus rinkoje išliko ta pati – „Švyturys – Utenos alus“. Prie bendro alkoholio gamybos augimo didele dalimi prisidėjo sidras ir įvairūs alkoholiniai kokteiliai, kurių rinka pastaraisiais metais auga lyg ant mielių. Vyno gamyba Lietuvoje taip pat išaugo, tačiau pastaraisiais metais lietuviai vartojimui vis daugiau renkasi importinį vyną, nei vietinių gamintojų. Stipriųjų gėrimų atžvilgiu Lietuvos gyventojai yra konservatyvesni ir mieliau geria lietuvišką degtinę, taigi šių gėrimų gamybos ir realizacijos apimtys nuo 2000 m. smarkiai išaugo.

## 1.2 ALKOHOLINIŲ GĖRIMŲ IMPORTAS IR EKSPORTAS

Augant visai alkoholinių gėrimų rinkai, didėja ir įvežamo į Lietuvą bei išvežamo iš mūsų šalies alkoholio kiekiai. Daugiausia alkoholio eksportuoja didžiosios gėrimų gamyklos, o importinių alkoholinių gėrimų daugiausia įveža 5 pagrindiniai importuotojai: UAB „Mineraliniai vandenys“, UAB „Bennet Distributors“, UAB „Vilniaus kooperacijos prekyba“, UAB „L.I.O.N. gėrimai“ ir UAB „Norfa“.

Alkoholinių gėrimų importas 2003 m., palyginti su 2002 m., išaugo 14,3 procento, o eksportas sumažėjo beveik du kartus, tai lėmė beveik per pusę sumažėjęs alaus išvežimas iš mūsų šalies. 2005 m. alkoholinių gėrimų importas į Lietuvą išaugo net 39,7 procento lyginant su 2004 m.,

o eksportas – 40,6 procento. Praeitais metais didžiausią importo dalį sudarė įvairių rūšių vynai ir alus (žr. 13 pav.) [17].




*13 pav. Alkoholinių gėrimų importas 2000 m. – 2005 m., tūkst. dekalitrų*

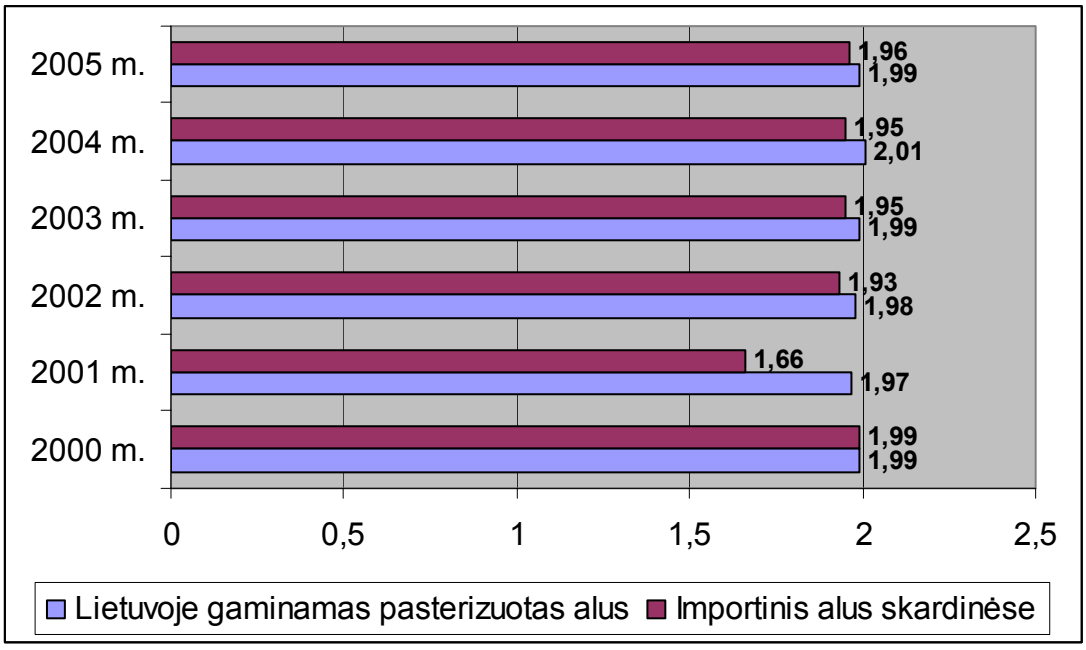
Grafike nepateikta 2004 ir 2005 m. stipriųjų gėrimų importo kiekiai, nes Statistikos departamente šių metų importo kiekiai pateikti tūkst. dekalitrų absoliutaus alkoholio. 2004 m. į Lietuvą įvežta 285 tūkst. absoliutaus alkoholio stipriųjų gėrimų, t.y. apie 790 tūkst. dekalitrų, o pernai metais – 312 tūkst. dekalitrų absoliutaus alkoholio, t.y. apie 870 tūkst. dekalitrų. Taigi stipriųjų alkoholinių gėrimų (degtinė, konjakas, brendis, trauktinė, likeris, viskis, romas, džinas) importas per pastaruosius šešerius metus išaugo daugiau nei penkis kartus, jei 2000 m. į Lietuvą buvo atvežama 154 tūkst. dekalitrų stiprių gėrimų, tai 2005 m. jų buvo atvežta apie 870 tūkst. dekalitrų. Vyno (vynuogių, vaisių ir uogų vynas, vermutas) importas per šį laikotarpį išaugo 1087 tūkst. dekalitrų (69 proc.). Putojančių alkoholinių gėrimų (šampanas, šampanizuoti ir putojantys fermentuoti gėrimai) importas nuo 2000 m. iki 2005 m. išaugo 3,5 karto, t.y. net 260 proc. Alaus 2005 m., lyginant su 2000 m., įvežta 1910 tūkst. dekalitrų daugiau, jo importas išaugo 254,5 procento.

Praeitais metais daugiausia į Lietuvą buvo importuojama vyno – apie 40 proc. visų įvežtų alkoholinių gėrimų. Antroje vietoje yra alus – apie 39 proc., trečią poziciją užima stiprieji gėrimai, o ketvirtą – putojantys gėrimai.

**Alaus importas**. Alaus importas į Lietuvą kasmet auga, o importuojamo alaus kaina mažėja. 2002 m. importuojamas alus sudarė 4,8 proc. viso Lietuvoje išgerto alaus, o 2003 m. – apie 6 proc. Daugiausia alaus į mūsų šalį įvežama iš Danijos, Estijos bei Latvijos. Alaus importas

gerokai išaugo Lietuvai tapus ES nare [60]. Dar viena padidėjusio alaus importo priežastis 2004 m. – tai pokyčiai Vokietijoje. Šiais metais Vokietijoje sausio 1 d. buvo itin smarkiai – net 50 euro centų – apmokestinta vienkartinė alaus tara. Tad vokiečių alaus daryklos tokio alaus likučius išvežė į naująsias ES nares. Todėl 2004 m. į Lietuvą buvo įvežtas didelis kiekis vokiško pigaus alaus skardinėse [30]. Praeitais metais lietuviai išgėrė apie 30 mln. dekalitrų alaus, iš jų apie 9 proc. buvo išgerta importinio alaus.

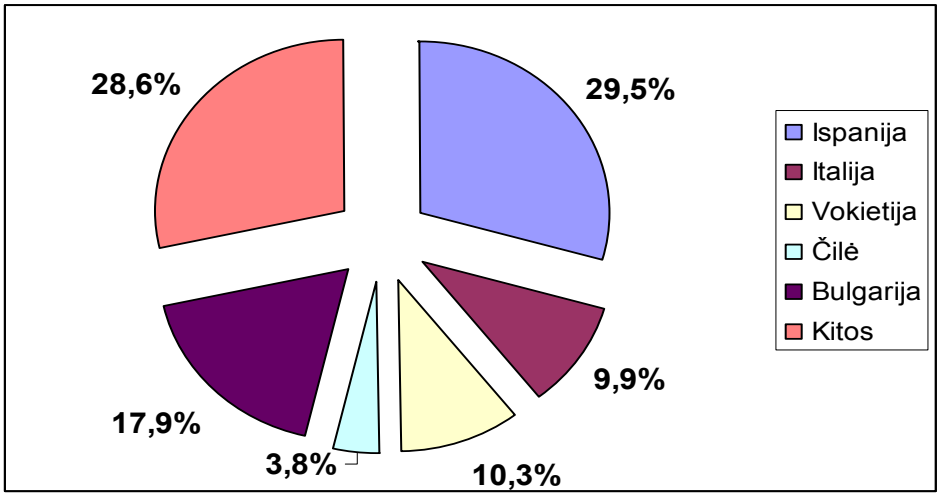
2005 m. Lietuvoje pagaminto pasterizuoto alaus ir importuoto alaus skardinėse kaina skyrėsi 3 centais, 2004 – 6 centais. Didžiausias kainų skirtumas buvo 2001 m., kai mūsų alus vidutiniškai kainavo 1,97 Lt, o importinis – 1,66 Lt, t.y. lietuviškas alus brangesnis buvo net 31 centu už pusę litro (žr. 14 pav.) [17].




*14 pav. Lietuvoje gaminamo pasterizuoto alus ir importuojamo alus skardinėse kainos 2000 m. – 2005 m., litais*

**Vyno importas.** Pernai į Lietuvą buvo importuotas rekordinis kiekis – 9,5 mln. litrų vyno. Pagrindinė tokio augimo priežastis – importinio vyno kainų sumažėjimas.

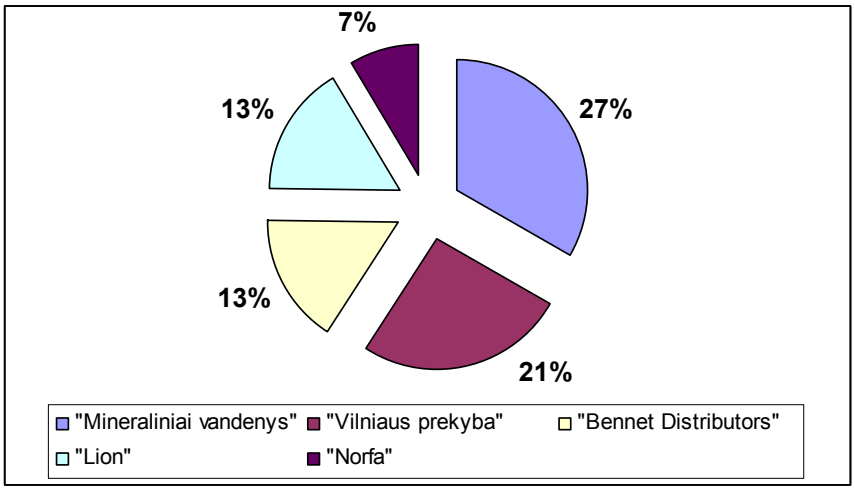
Dėl patrauklios kainos ir kokybės santykio Ispanijos vynai Lietuvoje išlaiko pirmaujančias pozicijas. Pernai jų buvo įvežta per 2,8 mln. litrų. 2005 m. ypač augo Italijos vynų suvartojimas. Itališkų vynų dalis iš bendro importuojamų vynų kiekio sudarė 14 proc., arba 0,94 mln. litrų. Didesnius nei 40 proc. augimo tempus pernai išlaikė Vokietijos ir Čilės krašto vynai, jų importas atitinkamai siekė 0,98 mln. ir 0,36 mln. litrų (žr. 15 pav.) [36].




*15 pav. Vyno importas į Lietuvą 2005 m. pagal šalis, procentais*

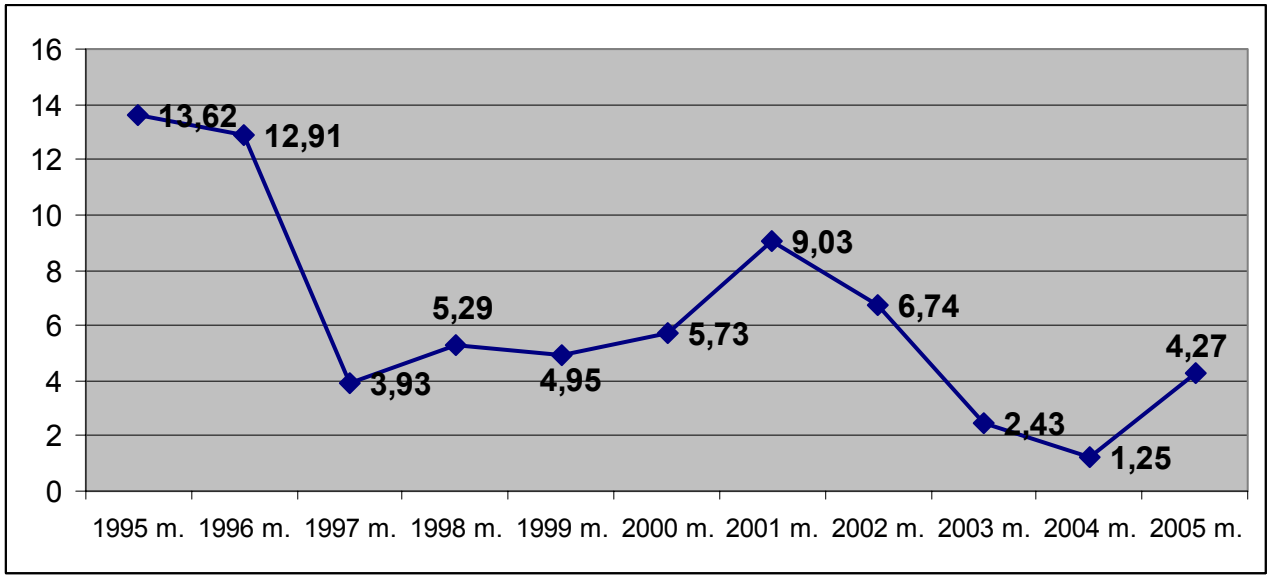
Palyginti su 2004 m., labiausiai smuktelėjo Bulgarijos vynų importas. Į Lietuvą bulgariško vyno pernai importuota 0,55 mln. litrų mažiau – 1,7 mln. litrų. Pasak „Mineralinių vandenų“, bulgariškų vynų importas pernai sumažėjo dėl sauso vyno suvartojimo augimo bei pigesnio Europos ir Naujojo pasaulio šalių vyno importo padidėjimo [36].

Didžiausias Lietuvoje alkoholinių gėrimų ir plataus vartojimo prekių distributorius „Mineraliniai vandenys“ 2005 m. pirmavo tiek importuojamų vynų, tiek importuojamų putojančių vynų kategorijoje. Bendrovės „Ekonominės konsultacijos ir tyrimai“ (EKT) duomenimis, Lietuvoje „Mineraliniai vandenys“ importuojamų vynų kategorijoje užima 27 proc. importuojamų vynų rinkos. „Vilniaus prekybos“ importuojami vynai užima 21 proc. mūsų šalies rinkos, „Bennet Distributors“ ir „Lion“ – po 13 proc. Penktoje vietoje 2005 m. buvo „Norfa“. Šios bendrovės importuojami vynai užima 7 proc. Lietuvos rinkos (žr. 16 pav.). Importuojamo putojančio vyno kategorijoje, EKT, duomenimis, 2005 m. daugiau nei pusė viso importo sudaro „Mineralinių vandenų“ importas, jie užima net 56,4 proc. importuojamų putojančių vynų rinkos [61].




*16 pav. Lietuvos vyno importo rinkos pasidalinimas tarp stambiausių importuotojų 2005 m., procentais*

Kalbant apie alkoholinių gėrimų importą į Lietuvą, būtina aptarti alkoholio kontrabandą. 1995 m. Lietuvos pasienyje buvo sulaikyta 13,62 tūkst. dekalitrų kontrabandinio alkoholio, daugiausia, kaip ir visais kitais metais, kontrabandos sulaikyta pasienyje su Baltarusija, o mažiausiai su Lenkija. 1995 m. buvo sulaikyta 13,62 tūkst. dekalitrų kontrabandinio alkoholio, 1996 m. – 12,91 tūkst. dekalitrų, o 1997 m. – 3,93 tūkst. dekalitrų. Taigi statistikos duomenys rodo, kad nuo 1995 m. iki 1997 m. sulaikomo kontrabandinio alkoholio kiekis mažėjo, o vėliau truputį padidėjo (žr. 17 pav.) [62].

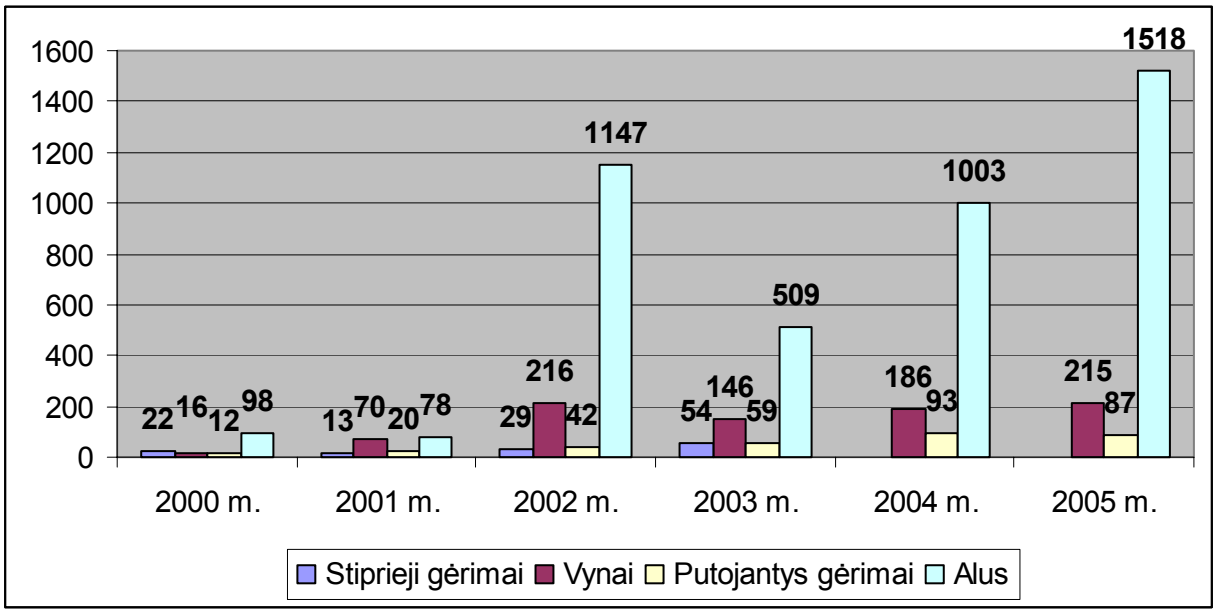



*17 pav. Lietuvos pasienyje sulaikyto kontrabandinio alkoholio kiekis 1995 – 2005 m., tūkst. dekalitrų*

1999 m. spalio mėn. Lietuvos Respublikos Vyriausybei sumažinus alkoholio akcizo tarifus, dvigubai (nuo 379 iki 194) sumažėjo išaiškintų alkoholio kontrabandos atvejų. Šių metų lapkričio mėnesį sulaikyta beveik 2,5 karto mažiau kontrabandinės degtinės nei spalio mėn., bet spirito – beveik 5 kartus daugiau nei spalį. Sumažinus alkoholio akcizus, padidėjo šalyje gaminamos degtinės realizacija, o kontrabandinio alkoholio, spirito, „pilstuko“ kainos juodojoje rinkoje sumažėjo [62]. Pagal pateiktus duomenis alkoholio kontrabanda nuo 1995 m. labai smarkiai sumažėjo, pagrindinės to priežastys: alkoholio gamyklų privatizavimas ir alkoholinių gėrimų kainų sumažėjimas.

Alkoholinių gėrimų eksportas per pastaruosius metus taip pat išaugo. 2000 m. iš Lietuvos buvo išvežama 148 tūkst. dekalitrų, o 2005 m. – apie 1996 tūkst. dekalitrų, taigi eksportas išaugo daugiau nei trylika kartų. Daugiausia buvo eksportuojama alaus, jo eksportas per šį laikotarpį išaugo penkiolika su puse karto. Antroje vietoje – vynas, kurio 2000 m. eksportuojama buvo 16 tūkst., o 2005 m. – 215 tūkst. dekalitrų. Stipriųjų alkoholinių gėrimų eksportas padidėjo apie 8 kartus, o putojančių gėrimų – 7 kartus. 2003 m. buvo smarkiai sumažėjęs alaus ir vyno

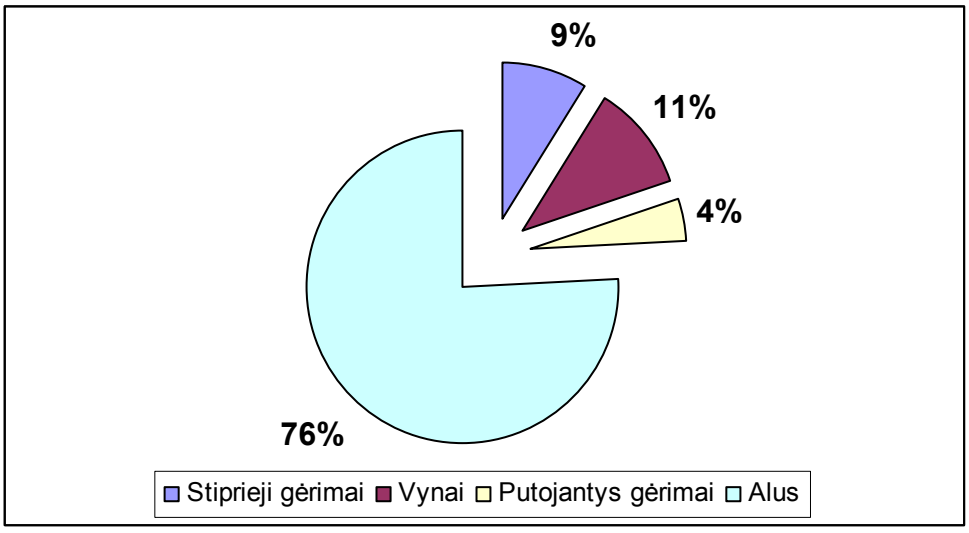
eksportas, tačiau Lietuvai įstojus į ES, jis vėl išaugo (žr. 18 pav.) [17].




*18 pav. Alkoholinių gėrimų eksportas 2000 m. – 2005 m., tūkst. dekalitrų.*

Stipriųjų gėrimų 2004 m. buvo eksportuota 37 tūkst. dekalitrų, perskaičiuotų į absoliutų (100 proc.) alkoholį, t.y. apie 100 tūkst. dekalitrų, o 2005 m. 64 tūkst. dekalitrų absoliutaus alkoholio, t.y. apie 170 tūkst. dekalitrų.

Praeitais metais daugiausia iš mūsų šalies buvo išvežta alaus, net 76 proc. visų eksportuotų alkoholinių gėrimų, vyno – 11 proc., trečią vietą, kaip ir importe, užima stiprieji gėrimai – 9 proc. ir 4 proc. eksporto sudaro Lietuvoje gaminami šampanizuoti alkoholiniai gėrimai (žr. 19 pav.).




*19 pav. Alkoholinių gėrimų eksportas 2005 m., procentais*

**Alaus eksportas.** 2005 m. alų eksportavo 5 alaus daryklos, kurios užsienio rinkose

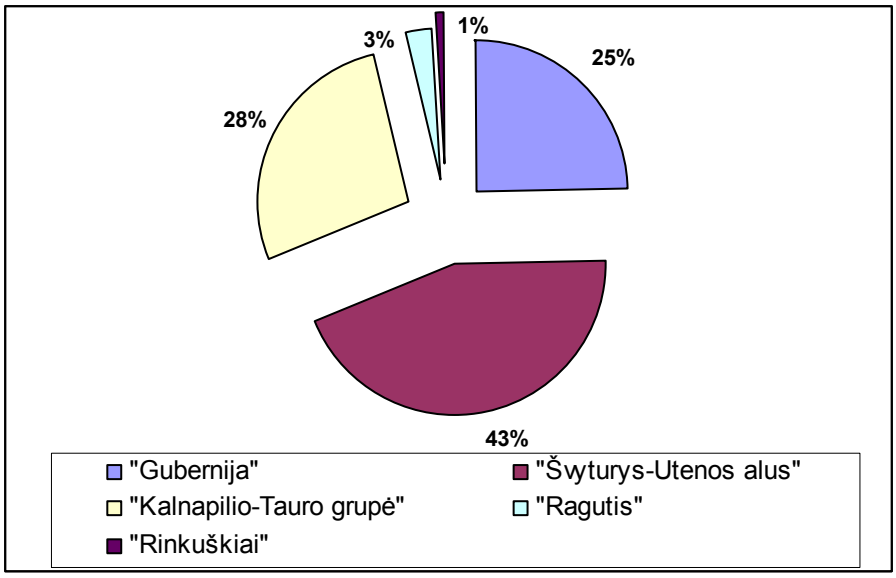
kartu pardavė 1,518 mln. dekalitrų alaus, t.y. 51,3 proc. daugiau nei 2003 m. (1,003 mln. dal).

Didžiausią kiekį alaus praeitais metais eksportavo bendrovė „Švyturys – Utenos alus“, užsienio rinkose pardavusi 664 tūkst. dekalitrų alaus – 5 proc. mažiau nei užpernai. UAB „Švyturys – Utenos alus“ 30 proc. (nuo 1,15 iki 1,5 milijonų litrų) padidino pardavimus Vakarų valstybėse, neskaitant eksporto į Latviją ir Estiją. Šios bendrovės parduodamo alaus kiekiai Airijoje padidėjo net 3 kartus, Didžiojoje Britanijoje – 83 proc., Kaliningrado srityje – 75 proc. Kaliningrade „Švyturys“ tapo importinio alaus rinkos lyderiu [49].

Antroje vietoje, pagal eksportuoto alaus kiekį praeitais metais, yra „Kalnapilio – Tauro grupė“, kurios eksportas, lyginant su 2004 m., išaugo 2,4 karto – nuo 175 tūkst. iki 421 tūkst. dekalitrų.

Šiaulių alaus gamybos bendrovė „Gubernija“ produkcijos eksportą pernai išaugino 3 kartus – nuo 125 tūkst. 2004 m. iki 377 tūkst. dekalitrų.

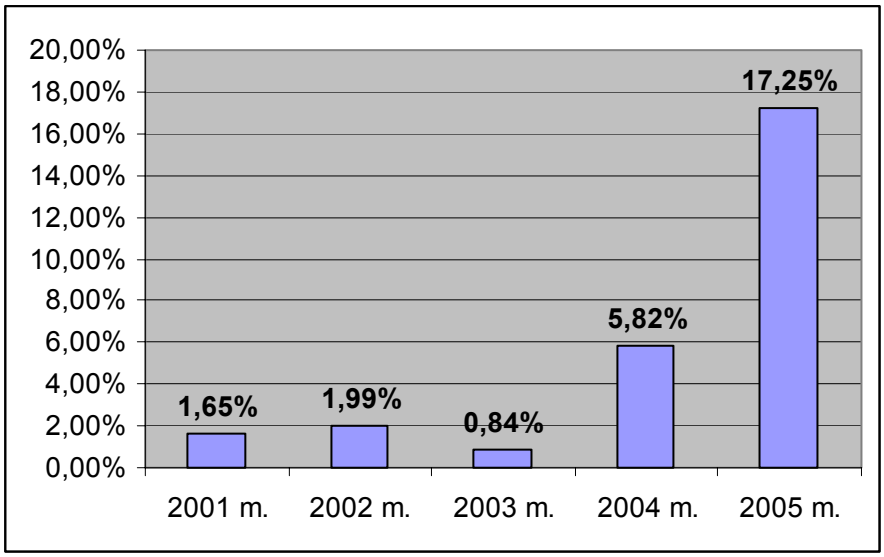
Kauno bendrovė „Ragutis“ 2005 m. eksportavo 42 tūkst. dekalitrų, alaus darykla „Rinkuškiai“ – 14 tūkst. dekalitrų alaus [50].




*20 pav. Alaus eksportas pagal gamintojus 2005 m., procentais*

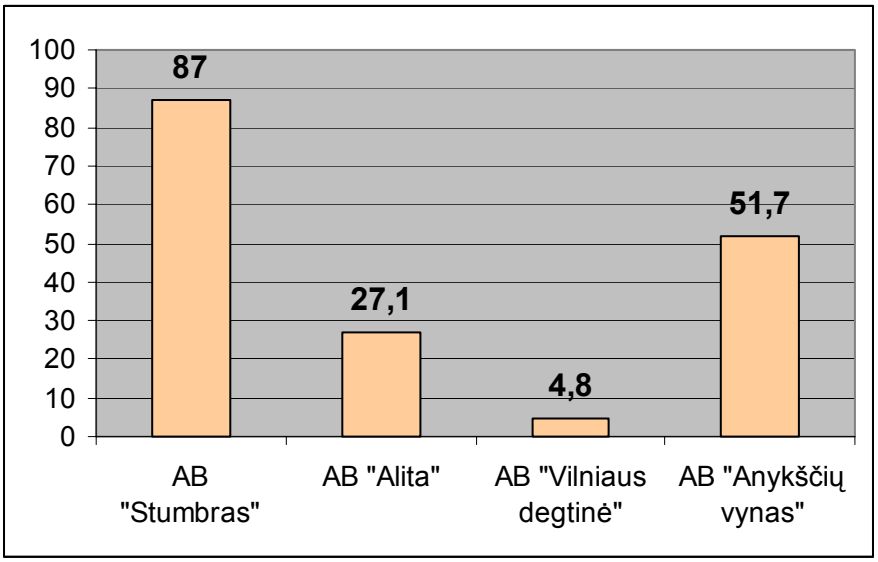
**Stipriųjų gėrimų eksportas.** Tarp stipriųjų alkoholinių gėrimų gamintojų AB „Stumbras“ yra daugiausia produkcijos eksportuojanti bendrovė. 2001 m. vietinėje rinkoje bendrovė pardavė 98,35 proc. produkcijos, o eksportavo 1,65 proc. 2003 m., kai „Stumbras“ buvo privatizuotas koncerno „MG Baltic“ antrinės įmonės „Mineraliniai vandenys“ eksportas buvo sumažėjęs, tačiau sekančiais metais Lietuvai įstojus į ES jis išaugo beveik 7 kartus. Praeitais metais eksportas sudarė 17,25 proc. visos produkcijos (žr. 21 pav.). [57]. 2005 m. įmonės gaminių eksportas, palyginti su 2004 m., išaugo beveik tris kartus – nuo 6,521 mln. iki 17,225 mln. litų (be PVM). Daugiausia eksportuojama buvo į JAV, Izraelį, Lenkiją, Latviją, kitas kaimynines šalis.

Didžiąją eksporto dalį sudarė degtinė, likeriai ir trauktinės [63].




*21 pav. Eksportuotos AB „Stumbras“ produkcijos dalis 2001 m. – 2005 m., procentais*

AB „Stumbras“ per pirmąjį 2005 metų pusmetį viršijo kitų trijų didžiųjų šalies alkoholio gamintojų eksportą kartu sudėjus. Bendrovė per pusmetį eksportavo 87 tūkst. dekalitrų alkoholinių gėrimų, tuo tarpu AB „Alita“ – 27,10 tūkst., AB „Vilniaus degtinė“ – 4,80 tūkst. ir AB „Anykščių vynas“ – 51,7 tūkst. dekalitrų (žr. 22 pav.) [63].




*22 pav. Pagrindinių šalies alkoholio gamintojų eksportas per 2005 m. pirmąjį pusmetį, tūkst. dekalitrų*

AB „Vilniaus degtinė“ beveik visą savo produkciją parduoda Lietuvoje. Eksportas sudaro tik labai nedidelę realizacijos dalį. Iki Lietuvos įstojimo į ES bendrovės produktai buvo tiekiami tik neapmuitinamoms parduotuvėms, o nuo 2004 m. pradėtas eksportas į ES valstybes (žr.

1 lentelę).

*1 lentelė. AB „Vilniaus degtinė“ produkcijos realizavimas pagal rinkas 2002 – 2004 m. [58]*

| | 2002 m. | | 2003 m | | 2004 m. | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | tūkst. dal | proc. | tūkst. dal | proc. | Tūkst. dal | proc. |
| Lietuva | 308,2 | 96,7 | 335,9 | 96,2 | 469,7 | 98,9 |
| Užsienis: | | | | | | |
| -Europos Sąjunga (Lenkija) | - | - | - | - | 1,1 | 0,2 |
| -neapmuitinamos parduotuvės | 10,6 | 3,3 | 13,2 | 3,8 | 4,1 | 0,9 |

AB „Alita“ stipriųjų gėrimų eksportas, kaip ir kitų Lietuvos alkoholio gamintojų, taip pat didėja. Nors 2004 m., lyginant su 2003 m., bendrovė eksportavo beveik per pusę mažiau stipriųjų gėrimų, praeitais metais jos eksportas išaugo beveik du su puse karto, t.y. užsienyje buvo parduota produkcijos už 0,714 mln. litų. Tokį didelį šuolį lėmė eksporto pradžia į Angliją, Airiją, Ispaniją, Lenkiją, Latviją, Estiją. 2005 m. daugiausia buvo eksportuojama į Vokietiją (34,1 proc.), Lenkiją (32,4), Estiją (14,6 proc.), Latviją (13,2 proc.) bei kitas šalis [59].

Augant alkoholio suvartojimui, gamybai ir realizacijai, vis daugiau gėrimų įvežama iš užsienio bei eksportuojama iš Lietuvos į kitas šalis. Nuo 2000 m. iki 2005 m. alkoholinių gėrimų importas išaugo du su puse karto. Daugiausia į mūsų šalį įvežama vyno ir alaus. Sulaikyto kontrabandinio alkoholio kiekis praeitais metais buvo daugiau nei tris kartus mažesnis, nei prieš 10 metų, tai lemia alkoholio gamyklų privatizavimas bei atpigę legalūs alkoholiniai gėrimai. Eksportas, lyginant su 2000 m., išaugo net 13 su puse karto, daugiausia išvežama alaus ir vyno. Didelę paklausą lietuviški gėrimai turi dėl tikrai aukštos jų kokybės ir gero skonio. Alkoholinių gėrimų importo bei eksporto išaugimą smarkiai įtakojo Lietuvos įstojimas į ES.

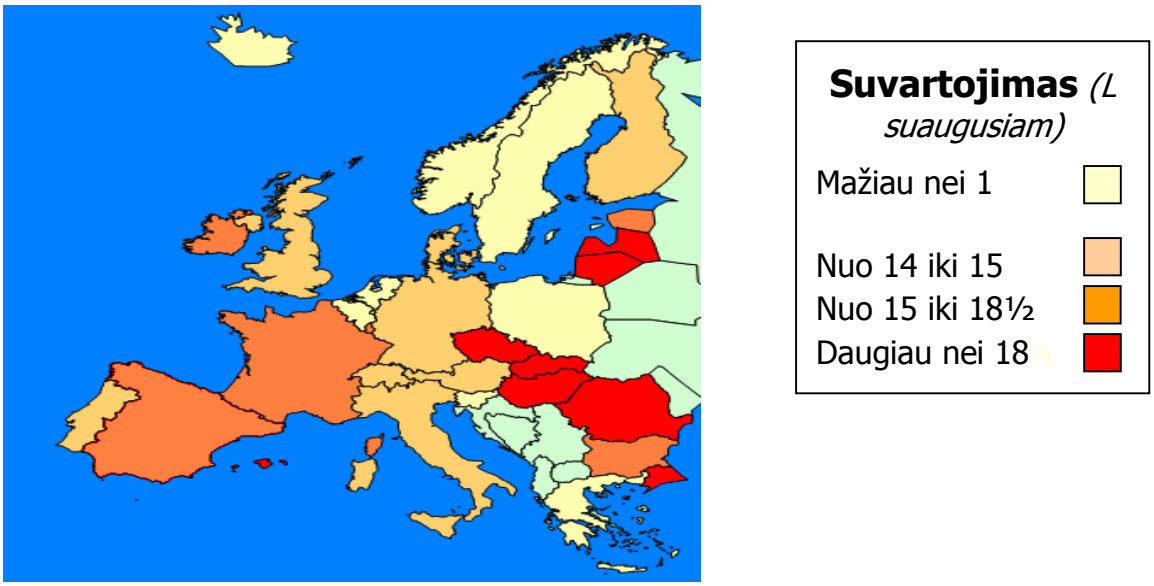
## 1.3 BENDRA ALKOHOLIO SUVARTOJIMO LIETUVOJE IR KITOSE ŠALYSE APŽVALGA

2005 metais Švedijoje, Stokholme vyko 10-asis Pasaulio sveikatos organizacijos Europos regiono šalių atstovų susitikimas, skirtas alkoholio politikos klausimų aptarimui. Susitikime dalyvavo 52 Europos šalių atstovai bei alkoholio politikos ekspertai. Šiame susitikime pateikti naujausi duomenys rodo, kad pagal suvartojamo alkoholio kiekį Europa greitai pasieks aukščiausią tašką istorijoje. Alkoholio suvartojimas Europoje yra didžiausias pasaulyje ir dvigubai lenkia pasaulio šalių vidurkį. Šiaurės Europos šalyse alkoholio vartojimas didėja ir šiuo metu yra

didžiausias per visą šių šalių istoriją. Pietų Europos šalyse pastaraisiais metais alkoholio vartojimas mažėjo, tačiau šiuo metu stabilizavosi. Rytų Europos šalyse alkoholio vartojimas paskutiniais metais pasiekė istoriškai aukščiausią lygį [14].

Pagal alkoholio suvartojimą Lietuva priskiriama aukščiausios rizikos grupei Europoje kartu su Latvija, Estija, Baltarusija, Rusija, Ukraina, Vengrija, Kazachstanu, Moldova. Šioje šalių grupėje gryno etilo alkoholio suvartojimas vienam gyventojui siekia 13,9 litro per metus, tačiau manoma, kad apie 38 proc. suvartojamo alkoholio šioje šalių grupėje nepakliūva į oficialią statistiką [14].

Vartoti daugiau alkoholio minėtų šalių gyventojus skatina alkoholio įstatymų liberalizavimas, alkoholio pramonės privatizavimas, nepakankamai kontroliuojama juodoji rinka, nevaržomas alkoholio marketingas (atsiranda vis naujos alkoholio marketingo rūšys, nauji alkoholio produktai jaunimui).




*23 pav. Alkoholio suvartojimas ES (vidutiniškai vienam suaugusiam per metus, litrais) [13]*

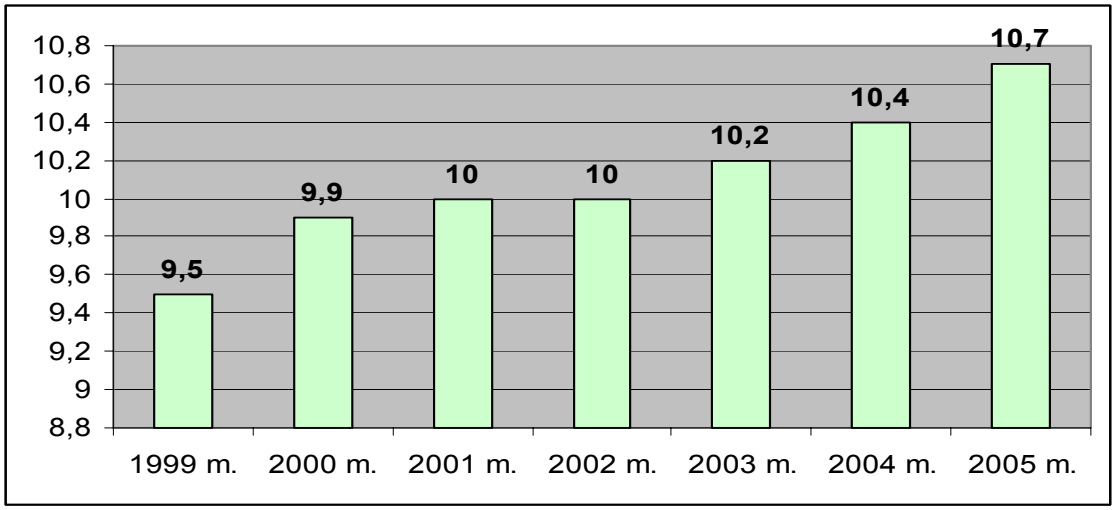
Lietuva patenka į šalių grupę, kurioje vienam asmeniui tenka didžiausias suvartoto alkoholio kiekis (žr. 23 pav.). Remiantis atliktu tyrimu, daugiausia alkoholio Europoje suvartoja vengrai, antroje vietoje – lietuviai, o po to seka čekai ir latviai.

Vengrijoje išgeriama daugiausiai – čia vienam žmogui tenka apie 18 litrų. Lietuvos gyventojai suvartoja šiek tiek mažiau – apie 17 litrų. Šie teiginiai pagrįsti neregistruotais duomenimis – pagal neoficialiai parduodamą alkoholio kiekį. Bet pagal registruotus duomenis (oficialiai parduodamą alkoholį), pagal išgeriamo alkoholio kiekį lietuvius lenkia čekai, airiai, Liuksemburgo gyventojai, prancūzai ir t.t.

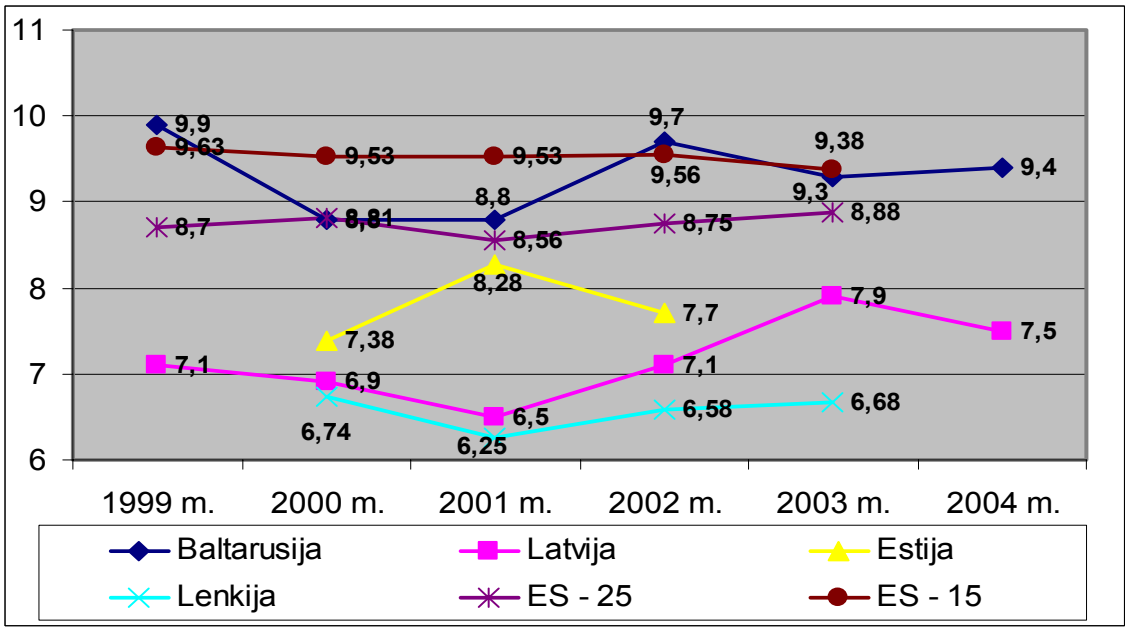
Tyrimą atlikęs Didžiojoje Britanijoje veikiantis Alkoholio studijų institutas teigia, kad Europos sąjunga yra daugiausiai geriantis regionas visame pasaulyje. Čia vienas Europos Sąjungos

suaugęs pilietis vidutiniškai per metus išgeria 11 litrų gryno alkoholio, tai yra 2,5 karto daugiau nei viso pasaulio vidurkis [15].

Lietuvoje per 7 metus (nuo 1999 m. iki 2005 m.) gryno etilo alkoholio suvartojimas vienam gyventojui per metus išaugo nuo 9,5 iki 10,7 litro, t.y. 1,2 litro vienam žmogui (žr. 24 pav.), Latvijoje alkoholio suvartojimas iki 2004 m. išaugo ne taip ženkliai – nuo 7,1 iki 7,5 litro vienam gyventojui (žr. 25 pav.), Baltarusijoje alkoholio suvartojimas per šiuos metus sumažėjo – 1999 m. vienam šios šalies gyventojui teko 9,9 litro absoliutaus alkoholio, o 2004 m. – 9,4 litro (žr. 25 pav.), kaimyninėje Lenkijoje šis rodiklis nuo 2000 m. iki 2003 m. išliko beveik toks pat (žr. 25 pav.). Senosiose ES šalyse alkoholio vartojimas po truputį mažėja, tačiau ES šalyse naujokėse atvirkščiai – čia kiekvienais metais išgeriama vis daugiau alkoholio [13].




*24 pav. Absoliutaus alkoholio suvartojimas Lietuvoje vienam gyventojui per metus, litrais*




*25 pav. Absoliutaus alkoholio suvartojimas vienam gyventojui per metus kaimyninėse šalyse ir ES, litrais [13]*

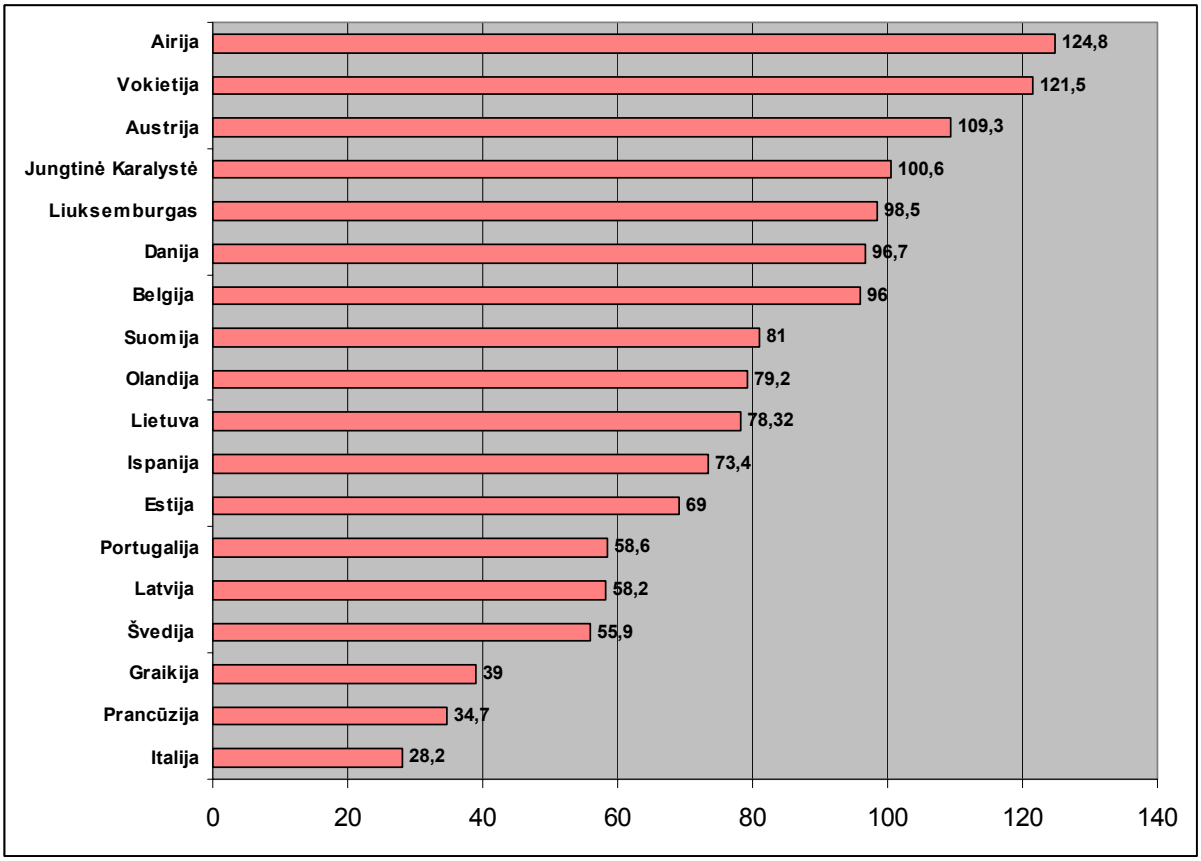
Oficialiais duomenimis alkoholio suvartojimas Lietuvoje 1990 – 1994 m. mažėjo, 1980 m. suvartoto alkoholio per metus vienam žmogui teko net 11,1 litro, o 1993 m. suvartojimas buvo sumažėjęs iki 2,5 litro žmogui per metus, tačiau 1995 m. vėl siekė 9,4 litro gryno alkoholio vienam gyventojui [11].

Jei alkoholio suvartojimas Lietuvoje augs tokiais pat tempais, tai 2010 m. vienam lietuviui per metus teks panašiai 16,7 litro legaliai suvartoto absoliutaus alkoholio.

## 1.4 ALAUS SUVARTOJIMAS

2001 metais mūsų planetoje buvo išgerta 139,34 milijardų litrų alaus. Absoliutus lyderis buvo JAV – beveik 23,5 mlrd. litrų, visai nedaug atsiliko Kinija – 22,4 mlrd. litrų (2003 m. jau Kinija pirmavo, o JAV liko antroke vietoje). Trečioje vietoje tradiciškai buvo Vokietija – 10,8 mlrd. litrų, ketvirtoje ir penktoje Brazilija ir Japonija (atitinkamai 8,39 ir 7,11 mlrd. litrų). Šeštoje vietoje pagal alaus suvartojimą buvo Rusija – 6,34 mlrd. litrų, kuri pagal išgerto alaus žmogui kiekį nepatenka net į 30 – tuką. Tuo tarpu Lietuvoje 2005 m. buvo išgerta per 30 mln. dekalitrų alaus, o 2004 m. suvartota apie 28 tūkst. dekalitrų [28].

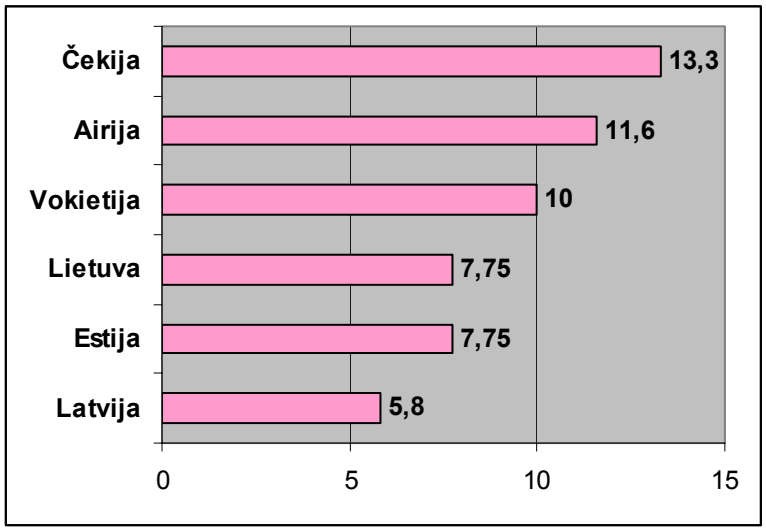
Pagal regionus alus labiausiai geriamas Europoje, antroje vietoje Azija, trečia – ketvirta vieta dalinasi Šiaurės ir Pietų Amerikos. O Artimuosius rytus lenkia net Afrika ir Okeanija, kur buvo išgerta 2 mlrd. litrų alaus [28].



*26 pav. Alaus suvartojimas Europoje 2002 metais, litrais/žmogui [29]*

2002 m. Europoje pirmoje vietoje pagal išgerto alaus kiekį litrais vienam žmogui buvo Čekija (26 pav. duomenys nepateikti), antroje vietoje yra airiai, kur per metus žmogui tenka 124,8 litro alaus, trečioje – vokiečiai su 121,5 litro žmogui. Lietuvoje 2002 m. vienam žmogui teko 78,32 litro išgerto alaus per metus, ji pirmavo lyginant su Estija ir Latvija (žr. 26 pav.).

Iki 2005 m. padėtis beveik nesikeitė, čekai išliko lyderių pozicijoje, čia per mėnesį 2005 m. vidutiniškai vienam žmogui teko 13,3 litro išgerto alaus, antroje vietoje airiai – 11,6 litro, o treti – vokiečiai, išgėrę per mėnesį apie 10 litrų alaus (žr. 27 pav.). Lyginant Baltijos šalis, Latvija kaip ir anksčiau – paskutinėje vietoje, o estai susilygino su Lietuva, šiais metais estai jau išgeria daugiau alaus nei lietuviai.

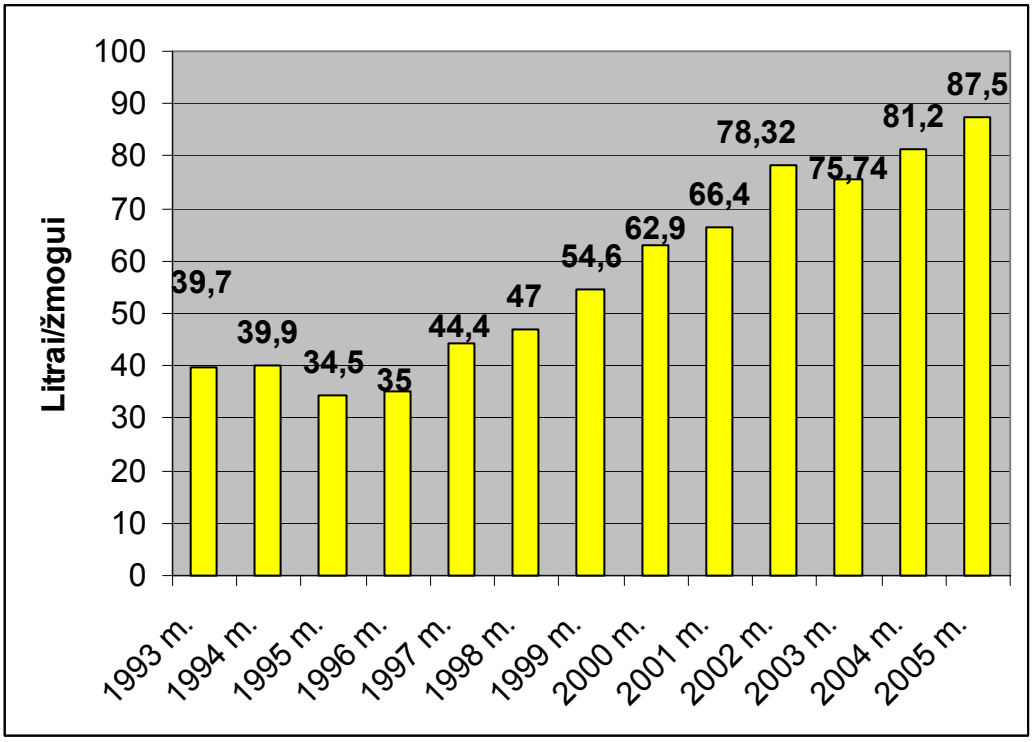



*27 pav. Alaus suvartojimas 2005 m. pasirinktose šalyse vidutiniškai per mėnesį, žmogui/litrais*

Lietuvos aludarių asociacijos prezidento Audriaus Vidžio teigimu, alaus rinka Lietuvoje nuolat auga. 2005 m. vienam šalies gyventojui teko 87,5 litro išgerto alaus. Kadangi rinka auga, šiemet tikimasi, kad išgerto alaus kiekis per metus vienam gyventojui sudarys 90 litrų. Tuo tarpu Švedijoje ir Latvijoje išgeriamo alaus kiekis vienam gyventojui yra apie 60 litrų, Suomijoje – 80 litrų [30].

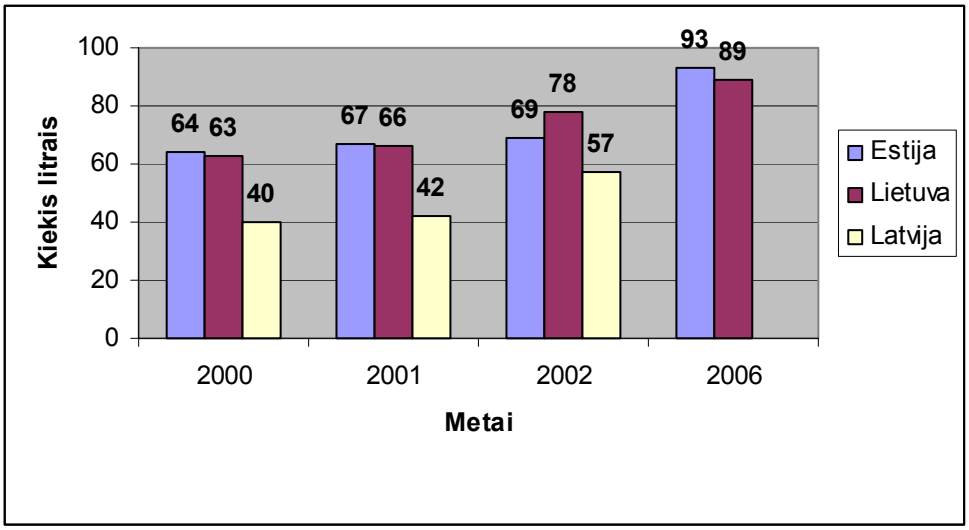
Nuo 1995 m. iki 2005 m. (per dešimt metų) alaus suvartojimas mūsų šalyje vienam žmogui išaugo beveik trigubai, t.y. 53 litrais. Kiekvienais metais vienam žmogui tekdavo vidutiniškai 5,25 litro daugiau alaus nei praėjusiais metais. Didžiausias šuolis buvo, nuo 2001 m. iki 2002 m. kai alaus suvartojimas padidėjo net 11,92 litro žmogui, tai galima sieti su 2001 m. Alkoholio kontrolės įstatymo pataisa – buvo leista prekiauti alkoholiniais gėrimais degalinėse, tačiau 2003 m. vienam žmogui išgerto alaus kiekis sumažėjo 2,58 litro, todėl, kad tais metais visa alaus rinka buvo smarkiai kritusi, 1995 m., kada buvo priimtas Alkoholio kontrolės įstatymas, alaus

suvartojimas taip pat buvo smarkiai sumažėjęs (žr. 28 pav.).



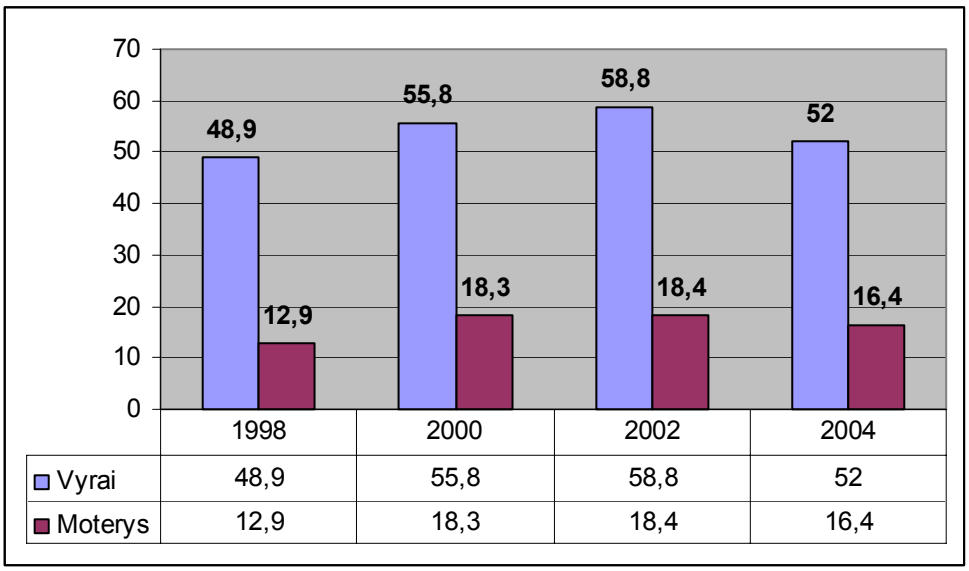

*28 pav. Alaus suvartojimas Lietuvoje 1993 – 2005 m. vienam žmogui per metus, litrais*

Estijoje iki 2000 m. alaus suvartojimas nuo 1991 m. išaugo 2,5 karto, Lenkijoje – beveik 1,5 karto. Dabar alus Lenkijoje yra pats populiariausias alkoholinis gėrimas, ir jo suvartojimas, kaip ir Lietuvoje, kasmet didėja. 1999 m. vienas lenkas per metus išgerdavo vidutiniškai 60 litrų alaus, o 2004 m. – 82 litrus [19]. Kiek mažiau alaus buvo vartojama Latvijoje ir Baltarusijoje. Latvijoje per 1991 – 2000 m. laikotarpį alaus suvartojimas kiekvienais metais mažai skyrėsi. Baltarusijoje alaus suvartojimas per 1991 – 2000 m. sumažėjo [31].




*29 pav. Alaus suvartojimas žmogui Baltijos šalyse, litrais [31]*

Daugiau kaip pusė suaugusių Rusijos gyventojų (54 proc.) geria alų ir pagal jo suvartojimą Maskva ir Sankt Peterburgas neseniai pavijo Vakarų Europą. Remiantis atlikta apklausa, Rusijoje alų geria du trečdaliai vyrų ir apie 30 proc. moterų. Naujausiais alaus gamintojų duomenimis, Maskvoje vienam gyventojui kasmet tenka 85 litrai išgerto alaus, o Sankt Peterburge – 90 litrų. Tai atitinka vidutinį suvartojimo Europoje lygį. Tačiau apskritai visoje Rusijoje alaus suvartojimas atsilieka nuo Europos „standartų“ ir sudaro apie 60 litrų per metus vienam žmogui. Tyrimų duomenys rodo, jog 46 proc. rusų alų geria vieną ar kelis kartus per savaitę [27]. Lietuvoje 2004 m. bent kartą per savaitę alaus gėrė 52 proc. vyrų ir 16,4 proc. moterų (žr. 30 pav.).




| | 1998 | 2000 | 2002 | 2004 |
|---|---|---|---|---|
| Vyrai | 48,9 | 55,8 | 58,8 | 52 |
| Moterys | 12,9 | 18,3 | 18,4 | 16,4 |

*30 pav. Alaus vartojimas bent kartą per savaitę tarp 20-64 metų amžiaus respondentų (procentais), KMU tyrimo duomenimis 1998-2004 m. [32]*

Nepaisant to, kad mūsų šalyje gyventojų mažėja, kad aludariai susiduria su nemažomis problemomis – viena jų, didelė konkurencija, nes šiuo metu Lietuvoje yra apie 80 alaus daryklų, turinčių neblogus gamybinius pajėgumus, kita – Lietuvai įstojus į ES aludariams tenka konkuruoti su pigiu užsienietišku alumi, trečia problema – šalti orai ir su tuo susijęs sezoniškumas, kai smarkiai svyruoja tiek gamybos apimtys, tiek pardavimų skaičiai bei nelegalūs alkoholio gamintojai, tarp jų ir nelegalios alaus daryklos, dažnai veikiančios kaimo vietovėse. Nepaisant viso to, alaus rinka per pastaruosius metus Lietuvoje smarkiai išaugo. Nemažai lietuviško alaus išgeria atvykstantys turistai, o ir patys lietuviai yra gana konservatyvūs ir dažniau renkasi vietinių gamintojų, o ne importinį alų.

## 1.5 VYNO SUVARTOJIMAS

Keičiantis alkoholio vartojimo struktūrai mūsų šalyje, suvartojama daugiau silpnųjų gėrimų, tame tarpe ir vyno. Šiuo metu Lietuvoje vienam asmeniui per metus tenka 9 litrai vyno, nors vyno vartojimas mūsų šalyje kasmet auga ne itin daug – iki 10 procentų, tačiau nuo 2001 m. vyno suvartojimas išaugo net 3,5 litro žmogui. Lietuva pagal išgeriamą vyno kiekį gerokai lenkia ir Latviją ir Estiją, ir kaimyninę Lenkiją, tai nėra keista, nes Latvija ir Lenkija yra alaus bei stipriųjų gėrimų vartotojų valstybės [33].

2005 m. JAV vyno vartojimas viršijo alaus mėgėjų išgertą šio produkto kiekį. 39 proc. Amerikiečių teikė pirmenybę vynui, 36 proc. – alui. Manoma, kad 2008 m. JAV taps daugiausia vyno suvartojančia valstybe pasaulyje.

*2 lentelė. Išgerto vyno kiekis vienam žmogui per metus, litrais [34]*

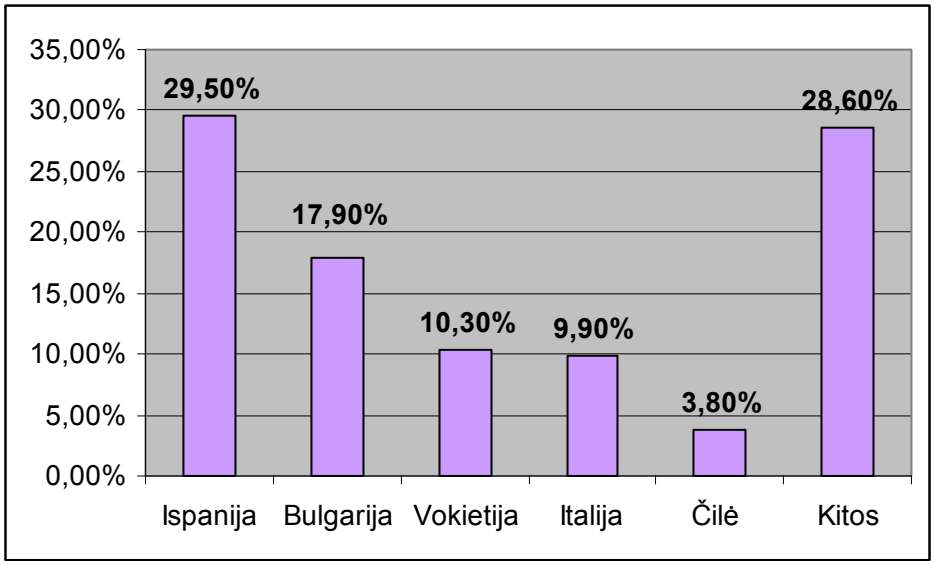
| **Šalys/Miestai** | **2001 m.** | **2000 m.** | **1999 m.** | **1997 m.** | **1996 m.** | **1995 m.** |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Liuksemburgas | 58,6 | 64,1 | 62,1 | 63,7 | 58,7 | 54,6 |
| Prancūzija | 57,1 | 58,2 | 60,0 | 60,6 | 59,6 | 62,8 |
| Italija | 53,0 | 53,5 | 54,9 | 53,7 | 60,5 | 62,2 |
| Portugalija | 46,8 | 45,9 | 50,6 | 52,5 | 58,4 | 57,4 |
| Austrija | 30,7 | 31,2 | 31,0 | 30,9 | 30,0 | 31,6 |
| Graikija | 27,7 | 25,9 | 28,9 | 25,5 | 25,1 | 30,6 |
| Vokietija | 24,4 | 24,6 | 24,1 | 22,9 | 22,9 | 22,8 |
| Australija | 20,6 | 20,4 | 19,7 | 18,8 | 18,0 | 18,1 |
| JAV | 7,4 | 7,5 | 7,4 | 7,4 | 7,5 | 8,1 |
| Suomija | 7,4 | 6,8 | 6,5 | 5,0 | 5,2 | 5,5 |
| Estija | 6,4 | 7,5 | 6,4 | 6,4 | 5,3 | 3,7 |
| Lietuva | 5,5 | 5,1 | 6,6 | 5,2 | 4,0 | 3,4 |
| Latvija | 4,9 | 6,1 | 6,7 | 3,0 | 4,1 | 3,8 |
| Rusija | 3,5 | 3,2 | 2,9 | 3,6 | 3,7 | 3,7 |

Pagal lentelėje pateiktus duomenis daugiausia vyno išgeriama Liuksemburge, Prancūzijoje, Italijoje, Portugalijoje. Šios valstybės yra daugiausiai lankomos turistų, todėl būtent jiems galima priskirti apie 30 proc. suvartojamo vyno [33].

Vyno mūsų šalyje suvartojama vis daugiau, tačiau lietuviai mieliau renkasi importuojamus vynus, o vietiniai gamintojai daug gėrimų eksportuoja. Jei 2003 m. buvo importuojama 45,2 procento Lietuvoje išgeriamo vyno, tai 2004 m. importuojamų vynų dalis sudarė jau 60,5 proc. visos vynų rinkos [35]. Pernai į Lietuvą buvo importuotas rekordinis kiekis – 9,5 mln.

litrų vyno. Pagrindinė tokio augimo priežastis – importinio vyno kainų sumažėjimas.

Perkamiausias Lietuvoje yra ispaniškas vynas, todėl kad jis yra geros kokybės ir palyginti nebrangus. 2005 m. jo importas sudarė 29,5 proc. visų įvežtų vynų. Antroje vietoje pagal suvartojamą kiekį yra bulgariškas vynas, tačiau vis daugiau importuojant pigesnio vyno iš Europos ir Naujojo pasaulio šalių, bulgariško vyno vartojimas Lietuvoje po truputį mažėja. Lietuviai taip pat mielai renkasi itališką vyną ir kiekvienais metais jo populiarumas mūsų šalyje didėja. Praeitais metais 9,9 proc. viso išgerto užsienietiško vyno sudarė vynas iš Italijos. Didėja vyno, atvežto iš Vokietijos ir Čilės, populiarumas (žr. 31 pav.) [36].



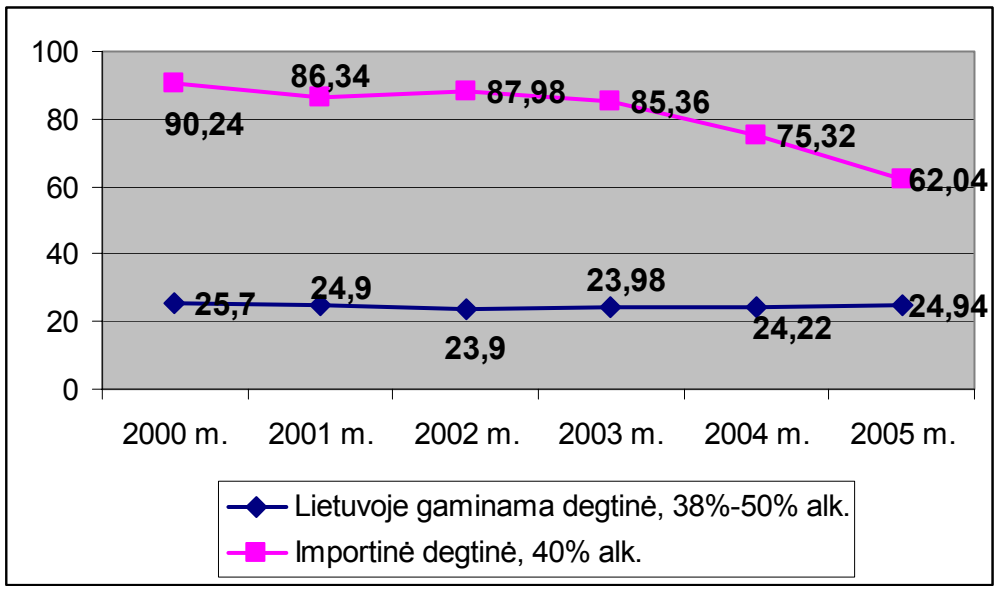

*31 pav. Suvartotas importinis vynas Lietuvoje 2005 m. pagal šalį gamintoją, procentais*

Vyno rinkos augimui Lietuvoje turi įtakos besikeičianti alkoholio vartojimo struktūra, didėjanti vyno paklausa, naujų specializuotų vyno parduotuvių skaičiaus augimas, didėjantis vyno rūšių pasirinkimas, sparčiai išaugęs pigesnio vyno importas dėl kurio sumažėjo vyno kainos bei suaktyvėjusi didžiųjų prekybos tinklų vynų importo veikla.

## 1.6 DEGTINĖS SUVARTOJIMAS

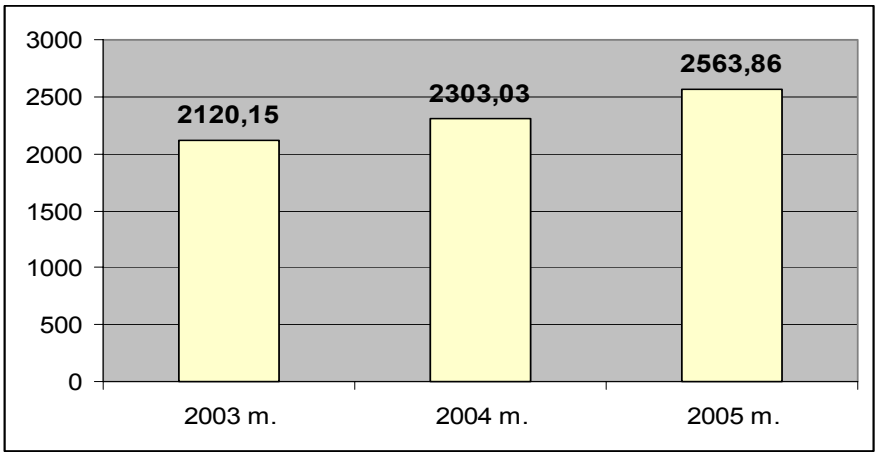
Nors pastaraisiais metais Lietuvoje keičiasi alkoholinių gėrimų vartojimo struktūra, vis daugiau žmonių renkasi silpnesnius gėrimus, tačiau didėjant bendram alkoholinių gėrimų suvartojimui, didėja ir išgertas stipriųjų gėrimų (degtinės, brendžio, viskio, trauktinės ir kt.) kiekis per metus. Lietuviai mieliau renkasi vietinių gamintojų stipriuosius gėrimus, nei importinius, nors

smarkiai sumažėjus įvežamų gėrimų kainai (tačiau importinė degtinė ir dabar kainuoja 3 kartus brangiau), jų importas paskutiniais metais išaugo. Vietinių gamintojų degtinės kaina nuo 2000 m. beveik nepasikeitė, o importinė degtinė atpigo net trečdaliu (žr. 32 pav.). 2003 m. 14,7 proc. visos lietuvių išgertos degtinės sudarė importinė degtinė, 2004 m. atvežtinės degtinės buvo išgerta daugiau – 17,8 proc. [35]. 2004 m. atlikto tyrimo duomenimis, per paskutinius šešis mėnesius Lietuvos gamintojų degtinę gėrė 62,2 proc. respondentų, tuo tarpu importinę degtinę gėrė tik 15,6 proc. respondentų [37].




*32 pav. Lietuvoje gaminamos ir importinės degtinės kainos už 1 litrą 2000 – 2005 m., litais [17]*

Pagrindinių stipriųjų alkoholinių gėrimų gamintojų Lietuvoje: AB „Stumbras“, AB „Vilniaus degtinė“ ir AB „Alita“ pardavimai vietinėje rinkoje per pastaruosius kelerius metus smarkiai išaugo. 2003 m. visos šios bendrovės kartu sudėjus mūsų šalyje pardavė 2120,15 tūkst. dekalitrų stipriųjų gėrimų, o praeitais metais – 2563,86 tūkst. dekalitrų. Pagal šių bendrijų padidėjusius pardavimus galima teigti, jog vietinės degtinės suvartojimas Lietuvoje per 3 metus (nuo 2003 iki 2005 m.) išaugo apie 21 proc.



*33 pav. Pagrindinių trijų Lietuvos stipriųjų alkoholinių gėrimų gamintojų pardavimai vietinėje rinkoje 2003 – 2005 m., tūkst. dekalitrų*

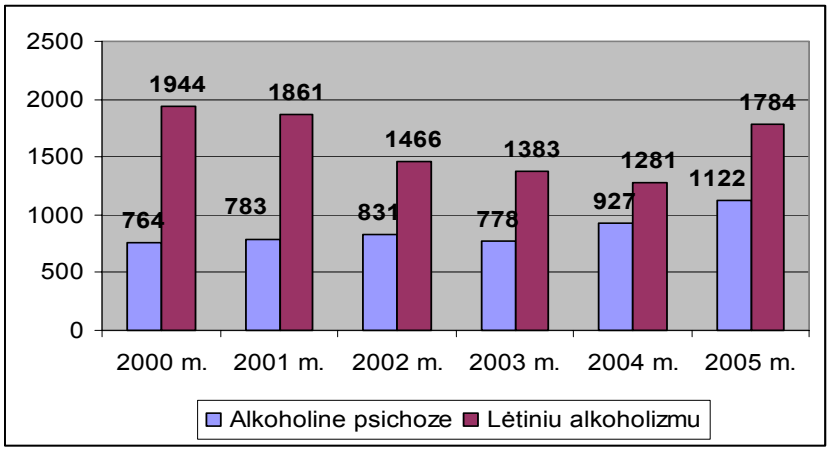
Lenkijoje sumažinus akcizo mokestį degtinei ir vynui, didėja šių alkoholinių gėrimų suvartojimas. 2001 m. lenkai legalios, iki 45 laipsnių stiprumo degtinės išgėrė vidutiniškai po 3,6 litro, o 2004 m. – po 5,8 litro. Tačiau daug geriančių lenkų mieliau renkasi nelegalią degtinę. Labai populiari ten yra naminukė [19].

Pagrindinė priežastis dėl ko didėja stipriųjų alkoholinių gėrimų suvartojimas – sparčiai didėja vartojamo legalaus alkoholio dalis. Gamintojai pabrėžia, kad alkoholio gamyklų privatizavimas sudavė rimtą smūgį „pilstuko“ verslui. Tam įtakos turėjo ir gėrimų kainų sumažėjimas. Kadangi legalus alkoholis dabar kainuoja mažiau nei prieš kelerius metus, žmonės anksčiau pirkę kontrabandinius gėrimus, todėl, kad jie daug pigesni, šiandien mieliau renkasi legalų alkoholį. Vien per pirmąjį 2005 m. pusmetį šalyje suvartota 13,98 mln. litrų stipriųjų alkoholinių gėrimų – 17,8 proc. daugiau negu tuo pačiu metu 2004 m., kai jų buvo išgerta 11,87 mln. litrų [38].

## 1.7 IŠAUGUSIO ALKOHOLIO SUVARTOJIMO PASEKMĖS

Didėjantis alkoholio suvartojimo rodiklis daro neigiamą įtaką gyventojų sveikatai. Piktnaudžiavimas alkoholiu sukelia apie 60 skirtingų ligų ir sutrikimų, įskaitant sužeidimus, psichinius ir elgesio sutrikimus bei kitas ligas [16].

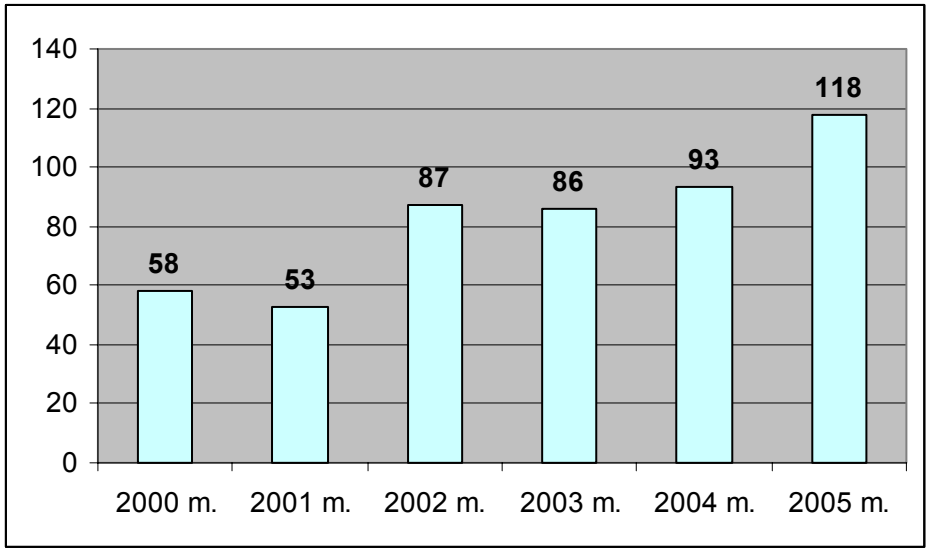
Per 2005 m. padaugėjo asmenų, pirmą kartą besikreipiančių į gydymo įstaigas dėl alkoholinės psichozės ir dėl lėtinio alkoholizmo. Atitinkamai, palyginti su 2004 m., jų skaičius išaugo 17,4 ir 28,2 procento. Jei 2004 m. į sveikatos priežiūros įstaigų įskaitą buvo įrašyti 927 asmenys pirmą kartą susirgę alkoholine psichoze, tai 2005 m. tokių žmonių skaičius išaugo iki 1122, lėtiniu alkoholizmu 2004 m. susirgo 1281, o 2005 m. – 1784 asmenys. 2000 m. 100 000-iui gyventojų teko 21,8 asmenys pirmą kartą susirgę alkoholine psichoze ir 55,6 – lėtiniu alkoholizmu. Praeitais metais šie skaičiai atitinkamai buvo: 32,9 ir 52,3. Lėtiniu alkoholizmu sergančių žmonių skaičius per pastaruosius penkerius metus sumažėjo, tačiau smarkiai išaugo sergančių alkoholine psichoze (žr. 34 pav.) [17].



*34 pav. Asmenys pirmą kartą įrašyti į įskaitą, susirgę alkoholine psichoze ir lėtiniu alkoholizmu*

Didžiausia problema yra ta, jog smarkiai išaugo moterų sergančių alkoholine psichoze skaičius. 2000 m. Valstybinio psichikos sveikatos centro duomenimis metų pabaigoje 376 moterys sirgo alkoholine psichoze ir 7381 lėtiniu alkoholizmu, po penkerių metų alkoholine psichoze Lietuvoje sirgo 42 proc. daugiau moterų, t.y. 534. Sergančių lėtiniu alkoholizmu skaičius išaugo daug mažiau – 1,6 procento ir 2005 m. pabaigoje sudarė 7502 [17].

Didėjant suvartojamo alkoholio kiekiui šalyje, daugėja ne tik susirgusių alkoholizmo ligomis, bet ir nelaimingų atsitikimų darbuose, daugiau padaroma autoavarijų, neblaivūs asmenys padaro daugiau nusikaltimų bei auga skaičius mirusių nuo alkoholio vartojimo.




*35 pav. Neblaivūs asmenys, nukentėję nuo nelaimingų atsitikimų darbe*

Nuo 2000 iki 2005 m. Valstybės darbo inspekcijos duomenimis neblaivių asmenų nukentėjusių dėl nelaimingų atsitikimų darbe padaugėjo 2 kartus. Iš visų 2797 nelaimingų atsitikimų darbuose 2000 m. buvo nustatyta, jog 58 nukentėję asmenys buvo apsvaigę nuo alkoholio, 2005 m. užregistruota 3331 nelaimingas atsitikimas, o iš nukentėjusių 118 asmenų buvo neblaivių [17].

2000 m. buvo užregistruoti 893 žmonės, mirę apsinuodiję alkoholiu, nuo lėtinio alkoholizmo, alkoholinės kardiomiopatijos, alkoholinės kepenų ligos ir kitų su alkoholio vartojimu susijusių ligų. 2005 m. tokių asmenų buvo užregistruota 1242 [17].

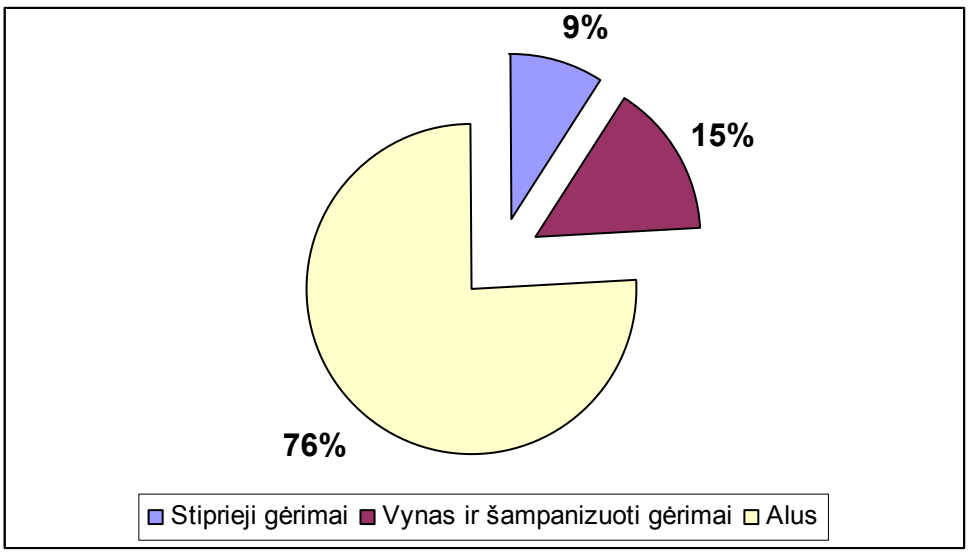
Nemažai tūkstančių dekalitrų spirito į Lietuvą įvežama nelegaliai. Taip pat Lietuvos kaimuose paplitusi nelegali naminės gamyba, o nelegalios alkoholio gamybos ir importo statistika

nėra žinoma. Taigi 10,7 litro tenkantis vienam žmogui 2005 m., tai tik oficiali statistika neįtraukiant nelegalaus alkoholio suvartojimo. Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, apie 38 proc. suvartojamo alkoholio nėra apskaitoma. Tuo tarpu augantis alkoholio vartojimas mūsų šalyje, ypač tarp jaunų žmonių, tampa grėsmingu reiškiniu, sukeliančiu skaudžias socialines, medicinines ir teisines pasekmes.

## 1.8 ALKOHOLIO VARTOJIMO STRUKTŪRA

Augant silpnų gėrimų (sidro, alkoholinių kokteilių) rinkai, po truputį keičiasi Lietuvoje vartojamo alkoholio struktūra, nors stipriųjų gėrimų suvartojimas nemažėja, ima daugėti žmonių, kurie geria tik silpnus alkoholinius gėrimus, nors iki šiol neturėjo polinkio į alkoholį, nes stiprieji gėrimai nebuvo skanūs.

Europoje kiek mažiau nei pusė viso suvartojamo alkoholio išgeriama alaus pavidalu (44 proc.), o likusi dalis tenka vynui (34 proc.) ir stipriesiems gėrimams (23 proc.). Penkiolikos senųjų ES narių tarpe, šiaurės ir centrinės Europos šalys daugiausia geria alų, o pietų Europos šalys – vyną. Naujosiose ES šalyse – narėse dalį vyno pakeičia stiprūs gėrimai [16]. Lietuvoje alus sudaro daug didesnę dalį – 76 proc. viso išgerto alkoholio, antroje vietoje yra vynas ir kiti putojantys gėrimai – 15 proc., o stiprieji gėrimai sudaro tik 9 proc. viso išgerto alkoholio (žr. 36 pav.). Alkoholio vartojimo struktūra nuo 2000 m. mūsų šalyje beveik nesikeitė [17].




*36 pav. Alkoholio vartojimo struktūra Lietuvoje 2005 m., procentais*

Statistiniai duomenys rodo, jog tradiciškai Lietuvoje populiarūs stiprūs alkoholiniai gėrimai (degtinė) užleidžia didelę dalį vietos silpnesniems alkoholiniams gėrimams – vynui, alui, o

ypač sidrui ir alkoholiniams kokteiliams. Įprotį pernelyg gausiai vartoti alkoholinius gėrimus savaitgaliais ir per įvairias šventes keičia kitoks alkoholinių gėrimų vartojimo pobūdis – dažnas (kelis kartus per savaitę ar net kasdien) nedidelio kiekio silpnų gėrimų vartojimas.

Pagal lietuviško alaus vartojimo duomenis, akivaizdu, jog keičiasi alaus vartojimo kultūra, nes vis daugiau gyventojų renkasi vidutinio stiprumo šviesų aukštos kokybės alų. Tyrimų bendrovės „AC Nielsen“ duomenimis, praėjusiais metais lengvo ir vidutinio stiprumo (iki 6 proc. alkoholio) alaus pardavimai stikliniuose ir PET buteliuose palyginus su 2004 m. išaugo 7,8 proc. iki 10,4 mln. dekalitrų, o stipraus (daugiau nei 6 proc. alkoholio) – tik 2,2 proc., iki 6,69 mln. dekalitrų [26].

Rusijos gamintojų duomenimis, alus taip pat pamažu išstumia stipresnius svaigiuosius gėrimus, nors pomėgiu juos gerti Rusija garsėjo per visą istoriją. 2003 m. rusų išlaidos degtinei praktiškai susivienodino su išlaidomis perkant alų, atitinkamai 39,2 proc. ir 38,5 proc. nuo bendrų išlaidų alkoholiui. Autoritetinga kompanija „Biznez Analitika“ prognozavo, jog 2005 m. pradžioje alaus suvartojimas Rusijoje padidės 17 proc., vyno – 31 proc., o stipriųjų alkoholinių gėrimų, tame tarpe ir degtinės sumažės 14 proc.[27].

Paskutiniais metais labai smarkiai išaugo sidro ir alkoholinių kokteilių rinka, kuriuos renkasi jaunimas ir moterys. Vienuolikos – penkiolikos metų vaikų apklausos rodo, jog sidras ir įvairūs alkoholiniai kokteiliai tampa reguliariai vartojamais jų gėrimais [23]. Tačiau augant bendram alkoholio suvartojimui, nemažėja ir išgeriamo stipraus alkoholio kiekis. Vyresnio amžiaus žmonės vis dar mieliau renkasi stipresnius alkoholinius gėrimus. Bet bendra alkoholio suvartojimo struktūra ima keistis mūsų šalyje.

# 2. PAGRINDINIAI TEISĖS AKTAI REGLAMENTUOJATYS ALKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKĄ

Intensyvios šalies ekonomikos permainos, integracijos į Europą procesas paskatino ir alkoholio politikos kaitą. Pirmaisiais Lietuvos nepriklausomybės metais, kol nebuvo Alkoholio kontrolės įstatymo, susidarė sąlygos teisiškai nekontroliuojamai alkoholio apyvartai – importui ir gamybai. Jos skatino ir alkoholio pasiūlos bei vartojimo tendenciją.

1995 m. Seimo priimtas Alkoholio kontrolės įstatymas buvo taisytas daugiau kaip 20 kartų. Įstatymas apibrėžia valstybės alkoholio kontrolės politikos principus. Jame reglamentuojamos ekonominės ir teisinės alkoholio kontrolės priemonės, pavyzdžiui, akcizų ir importo bei prekybos licencijavimo sistema, alkoholio reklamos draudimas ir kt. Pagrindinis Alkoholio kontrolės įstatymo tikslas – mažinti alkoholio vartojimo žalą visuomenės sveikatai ir visuomenės ūkiui bei reglamentuoti alkoholio, kaip ypatingos prekės, gamybos, prekybos, reklamos ir kitus apyvartos aspektus. Įstatymo pakeitimai svarstomi bene kiekvienoje Seimo sesijoje [11].

Alkoholio verslas yra vienas iš labiausiai reguliuojamų verslų Lietuvoje. Įstatymais reguliuojama alkoholinių produktų gamyba. Gamybai keliami kokybės, saugumo ir kiti reikalavimai, kurių įgyvendinimo siekiama licencijuojant šią veiklą. Reguliuojama prekyba, ribojama reklama, tik neseniai panaikinti prekybos alkoholiniais gėrimais laiko ir prekybos degalinėse apribojimai. Taip pat reguliuojamas ir alkoholinių gėrimų vartojimas – asmenų ratas (gerti alkoholį galima tik sulaukus tam tikro amžiaus), ribojamos vietos, kuriose jį galima vartoti ir pan. [12].

Lietuvoje alkoholinių gėrimų gamybos, prekybos alkoholiniais gėrimais bei prekybos licencijavimo reguliavimas, jų importo bei eksporto sąlygos, jų platinimo bei reklamos priemonių apribojimai buvo pateikti 1995 m. Lietuvos Respublikos Alkoholio kontrolės įstatyme (AKĮ) bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. birželio 5 d. Nutarime Nr. 559.

Alkoholio gamyba bei prekyba užsiimančių įmonių teisinis reguliavimas šiek tiek kitoks nei kitų įmonių. Tai atskleidžia AKĮ 4 str. pirmas punktas: „Alkoholio produktai yra priskiriami specialiems gaminiams, kurių gamybai, importui, prekybai ir vartojimui pagal šį ir kitus įstatymus bei teisės aktus taikomas ypatingas valstybinio reguliavimo režimas“ [1].

13 AKĮ str. buvo numatytas valstybės monopolis gaminant alkoholinius gėrimus, kurių tūrinė etilo alkoholio koncentracija viršija 22 procentus. Iki 2001 m. sausio 1 d. šio straipsnio nuostatos buvo netaikomos dviems įmonėms: AB „Sema“ ir UAB „Lietuviškas midus“ [1].

Pagal 1995 m. AKĮ prekiauti alkoholiniais gėrimais buvo leidžiama tik išimtinai tokiai prekybai skirtose stacionarinėse įmonėse arba jų specializuotuose skyriuose. 21 str. Numatoma, kur draudžiama prekiauti alkoholiniais gėrimais (sveikatos priežiūros, ugdymo įstaigose, asmenims, kuriems mažiau nei 18 metų ir pan.), o 25 str. reglamentuojama, kur draudžiama vartoti alkoholį (ugdymo, sveikatos priežiūros, karinės tarnybos, policijos ir pan. Įmonėse, valdžios ir valdymo institucijose, viešajame transporte ir t.t.) [1].

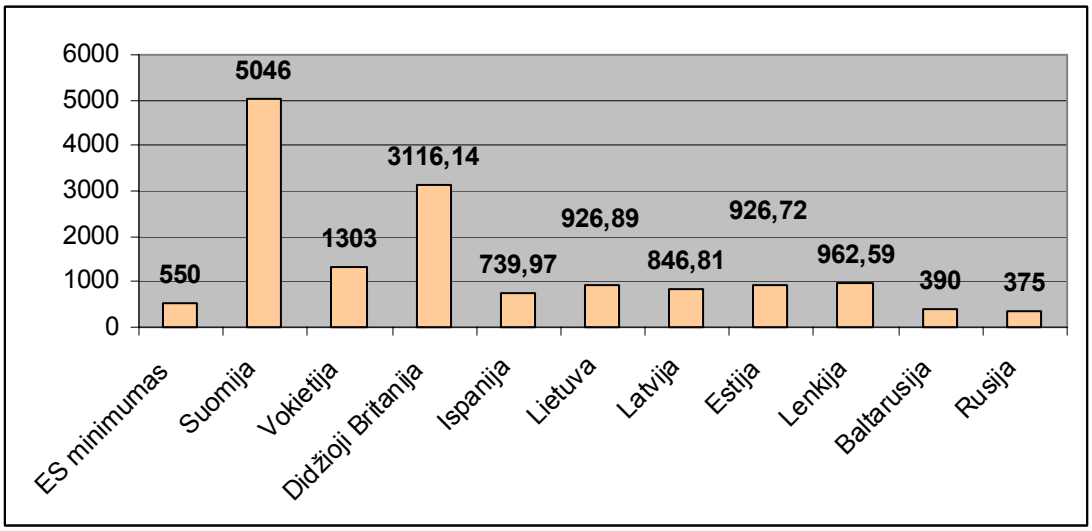
29 – 30 įstatymo straipsniais apribojamas gėrimų pardavimo skatinimas bei reklama. Pvz., draudžiama alkoholinių gėrimų duoti veltui ar kaip premiją, platinti nemokamai naujų alkoholinių gėrimų pavyzdžius...Draudžiama tokia reklama, kuri skirta vaikams ir paaugliams, kuri naudoja asmenis iki 18 metų, sportininkus, politikus, gydytojus, sieja alkoholio vartojimą su fizinės būklės pagerėjimu, su vairavimu, padidintu seksualiniu aktyvumu...[1].

Lietuvos Respublikos akcizų įstatymas reguliuoja nedenatūruoto etilo alkoholio ir alkoholinių gėrimų, įskaitant ir alų, apmokestinimą akcizais. Šis įstatymas buvo kelis kartus taisytas. Pagal 1999 m. sausio 1 d. priimtas Akcizų įstatymo pataisas buvo nustatyti tokie akcizų tarifai: nedenatūruotam etilo alkoholiui ir alkoholiniams gėrimams, išskyrus midaus trauktines, šampaną, vyną, alų ir medikamentus su vaistažolėmis, kurių sudėtyje yra etilo alkoholio, įregistruotus Lietuvos Respublikos valstybiniame vaistų ir vaistinių medžiagų registre, - 0,54 lito už 1 procentą tūrinės alkoholio koncentracijos litre gėrimo; midaus trauktinėms (pagamintoms natūralaus bičių medaus pagrindu) - 0,12 lito; šviežių vynuogių vynui, kurio faktinė tūrinė alkoholio koncentracija ne didesnė kaip 13 procentų – 0,16 lito; vynuogių misai, kitiems fermentuotiems gėrimams bei jų mišiniams ne stipresniems kaip 13 procentų – 0,12 lito; vynui, kurio faktinė tūrinė alkoholio koncentracija didesnė kaip 13 procentų, bet ne didesnė kaip 18 procentų tūrio – 0,29 lito už 1 procentą tūrinės alkoholio koncentracijos litre gėrimo; kitiems fermentuotiems gėrimams bei jų mišiniams nuo 13 iki 18 procentų stiprumo – 0,20 lito; vynui, stipresniam nei 18 procentų – 38 lito; šampanui, putojančiam vynui – 0,42 lito už 1 procentą tūrinės alkoholio koncentracijos litre gėrimo ir alui - 0,40 lito už litrą [2].

Tais pačiais metais priimamos Akcizų įstatymo 5 punkto pataisos – sumažinami akcizai. Degtinei ir kitiems stipriesiems gėrimams akcizas sumažinamas nuo 0,54 iki 0,30 lito už 1 procentą tūrinės alkoholio koncentracijos litre gėrimo; vynams nuo 13 iki 18 procento stiprumo akcizas sumažinamas iki 0,16 lito; šampanui – nuo 0,42 lito iki 0,25 lito už 1 procentą tūrinės alkoholio koncentracijos litre gėrimo [3]. Taigi 1999 m. pabaigoje alkoholinių gėrimų kainos dėl sumažėjusių akcizų pradėjo kristi.

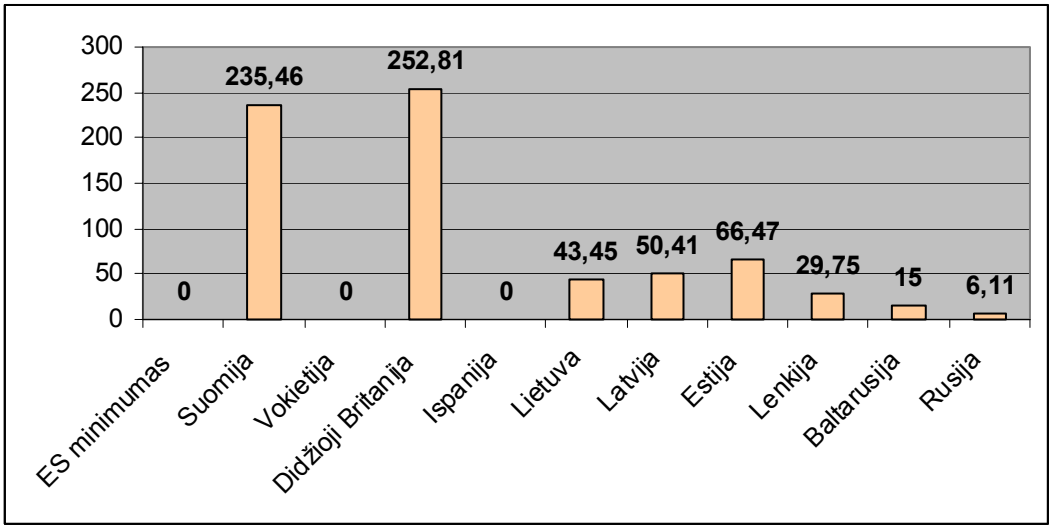
Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą Lietuvos akcizų įstatymas buvo suderintas su ES teisės aktais, kurie nustato akcizo mokesčiu apmokestinamas prekes, minimalų akcizo mokesčio dydį, administravimo tvarką ir išimtis.

Etilo alkoholiui nustatytas ES minimalus akcizo tarifas yra 550 eurai už gryno alkoholio hektolitrą. Didžiausias akcizo tarifas etilo alkoholiui Europoje taikomas Suomijoje, net 5046 eurai, o mažiausias Rusijoje – 375 eurai ir Baltarusijoje – 390 eurų už hektolitrą. Baltijos šalyse akcizo tarifas yra panašus, Lietuvoje (3200 Lt) [4], t.y. 32 Lt/1litrui, ir Estijoje apie 927 eurus, o Latvijoje šiek tiek mažesnis – apie 847 eurus (žr. 37 pav.).




*37 pav. Akcizo tarifas etilo alkoholiui, eurai už gryno alkoholio hektolitrą [12]*

Vadovaujantis ES direktyva 92/84/EEB, minimalus akcizo tarifas vynui yra nulis. Tačiau praktikoje paprastam ir šampanizuotam vynui šalys nustato skirtingo dydžio akcizus. Paprasto vyno akcizai įvairiose šalyse svyruoja nuo nulio (Austrija, Vokietija, Graikija, Ispanija, Liuksemburgas, Italija, Portugalija, Kipras, Čekija, Malta, Slovėnija, Slovakija) iki 240 eurų už alkoholio laipsnį hektolitre Švedijoje. Kitose Skandinavijos šalyse akcizai paprastam vynui irgi yra dideli: Suomijoje – 235 eurai, Danijoje – iki 142 eurų už alkoholio laipsnį hektolitre. Didžiojoje Britanijoje ir Airijoje akcizai paprastam vynui taip pat yra aukšti – 253 ir 273 eurai. Likusiose šalyse akcizas svyruoja tarp 30 ir 60 eurų už hektolitrą (žr. 38 pav.) [12].

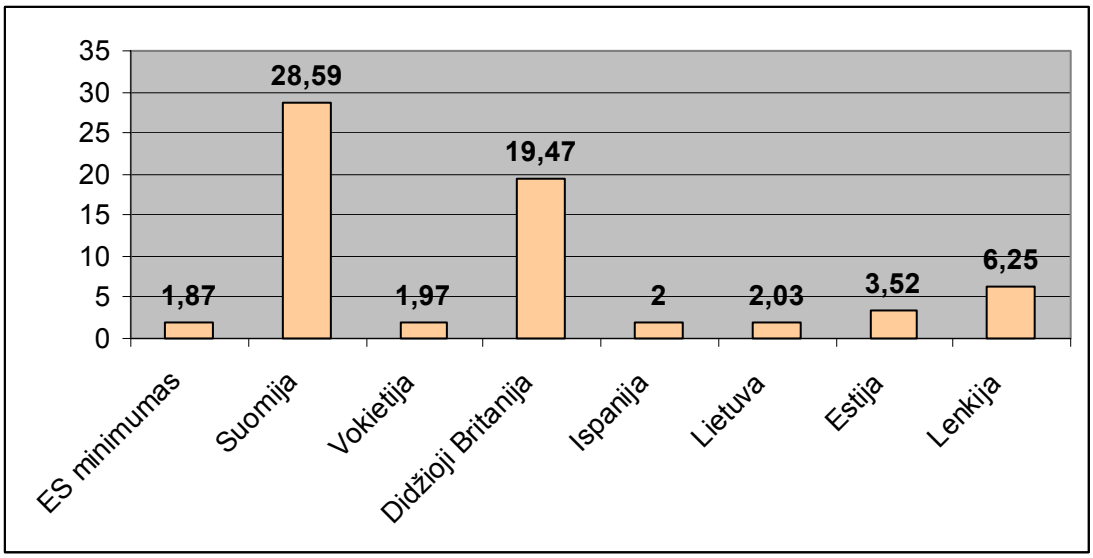


*38 pav. Akcizų tarifas nešampanizuotam vynui, eurai už produkto hektolitrą.*

Lietuva priklauso 13 šalių grupei, kurios apmokestina akcizu nešampanizuotą vyną. Vienas iš pagrindinių apmokestinimo motyvų – apsaugoti Lietuvos alaus pramonę nuo vyno konkurencijos, nors paprasto vyno akcizu neapmokestina tokios alaus gamybos tradicijomis garsios šalys, kaip Čekija, Vokietija, Slovakija. Šių šalių patirtis rodo, kad vyno neapmokestinimas akcizu nedaro žalingo poveikio alaus pramonei [12].

Lyginant nešampanizuoto vyno akcizų dydį Baltijos šalyse, mažiausias akcizo tarifas yra mūsų šalyje – 43,45 eurai už hektolitrą (150 Lt) [4], t.y. 1,13 Lt/0,75litro, didesnis Latvijoje – 50,41 euras ir didžiausias Estijoje – 66,47 eurai.

Europos Sąjungoje didžiausias akcizas alui  yra Suomijoje – beveik 29 eurai už procentą faktinės alkoholio koncentracijos produkto hektolitrui. Lietuvoje alus apmokestinamas mažesniu akcizu, nei kitose Baltijos šalyse – 2, 03 euro (7 Lt), t.y. 0,035 Lt/0,5 litro, už 1 procentą faktinės alkoholio koncentracijos produkto hektolitrui. Latvijoje taikomas akcizo dydis priklauso nuo alaus stiprumo. Alui nuo 2,8 proc. iki 7 proc. stiprumo taikomi tokie akcizo dydžiai: 4,7-8,1 euro. Virš 7 proc, alui taikomas daug didesnis akcizas – 64,67 euro tarifas. Estijoje įvairaus stiprumo alui akcizo tarifas yra tas pats – 3,52 euro (žr. 39 pav.) [12].




*39 pav. Akcizų tarifas alui, eurai už procentą faktinės alkoholio koncentracijos produkto hektolitrui*

Pirmosios įstatymo pataisos buvo priimtos tais pačiais metais, kaip ir priimtas pats Alkoholio kontrolės įstatymas, t.y. 1995 m.  Pakeistas 20 str. – leidžiama pardavinėti namų gamybos alų, kuris atitinka norminius dokumentus ir gamintojas turi išduotą leidimą šių gėrimų gamybai.

1997 m. pakeistos 12 str. 1 ir 3 dalys palengvino alkoholinių gėrimų gamybos bei importo leidimų gavimą. Numatoma, kad alkoholinių gėrimų, kurių alkoholio koncentracija neviršija 22 proc., gamybai leidimas išduodamas neterminuotam laikui, kas treji metai jį perregistruojant išdavusioje institucijoje (iki 1997 m. leidimas tokiai veiklai buvo išduodamas trejiems metams). Leidimai alkoholio importui ir didmeninei prekybai nuo 1997 m. išduodami neterminuotam laikui, kas metus juos perregistruojant (iki šiol buvo išduodami vieneriems metams) [5].

Tais pačiais metais Konstitucinis Teismas priėmė nutarimą, kuriame rekomendavo Seimui palikti įstatyme alkoholio reklamos draudimą, tačiau naujai išrinktas Seimas po audringų debatų 1997 m. liepos 2d. priėmė AKĮ 30 straipsnio pataisą – leisti alkoholio reklamą [6].

1998 m. gruodžio 10 d. Vėl buvo padaryta nemažai įstatymo pakeitimų. 19 straipsniu leista prekiauti iki 22 proc. stiprumo alkoholiniais gėrimais poilsio bei turizmo zonose. Parodose ir mugėse leista prekiauti visais alkoholiniais gėrimais, alumi leista prekiauti autoparduotuvėms. 21 straipsnio pataisos leido prekybą alumi degalinių viešojo maitinimo įmonėse [7].

2001 m. padarytas labai svarbus įstatymo pakeitimas – 21 straipsnio 6 dalis, kurioje draudžiama prekiauti alkoholiu degalinėse, pripažinta netekusia galios [8]. Sekančiais metais (2002 m.) priimamos net 24 straipsnių pataisos. 2 str. 1 dalimi panaikinama galimybė, esant reikalui, įvesti valstybės alkoholio monopolį, o 13 straipsnio 1 dalimi visiškai panaikinamas stipriųjų alkoholinių gėrimų gamybos valstybės monopolis. Leidžiama privatizuoti SPAB „Stumbras“, AB „Vilniaus degtinė“, AB „Alita“, AB „Anykščių vynas“. Stipriuosius gėrimus nuo 2002 m. gali gaminti visos įmonės, kurios tik gauna licencijas. 20 straipsnio 1 dalies 15 ir 16 punktais dar labiau plečiama pilstomų alkoholinių gėrimų prekyba. Be pilstomo alaus masiniuose renginiuose, parodose ir mugėse leista pardavinėti ir pilstomą sidrą. Taip pat 16 punktu, be gamyklose supilstyto į tarą (butelius) alaus, leista pardavinėti sidrą kioskuose, pavilijonuose, autoparduotuvėse, nespecializuotuose prekybos įmonių skyriuose. 21 straipsnio 1 dalies 5 ir 6 punktais panaikinamas draudimas visais alkoholiniais gėrimais prekiauti magistralinių ir krašto kelių pakelėse (iki šiol buvo leidžiama prekyba tik stacionarinėse viešojo maitinimo įmonėse). To paties straipsnio 2 dalimi panaikinama nuostata, leidžianti prekiauti alkoholiu tik išimtinai šiai prekybai skirtose prekybos įmonėse arba jų specializuotuose skyriuose. Vyriausybės projekte buvo įrašyta, jog draudžiama realizuoti alkoholinius gėrimus sporto varžybų metu, tačiau Seimas „pataisė“ ir leido sporto varžybų metu prekiauti alkoholiniais gėrimais iki 6 proc. stiprumo (alus, sidras). Atsižvelgiant į verslo atstovų pageidavimus, 30 įstatymo straipsniu leista alkoholio reklama per radiją ir televiziją nuo 15 iki 22 val. 30 min. leista reklamuoti visus alkoholinius gėrimus, nestipresnius nei 22 proc. Iki šių įstatymo pataisų buvo leista reklamuoti tik alų ir vyną iki 15 proc. stiprumo. Seimas papildė 30 straipsnį nuostata, jog išorinė alkoholio reklama draudžiama, būtent dėl to 2002 m. gegužės 23 d.

įstatymas buvo vetuotas prezidento, o dekrete įrašyta, jog leidžiama visų rūšių alaus, sidro ir vyno išorinė reklama [9].

1998 m. priimtoje Lietuvos sveikatos programoje buvo numatyti alkoholio vartojimo mažinimo uždaviniai ir priemonės. Esminis tikslas iškeltas programoje – iki 2010 m. sumažinti alkoholio vartojimą 25 proc. Pagrindiniai programos uždaviniai, susiję su alkoholio kontrolės politika:

- Kasmet 1 – 2 proc. mažinti alkoholinių gėrimų ir žaliavos importą ir gamybą, didinant gėrimų kainas;
- Kasmet 1 – 2 proc. didinti asmenų nevartojančių stiprių alkoholinių gėrimų skaičių;
- Užtikrinti visiem narkologiniams ligoniams reikiamą gydymą ir reabilitaciją;
- Alkoholinių gėrimų suvartojimo apskaitos sukūrimas;
- Didinti visuomenės informuotumą alkoholio vartojimo sąlygojamų problemų klausimais, įtraukiant visuomenės informavimo priemones;
- Parengti ir įgyvendinti Valstybinę alkoholio kontrolės programą [13].

Sekančiais metais priimama Valstybės alkoholio kontrolės programa 1999 – 2011, kurioje numatomi tokie tolimieji tikslai:

- Iki 2010 m. palaipsniui sumažėjęs alkoholinių gėrimų vartojimas 25 proc.;
- 15 proc. sumažėjęs mirtingumas nuo kepenų cirozės;
- 25 proc. sumažėjęs mirtingumas nuo nelaimingų atsitikimų susijusių su alkoholio vartojimu;
- Žymiai pakitusi alkoholinių gėrimų struktūra: geriami silpnesni alkoholiniai gėrimai;
- Mažesnis skaičius nusikaltimų, padarytų išgėrus;
- Mažesnis skaičius vairuotojų, kurie važiuoja išgėrę [13].

Vertinant 2000-2005 metų Europos alkoholio politikos įgyvendinimą, nustatyta, kad efektyvios moksliškai pagrįstos alkoholio politikos priemonės yra šios: alkoholio kainos didinimas, alkoholio reklamos ribojimas, alkoholio pardavimo dienų ir valandų ribojimai, alkoholio pardavimo vietų skaičiaus ir tankumo ribojimai, žemesnė leidžiama alkoholio koncentracija vairuotojų kraujyje (ES leidžiama maksimali riba siekia 0,5 promilės), vairuotojo pažymėjimo atėmimas girtiems už vairo.

Nors 1998 m. Lietuvoje buvo priimta sveikatos programa, o 1999 m. Valstybinė alkoholio kontrolės programa, kuriose numatyta iki 2010 m. sumažinti alkoholio vartojimą 25 proc.

Nors alkoholio kontrolės įstatymas, siekiant šio tikslo, buvo taisytas daugiau nei 20 kartų, alkoholio vartojimas ne mažėja, o auga.

# 3. KODĖL LIETUVIAI TIEK DAUG GERIA?

Sparčiai keičiantis ekonomikos raidai, įsigalint rinkos ekonomikos dėsniams, vykstant visuotinei privatizacijai, ėmė keistis ir gyventojų socialinė – ekonominė aplinka. Ne visi sugebėjo rasti darbą, įsitvirtinti, pasinaudoti naujomis galimybėmis. Šiuo laikotarpiu pastebimai susilpnėjo šeimos vaidmuo, mažiau žmonių tuokiasi, daugiau skiriasi, mažiau gimsta vaikų. Žmonės nenori atsakomybės, suvaržymų, keičiasi jų moralės principai, vertybių sistema. Jauniems žmonės vakarietiškas gyvenimo stilius asocijuojasi su absoliučia laisve ir teise pasirinkti savo gyvenimo būdą, įpročius, elgesį ignoruojant nusistovėjusias moralines normas. Alkoholio prieinamumas, stoka žinių apie žalingą jo poveikį sveikatai sudaro prielaidas jo vartojimui ankstyvame amžiuje [11].

Nuo 1999 m., Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, visuomenėje įvyko svarbių pokyčių. Valstybė atsisakė alkoholio gamybos ir pardavimo monopolio. Visuomenei alkoholiniai gėrimai tapo lengviau prieinami, nes padaugėjo prekybos vietų, jo galima nusipirkti visą parą, kaina, palyginti su maisto produktų, sumažėjo. Atsirado alkoholinių gėrimų reklama. Be to, į šalį plūstelėjo dideli kiekiai pigaus kontrabandinio alkoholio.

Alkoholio vartojimo mastą Lietuvoje lemia pasiūla: prieinamumas, kainos, laiko bei įvairių gyventojų grupių atžvilgiu ir paklausa: šalies vartojimo tradicijos ir įpročiai, požiūris į gausų alkoholinių gėrimų vartojimą, reklama, prevencijos priemonės, galimybė pasinaudoti gydymu ir socialine – psichologine reabilitacija.

Keliant klausymą kodėl lietuviai suvartoja tiek daug alkoholio, galima būtų išskirti tokias pagrindines priežastis:

- Palyginti su maisto produktų kainomis, alkoholio, kaina buvo ir dabar yra santykinai maža, o gyventojų pajamos auga, tai suteikia galimybę daugiau pinigų išleisti alkoholiniams gėrimams;
- 1995 m. priėmus Alkoholio kontrolės įstatymą, kiekvienais metais jis buvo liberalizuojamas;
- Lietuvoje yra susiklostę alkoholio gėrimo tradicijos.

## 3.1 MAŽĖJANTI ALKOHOLIO KAINA IR DIDĖJANČIOS GYVENTOJŲ PAJAMOS

2005 m. balandžio 13 – 15 dienomis Stokholme vykusiame Europos šalių atstovų susitikime buvo atkreiptas dėmesys į nepakankamai griežtą alkoholio kontrolės politiką. Daugelyje Europos šalių dėl liberalios mokesčių politikos alkoholinių gėrimų atžvilgiu, jie tapo pigesni ir labiau prieinami gyventojams.

1998 m. Lietuvoje alkoholio kainos buvo padidintos, t. y. padidėjęs akcizo mokestis įtakojo kainų kilimą. O jau 1999 m. alkoholinių gėrimų kainos pradėjo kristi. Pagal Vyriausybės siūlymą putojančio vyno bei šampano akcizas sumažintas nuo 0,42 iki 0,25 Lt. 1 proc. alkoholio koncentracijos litre gėrimo, o degtinės bei kitų stipriųjų gėrimų – nuo 0,54 iki 0,30 Lt. 2003 m. alkoholinių gėrimų kainos, palyginti su 2002 m., sumažėjo 0,2 procento. Skirtingų gėrimų kainos kito nevienodai: kiek atpigo stalo vynas (1,3 %) bei Lietuvoje gaminama degtinė (0,9%), pabrango šampanizuotas vynuogių vynas (3,9 %) ir alus (0,2 %). O praėjusiais metais lyginant su 2004 m. alkoholio kainos sumažėjo dar daugiau, t.y. 0,4 proc. Atpigo importinė degtinė (12,0 %), vermutas (10,6 %), nespirituotas vynuogių vynas (5,5 %), brendis (1,5 %); pabrango trauktinė (3,6 %), Lietuvoje gaminama degtinė (1,4 %), alus (0,5 %) (žr. 3 lentelę) [17].

*3 lentelė. Alkoholinių gėrimų mažmeninė kaina 2000-2005 m., litais [17]*

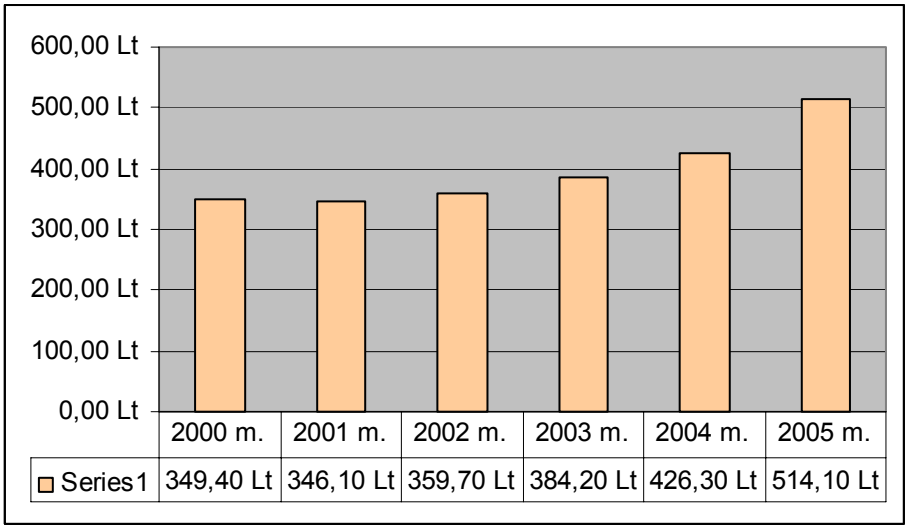
| | Matavimo vnt. | 2000 | 2001 | 2002 | 2003 | 2004 | 2005 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Lietuvoje gaminama degtinė, 38%-50% alk. | 1l | 25,7 | 24,9 | 23,9 | 23,98 | 24,22 | 24,94 |
| Importinė degtinė, 40% alk. | 1l | 90,24 | 86,34 | 87,98 | 85,36 | 75,32 | 62,04 |
| Stiprūs ir desertiniai likeriai, 17%-43% alk. | 1l | 24,76 | 24,28 | 24,1 | 26,24 | 29,74 | 35,5 |
| 3-jų žvaigždučių brendis | 1l | 45,07 | 38,59 | 36,34 | 42,61 | 38,44 | 36,93 |
| Trauktinė, 20%-50% alk. | 0,5l | 9,3 | 9,09 | 9,08 | 13,67 | 13,55 | 14,01 |
| Nespirituotas vynuogių vynas, 9%-12% alk. | 0,75l | 11,06 | 11,01 | 11,2 | 14,48 | 13,86 | 13,27 |
| Spirituotas desertinis vynas, 13%-17% alk. | 0,7l | 15,61 | 15,29 | 14,82 | 12,11 | 13,35 | 8,23 |
| Vermutas | 1l | 23,44 | 23,94 | 24,27 | 31,24 | 20,49 | 16,26 |
| Šampanizuotas vynuogių vynas | 0,75l | 12,22 | 11,37 | 11,33 | 11,6 | 10,39 | 10,28 |
| Lietuvoje gaminamas pasterizuotas alus | 0,5l | 1,99 | 1,97 | 1,98 | 1,99 | 2,01 | 1,99 |
| Importinis alus skardinėse | 0,5l | 1,99 | 1,66 | 1,93 | 1,95 | 1,95 | 1,96 |

Per šešerius metus labiausiai atpigo spirituotas desertinis vynas, jo kaina sumažėjo beveik per pusę, taip pat smarkiai, beveik trečdaliu atpigo importinė degtinė, jos kaina sumažėjo

nuo 90,24 Lt iki 62,04 Lt už litrą ir vermutas, kurio kaina nuo 2000 m. nukrito net 7, 18 lito vienam litrui. Daugiau kaip trečdaliu pabrango likeriai, kurių kaina 2000 m. buvo 24,76 lito už litrą, o 2005 m. jau 35,5 lito. Taip pat 4,71 lito pakilo trauktinės kaina. Lietuvoje gaminamos degtinės kaina beveik nesikeitė, ji atpigo labai nežymiai, lietuviško alaus kaina ir 2000 m. ir 2005 m. yra tokia pati.

Neseniai Vyriausybės patvirtintame Visuomenės sveikatos priežiūros strategijos veiksmų plane yra numatyta priemonė didinti alkoholinių kokteilių kainas. Taip siekiama sumažinti alkoholio vartojimą tarp jaunimo [39]. Atlikti tyrimai rodo, jog alkoholio kaina daro ypač didelę įtaką jauniems žmonėms ir visose šalyse padeda sumažinti alkoholio vartojimo daromą žalą. Jei penkiolikoje senųjų ES šalių alkoholio kaina būtų pakelta 10 proc., per ateinančius metus būtų išvengta daugiau kaip 9000 mirčių [16].

Gyventojų pajamos kiekvienais metais auga, o alkoholinių gėrimų kainos mažėja, tai dar vienas veiksnys, lemiantis didėjantį alkoholio suvartojimą. Kadangi pajamos augo, o alkoholinių gėrimų kainos sumažėjo, gyventojai už mėnesines piniginės pajamas kai kurių rūšių alkoholinių gėrimų gali įsigyti daugiau. Namų ūkių disponuojamos piniginės pajamos per 2003 m. padidėjo 9,1 procento, o per 2005 m. – 21 procentu (žr. 40 pav.) [17].




*40 pav. Disponuojamos piniginės pajamos vienam namų ūkio nariui per mėn., litais [17]*

Nuo 2000 m. iki 2005 m. disponuojamos piniginės pajamos vienam ūkio nariui per mėnesį išaugo 164,7 lito. Jei 2000 m. disponuojamų piniginių mėnesinių pajamų perkamoji galia buvo 13,6 litro lietuviškos degtinės, 15,7 litro spirituoto desertinio vyno ar 87,8 litro Lietuvoje pagaminto alaus, tai 2005 m. už mėnesines disponuojama pajamas žmogus galėjo nusipirkti 20,6 litro degtinės, 43,7 litro vyno ar 129,2 litro alaus.

Kadangi alkoholinių gėrimų kainos mažėja, o žmonių pajamos auga, tai suteikia

galimybę daugiau pinigų išleisti gėrimams. Alkoholio kaina itin reikšminga yra vaikams ir paaugliams, kurie dar neturi darbo. Vis labiau populiarėjantis sidras ir įvairūs kokteiliai, taip pat per pastaruosius metus atpigo, o tai skatina jaunimo alkoholio vartojimą.

## 3.2 LIBERALI ALKOHOLIO KONTROLĖS POLITIKA

Lietuvos alkoholio kontrolės politika nėra pakankamai griežta, kad mažintų alkoholizmą šalyje. Alkoholio kontrolės įstatymas priimtas 1995 m. taip „pataisytas“, kad kai kurie jo straipsniai prieštarauja preambulėje išdėstytiems valstybės alkoholio kontrolės principams.

Alkoholio kontrolės įstatymas buvo pakankamai griežtas, tačiau jį keičiant daugiau kaip 20 kartų, kiekvienąkart alkoholio rinka buvo liberalizuojama. Panaikintas valstybės stipriųjų gėrimų monopolis, leista prekiauti alkoholiu ne tik specialiai tam skirtose vietose, bet ir degalinėse, sanatorijose ir kitur, panaikintas laiko apribojimas alkoholio pardavimui, leidžiama alkoholio reklama ir kt.

Panaikintas laiko apribojimas alkoholio pardavimui. Nors kalbant apie alkoholinių gėrimų pardavimo laiko ribojimą išsiskiria dvi nuomonės. Vieni teigia, jog tai veiksminga alkoholio kontrolės priemonė, kiti tvirtina, jog alkoholinių gėrimų pardavimo laiko ribojimai problemų neišsprendžia, o sukelia naujų. Sakoma, jog prieš kelerius metus galiojusi tvarka tik sustiprino nelegalią alkoholio rinką. Norintys išgerti vietoj legalių alkoholinių gėrimų pirkdavo pilstuką. Taip valstybė prarado daug pinigų, padidėjo stiprių ir dažnai nekokybiškų gėrimų vartojimas [40]. Šiais metais Seimo narys Petras Gražulis pateikė savo idėjas dėl alkoholio pardavimo laiko ribojimo pagal jo stiprumą. Jis siūlo ilgiausiai, nuo 8 iki 23 val., leisti prekiauti alkoholiniais gėrimais, kurių tūrinė etilo alkoholio koncentracija neviršija 8,5 proc., gėrimus, kurie viršija šią normą, pardavinėti nuo 10 iki 22 val. Parlamentaras siūlo specializuotų alkoholinių gėrimų prekybos skyrių darbo laiką riboti ir alkoholiu leisti prekiauti 11 – 20 val. 1995 m. priimtame Alkoholės kontrolės įstatyme buvo numatytas draudimas 24 – 11 val. prekiauti alkoholiu, po poros metų šio ribojimo atsisakyta [41].

Daugumoje ES šalių alkoholio pardavimas yra ribojamas, retais atvejais per alkoholio monopolijas, tačiau dažniau panaudojant licencijas. Taip pat dažnai yra uždedami apribojimai vietoms, kuriose gali būti prekiaujama alkoholiu. 1995 m. priimtame Alkoholio kontrolės įstatyme tos vietos Lietuvoje buvo pakankamai griežtai nurodomos, tačiau vėliau leista alkoholiu prekiauti ir degalinėse, ir sanatorijose ir kitur.

Dar viena būdas mažinti alkoholio vartojimą – riboti galinčių vartoti alkoholį amžių. Daugumos šalių įstatymai draudžia pirkti, parduoti ar vartoti alkoholį nuo 18 metų. Tokiose šalyse kaip Islandija ar Japonija įsigyti alkoholio galima nuo 20 metų. Norvegijoje alus parduodamas nuo

18 metų, stipresni gėrimai nuo 20 metų. Švedijoje parduotuvėse galima įsigyti alkoholio nuo 20 metų, o restoranuose nuo 18 metų. Egipte, Ukrainoje, Baltarusijoje bei daugelyje Jungtinių Amerikos Valstijų pirkti alkoholinius gėrimus galima nuo 21 metų [41].

Amerika viena iš nedaugelio šalių, kur gerti alkoholinius gėrimus galima nuo 21 metų. Toks amžiaus apribojimas buvo panaikintas 1970 m. ir vėl sugrąžintas 1984 metais. Todėl įvykių, susijusių su išgėrusiais paaugliais, lyginant su 1982 m., sumažėjo 63 procentais. Ne vienos valstijos bandymai vėl sumažinti amžiaus cenzą tik patvirtino tendenciją, jog kuo jaunesnis leistinas vartoti alkoholį amžius, tuo daugiau įvykdoma nusikaltimų. 48 valstijoje leidus 18 – mečiams įsigyti alkoholio, šios amžiaus grupės sukeltų įvykių padaugėjo 11 proc., o Arizonoje net 25 procentais [42].

Tačiau vien įstatymo, kuris padidintų minimalų alkoholio vartojimo amžių, priėmimas bus mažai efektyvus, jei jis nebus paremtas įtikinama grėsme, kad jaunesniems, nei nurodyta įstatyme, alkoholį pardavinėjančių įmonių licenzijos bus atimtos. Lietuvoje yra numatytos baudos už alkoholio pardavimą nepilnamečiams, 2004 m. rugsėjo 1d. atliktos apklausos duomenimis, 75 procentai moksleivių (nuo 12 iki 18 m.) nurodė, kad jiems nekylo problemų įsigyti alkoholio [43].

Pakeitus Alkoholio kontrolės įstatymą taip pat panaikintas alkoholinių gėrimų reklamos draudimas. Nors Sveikatos apsaugos ministerija teikė siūlymus Vyriausybei uždrausti ne tik stipriųjų, bet ir visų alkoholinių gėrimų reklamą per radiją ir televiziją nuo 8 iki 22.30 val. Šiuo metu iki 22 proc. stiprumo alkoholinių gėrimų reklama leidžiama visą parą.

Pasaulyje yra nustatytas tiesioginis ryšys tarp reklamos ir alkoholinių gėrimų vartojimo paplitimo. Alkoholinių gėrimų reklama prisideda formuojant žmonių elgseną, ypač jaunimo, alkoholio vartojimo požiūriu. Todėl daugelyje Europos šalių ji yra ribojama arba visai draudžiama, tačiau taip nėra mūsų šalyje. Lietuvoje alkoholio reklama klesti, prieštaraujant įstatymams alkoholis reklamoje siejamas su seksualumu, gerove, sportu. Reklamos rodomos vaikams skirtų laidų metu ir pan. Reklamos kontrolė atimta iš Valstybinės tabako ir alkoholio kontrolės tarnybos ir perduota Vartotojų teisių apsaugos tarnybai, kuri šiam darbui neturi reikiamos kompetencijos [43]. Minimalūs apribojimai taip pat yra Liuksemburge, Belgijoje, Olandijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje. Tačiau praktika rodo, jog valstybėse, kuriose ribojama alkoholio reklama, mažiau išgeriama alkoholio ir mažiau žmonių žūsta automobilių avarijose.

Valstybėse, kuriose draudžiama stiprių alkoholinių gėrimų (degtinės, konjako, brendžio, viskio ir kt.) reklama, jų suvartojama 16 proc. mažiau, nei tose, kur tokių draudimų nėra. Valstybėse, kuriose draudžiama ir vyno bei alaus reklama, alkoholio išgeriama 11 proc. mažiau nei valstybėse, kur draudžiama tik stiprių alkoholinių gėrimų reklama arba 27 proc. mažiau, nei šalyse, kuriose nėra jokių draudimų. 23 proc. mažiau žmonių žūsta avarijose tose valstybėse, kur

draudžiama visų alkoholinių gėrimų reklama, ir 10 proc. mažiau žmonių, kuriose draudžiama tik stiprių alkoholinių gėrimų reklama [22].

Specialistai teigia, kad būtent reklama turi itin didelę reikšmę didėjančiam alkoholio vartojimui. Pasak vieno Priklausomybės ligų centro psichologės, daugelis ligonių pasakoja, kad jiems labai sunku atsispirti pagundai, pamačius vasarą alaus reklamą [44].

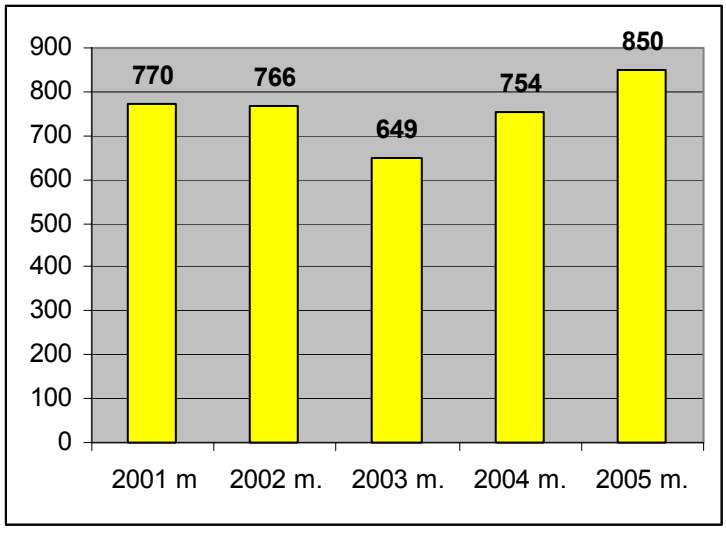
Apklausų duomenimis 82 procentais silpnų alkoholinių gėrimų (alus, sidras, alkoholiniai kokteiliai) reklamos yra patraukli jaunimui. Netgi vaikai, kaip mėgstamiausias reklamas dažnai įvardija šių gėrimų reklamą, ypač, jei jose yra gyvūnų [25].

Seime kelis kartus buvo svarstoma legalizuoti naminę degtinę. Pavyzdžiui, Kroatijoje naminę degtinę – slivovicą – leidžiama gaminti ir pardavinėti kad ir pakelėse. Apsilankiusieji šioje Balkanų šalyje pasakoja, kad dėl tokios liberalios politikos girtų žmonių Kroatijoje nepadaugėjo [40]. Tačiau Lietuvoje rizikos šeimų kiekvienais metais daugėja, dažniausia tokios šeimos į socialinės rizikos sąrašus įtrauktos dėl girtavimo. Daugiausia jų yra kaimuose, kur lengvai prieinama naminė degtinė. Puslitris naminės šiuo metu kainuoja apie 3 – 4 litus. Todėl kalbos apie naminės degtinės gamybos legalizavimą Lietuvoje, kur gajos alkoholio vartojimo tradicijos, niekais paverčia siekį nors kiek sumažinti alkoholio vartojimą šalyje.

Mūsų šalyje norima leisti prekiauti alkoholiu internetu, mažai dėmesio skiriama visuomenės informavimui apie daromą alkoholio žalą, mažai vykdoma prevencinių programų ir pan. Dabar alkoholinių gėrimų galima nusipirkti bet kur ir bet kada. Valstybės alkoholio kontrolės politiką formuoja ne sveikatos, o ūkio ministerija, kuri visokeriopai skatina alkoholio gamybą [43].

Ekspertai nustatė, kad viena iš veiksmingiausių alkoholio politikos priemonių yra vairuotojų girtavimo mažinimas. Pavyzdžiui, Kroatijoje uždraudus vairuoti išgėrus, tai yra įteisinus normą, kad alkoholio koncentracija kraujyje turi būti 0 promilių, daugiau nei keletą kartų sumažėjo avarijų keliuose. Švedijoje sumažinus leistiną alkoholio koncentraciją vairuotojų kraujyje nuo 0,5 iki 0,2 promilių, 4 procentais sumažėjo visų avarijų skaičius. Alkoholio koncentracija kraujyje turi būti 0 promilių ir Čekijoje, Vengrijoje, Rumunijoje, Rusijoje, Slovakijoje, Estijoje.

Lietuvoje maksimali leistina alkoholio koncentracija yra 0,4 promilės. 2004 m. Lietuvoje neblaivių vairuotojų sukeltų eismo nelaimių skaičius 13,8 proc. Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos duomenimis per 2004 m. buvo nustatyti net 17447 neblaivūs vairuotojai, iš jų lengvas girtumo laipsnis – 8099, vidutinis – 5923, sunkus – 2307 asmenims [14].



*41 pav. Kelių eismo įvykiai dėl neblaivių vairuotojų kaltės 2001 m. – 2005 m.*

2001 m. neblaivūs vairuotojai sukėlė 770 kelių eismo įvykių, o 2005 m. – net 850 (žr. 41 pav.). Nuo 2004 m. iki 2005 m. neblaivių vairuotojų sukeltų eismo įvykių padaugėjo beveik šimtu [17].

Nors yra šalių, kur leistina norma yra dvigubai didesnė nei pas mus – Didžiojoje Britanijoje, Italijoje, Liuksemburge, Šveicarijoje maksimali leidžiama norma yra 0,8 promilės, tačiau Lietuvoje būtina mažinti leistiną alkoholio koncentraciją kraujyje, norint išvengti tiek daug nelaimingų atsitikimų keliuose. Šiais metais Sveikatos apsaugos ministerija siūlė sumažinti leistiną alkoholio koncentraciją vairuotojo kraujyje iki 0,2 promilės, o pradedantiems (neturintiems dviejų metų vairavimo stažo) ir profesionaliems (krovininių automobilių ir autobusų) vairuotojams – sumažinti iki 0 promilių [39].

Kitas efektyvus kovos būdas prieš alkoholio vartojimą – masinės informacijos priemonėse vykdomos programos, nes jos atlieka ypatingą vaidmenį didinant bendruomenės supratimą apie alkoholio vartojimo sukeliamas problemas. Mokyklose vykdomos švietimo programos taip pat gali pasiekti plačią auditoriją, tačiau kol kas jos nėra labai efektyvios [58]. Galbūt problemos esmę vaikams reikia pateikti pasitelkiant vaizdo ar kitokias įtikinamesnes formas. Tačiau mūsų šalyje nėra plačiai kalbama apie alkoholizmo problemą per masines visuomenės informavimo priemones, mokyklose taip pat nėra sukurtos geros švietimo, apie alkoholio kenksmingumą, programos.

Kiekvienais metais Lietuvoje išgeriama vis daugiau alkoholio, tačiau alkoholio kontrolės politika nuo pat Alkoholio kontrolės įstatymo priėmimo 1995 m. buvo liberalizuojama, darant alkoholinius gėrimus dar labiau prieinamus visuomenei. Alkoholinius gėrimus leista pardavinėti visur, visą parą, leidžiama jų reklama. Sumažėję gėrimų kainos daro didžiulę įtaką alkoholio suvartojimui, ypač jaunimo tarpe. Paskutiniais metais jau skiriama daugiau dėmesio alkoholizmo problemai spręsti. Tačiau užsibrėžti tikslai iki 2010 metų sumažinti alkoholio vartojimą 25 proc. yra perdaug optimistiški.

## 3.3 ALKOHOLIO GĖRIMO TRADICIJOS

Lietuvoje pirmą kartą alkoholio išgeriama vos 11 metų, Didžiojoje Britanijoje ir JAV – 13 metų, o Ispanijoje ši riba 16.7 metų. Viena priežasčių – Europos pietuose esančiose valstybėse susiformavusios gilios vyno gėrimo tradicijos. Atlikus tyrimą, paaiškėjo, kad jei būtų atrasta tabletė, veikianti kaip alkoholis, ji būtų populiari daugelyje kraštų, tačiau Italijoje, Ispanijoje, Graikijoje ar Prancūzijoje alkoholio tabletė beveik neturėtų pirkėjų. Šiuose kraštuose jauni žmonės nuo vaikystės mato, jog svarbus ne tik pats gėrimas, bet ir jo kokybė, rūšis, aplinka, kompanija, maistas [42].

Alkoholio vartojimo kultūrą labai įtakoja šalies tradicijos ir kultūra. Lietuvoje degtinė iš javų buvo varoma jau mūsų eros pradžioje. Girą, alų ir midų lietuviai d a r y d a v o, o degtinę v a r y d a v o, degindami (kaitindami) specialiai iš javų paruoštą brogą tiek, kad ji jokiu būdu neužvirtų, o išgaruotų degtinė – iš čia ir pavadinimas - DEGTINĖ.

Viduramžiais, vystantis prekybai, degtinė tapo svarbia Lietuvos eksporto preke, nes tuo laiku nei Vakarų, nei, juo labiau, Rytų tautos degtinės iš javų dar nemokėjo gaminti, pvz., prekyboje su rusais degtinė buvo pagrindinis mainų objektas net iki XVIII amžiaus.

Lietuvoje beveik kiekviena kaime gyvenanti šeima, kad ir ką bedarytų besimainančios valdžios, nuo amžių mokėjo, moka ir šiandien dar varosi iš javų naminę degtinę ir savo reikmėm, ir uždarbiui [45].

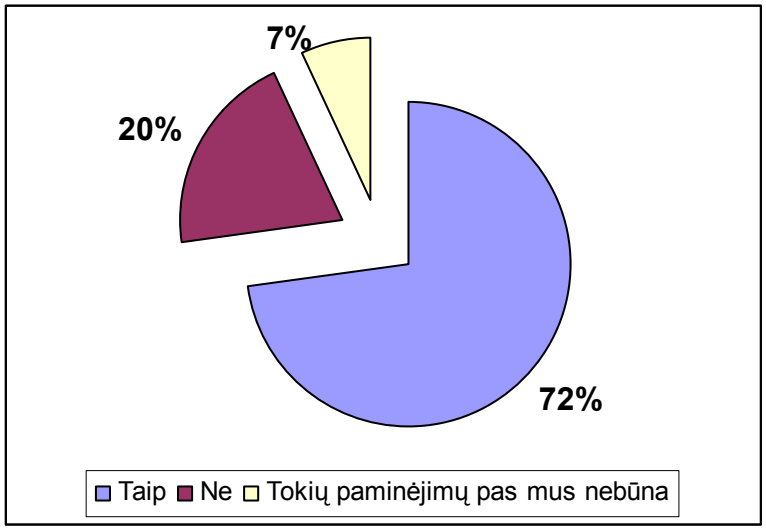
1857 m. Lietuvoje veikė 103 alaus daryklos ir 514 degtinės varyklų (jų daugelis darė ir alų). XIX a. vid. ėmė kurtis ir pramoninio tipo alaus daryklos, kurios ilgainiui išstūmė smulkiąsias. 1939 m. veikė 11 stambių alaus daryklų, kuriose per metus buvo pagaminta 1,8 mln. dekalitrų alaus ir 38 spirito varyklos, kurios pagamino apie 0,53 mln. dekalitrų spirito, dauguma jo buvo suvartojama degtinei gaminti. Po karo alaus gamyba sparčiai augo ir 1982 m. jo buvo pagaminama 16,4 mln. dekalitrų per metus, vyno buvo pagaminta 3,1 mln. dekalitrų, vaisvynio – 5 mln. dekalitrų, 0,07 mln. dekalitrų kalvadoso, 0,32 mln. dekalitrų šampano ir 0,028 mln. dekalitrų midaus. Beveik visas pagamintas alus buvo suvartojamas Lietuvoje [64]. 2005 m. mūsų šalyje buvo pagaminta apie 28,95 mln. dekalitrų alaus, o išgerta apie 30 mln. dekalitrų. Lyginant su 1982 m., 2005 m. Lietuvoje gyveno 0,043 mln. mažiau žmonių, taigi alaus suvartojimas vienam žmogui tikrai labai smarkiai išaugo.

Atlikto tyrimo duomenys parodė, kad mūsų šalyje nėra blaivybės kultūros – alkoholinius gėrimus vartoja didžioji dauguma vyrų ir daugiau nei du trečdaliai moterų. 83,3 procento alkoholio mėgėjų nemano, kad jų įprotis erzina artimuosius, 88,5 proc. dėl gėrimo nejaučia jokios gėdos. Mažiausia apie artimuosius galvoja išgeriančios moterys. Iš apklaustųjų

tyrimo dalyvių graužatį dėl išgėrinėjimo jautė tik 4,6 proc. moterų ir 26,2 proc. vyrų, dėl to gėdijosi 5,2 proc. moterų ir 16,4 proc. vyrų [46].

Apklausos duomenimis 87 procentai geriančių lietuvių net nebandė atsikratyti pomėgio alkoholiui[46].

Lietuviai nemoka linksmintis be alkoholio. Retas kuris įsivaizduoja vakarėlį ar draugų susibūrimą be butelio. O progų išgerti galima suskaičiuoti 40 – 50 per metus. Interneto tinklapyje www.verslas.banga.lt buvo atliekama apklausa „Ar per gimtadienius, minimus jūsų įmonės patalpose darbo metu, vartojamas alkoholis“. Apklausos duomenys parodė, kad 72 proc. lietuvių švenčia darbe vartodami alkoholį (žr. 42 pav.).




*42 pav. Ar per gimtadienius, švenčiamus jūsų įmonės patalpose darbo metu, vartojamas alkoholis?*

Yra žinoma, kad žmogaus organizmas ir jame vykstantys biocheminiai procesai yra ne tik individualūs, bet priklauso ir nuo žmonių rasės. Vieni žmonės turi padidėjusį, kiti sumažėjusį atsparumą alkoholiui, pavyzdžiui, mongoloidų rasės atstovai (japonai, kinai, vietnamiečiai ir kt.) labiau reaguoja net į mažiausias alkoholio dozes, greičiau apgirsta, ilgiau išbūna apsvaigę negu baltosios rasės žmonės. Šiuo metu daugelis mokslininkų mano, kad alkoholinė liga yra paveldima, netgi bando ieškoti specifinio geno [47].

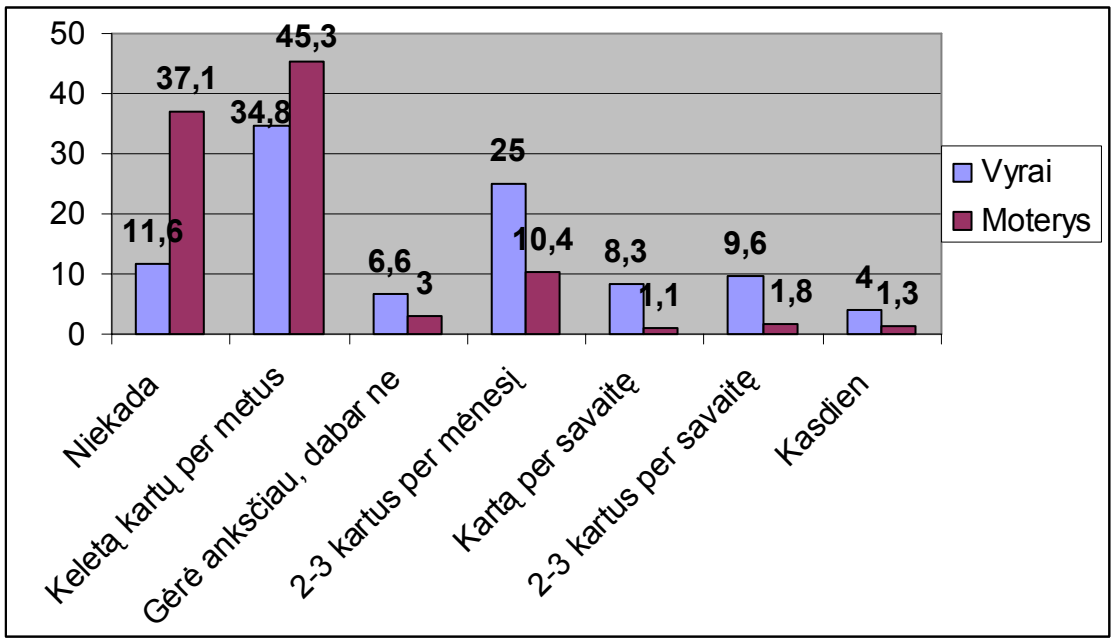
Kad ir kokių priemonių imtųsi Lietuvos Vyriausybė griežtindama alkoholio kontrolės politika, tai gali tik šiek tiek sumažinti alkoholio vartojimą mūsų šalyje. Lietuviai pradės mažiau gerti tik tada, kai pasikeis jų požiūris į alkoholį, o tam reikia labai daug laiko. Jau mokyklose turi būti skiriama šiai problemai daug dėmesio, kad vaikai suvoktų, jog alkoholį gerti yra negerai. Nes dauguma geriančių lietuvių nelaiko šio įpročio problema, to nesigėdija, nemano kad tai erzina jų artimuosius ir tik nedidelis skaičius alkoholikų bando atsikratyti šio įpročio.

## 3.4 ALKOHOLINIŲ GĖRIMŲ VARTOJIMO KIEKĮ IR DAŽNUMĄ ĮTAKOJANTYS VEIKSNIAI

Alkoholio vartojimą įtakoja skirtingas žmonių gyvenimo būdas. Skirtingai geria asmenys gyvenantys pilnoje šeimoje ir vieniši, asmenys turintys aukštąjį išsilavinimą ir baigę tik mokyklą. Taip pat skiriasi alkoholio vartojimas pagal amžiaus grupes bei lytį. Šiuo metu Lietuvoje labai smarkiai išaugo jaunimo suvartojamo alkoholio kiekis.

Lietuvoje, kaip ir visose kada nors tyrinėtose kultūrose, vyrai yra linkę gerti ir išgerti daugiau nei moterys. Tačiau bėgant laikui vis daugiau atsiranda geriančių moterų, kurios renkasi šiuo metu labai populiarius silpnus alkoholinius gėrimus: sidrą, alkoholinius kokteilius, silpną alų, taip pat moterys, daugiau nei vyrai, geria vyną.

Apklausus moteris, besigydančias nuo alkoholizmo, galima išskirti tokias pagrindines priežastis, dėl ko jos pradėjo vartoti alkoholį: 29,5 proc. dėl artimųjų mirties ar skyrybų, 24,5 proc. dėl konfliktų su vyrais, 25 proc. dėl blogos kompanijos, 12 proc. dėl to, kad šeimoje nėra vaikų ir 10 proc. dėl išgėrimų tradicijų darbe [48].




*43 pav. Alkoholio vartojimo paplitimas priklausomai nuo lyties, procentais*

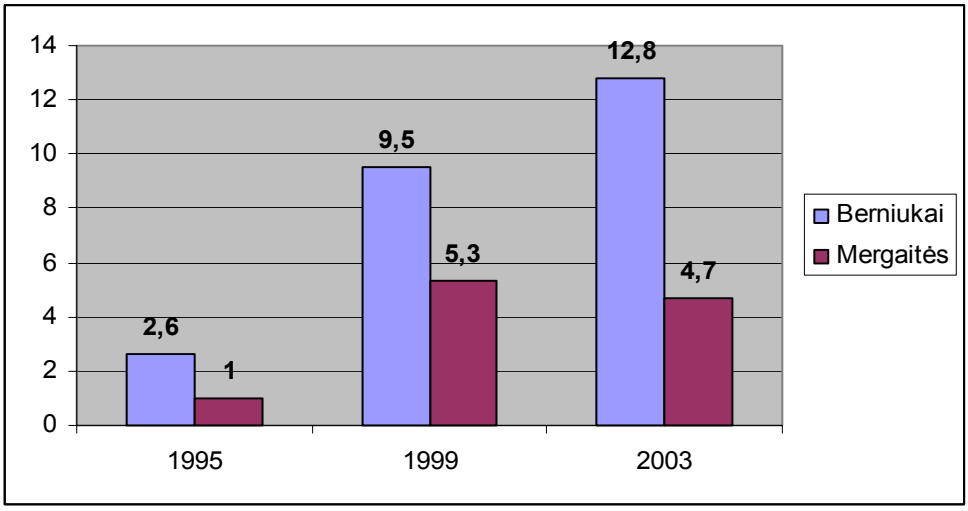
Pagal atliktų tyrimų Lietuvoje duomenis, niekada alkoholio negeria tik 11,6 proc. vyrų, moterų skaičius yra daug didesnis – 37,1 proc. Keletą kartų per metus alkoholio išgeria beveik pusė moterų ir trečdalis vyrų. Labai nedaug žmonių, tik 9,6 proc. apklaustųjų, pakeitė savo įpročius ir anksčiau gėrę alkoholį, dabar jo negeria visai. Kasdien alkoholinių gėrimų išgeria net 5,3 proc. apklaustųjų (4 proc. vyrų ir 1,3 proc. moterų) (žr. 43 pav.) [18].

Lenkijos Sopoto visuomenės nuomonės tyrimo įmonės duomenimis, lenkai vyrai alkoholio suvartoja tris kartus daugiau negu moterys, o bažnyčią lankantys katalikai geria perpus mažiau nei kiti [19].

Pagal Europos Komisijos užsakymą atlikto tyrimo „Alkoholis Europoje“ duomenis negeriančiais save Lietuvoje laiko apie penktadalis visų gyventojų, iš jų – tik apie 5 proc. vyrų. Alkoholį vyrai išgeria reguliariai – apie 40-50 proc. Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Suomijos vyrų bent kartą per mėnesį dalyvauja išgertuvėse [20].

Pastaraisiais metais ypač didėja suvartojamas alkoholio kiekis tarp jaunų žmonių iki 16 metų. Škotijoje per 10 metų jis išaugo 2 kartus. Australijoje palyginus 1960-ais ir 2000-iais metais šaukiamų į karinę tarnybą vaikinų anketas, paaiškėjo, jog iki penkiolikos metų pradėjo alkoholį vartoti 16 proc. 1960-ųjų metų šauktinių, o 2000-aisiais tokių buvo net 56 proc.[21].

Lietuvoje alkoholio vartojimas mokyklinio amžiaus vaikų ir paauglių tarpe taip pat didėja. 1999 m. Europos tyrimo mokyklose duomenimis, alkoholio vartojimas tarp 15-16 metų amžiaus vaikų (moksleivių) siekė 96 procentus, o 2003 m. net 97,9 proc. Tyrimo metu nustatyta, kad absoliuti dauguma šio amžiaus vaikų bent kartą gyvenime jau buvo vartoję alkoholį. 1995 m. šis rodiklis buvo 94,5 procento, o 1985 m. – tik 80 procentų [10].



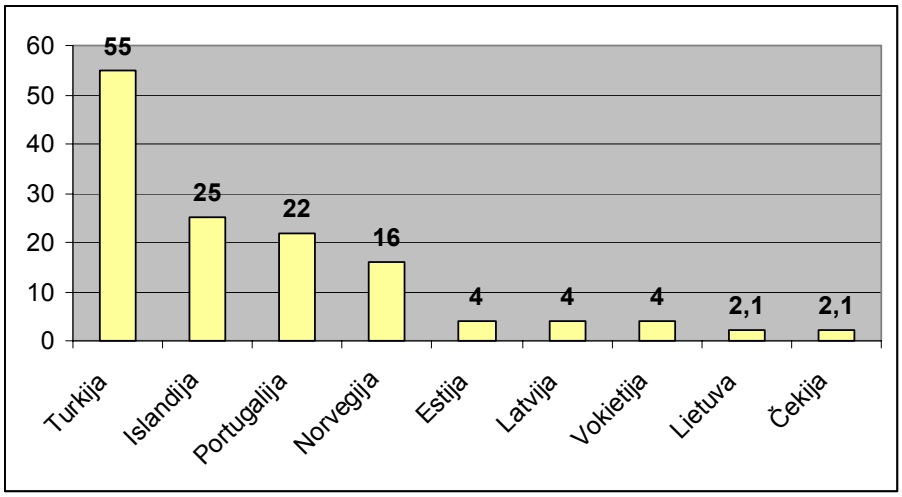

*44 pav. 15 – 16 amžiaus moksleiviai, 10 ir daugiau kartų vartoję alkoholio per paskutines 30 dienų, procentais [22]*

Nuo 1995 m. net 10,2 procento padaugėjo berniukų, kurie vartojo alkoholį 10 ir daugiau kartų per paskutinių 30 dienų laikotarpiu. 15 – 16 amžiaus berniukų vartojusių alkoholį buvo daug daugiau nei mergaičių (žr. 44 pav.). 1999 m. 74 proc., o 2003 m. net 81,4 proc. šios amžiaus grupės moksleivių bent kartą gyvenime buvo girti [10].

Palyginti su kitomis Europos šalimis, kuriose buvo atliekamas ESPAD tyrimas, Lietuvos moksleiviai per paskutinius 12 mėn. dažniau vartojo alkoholį (91 proc.) nei Europos šalių

vidurkis (83 proc.). Net 60 proc. Lietuvos moksleivių per paskutinius 12 mėnesių buvo girti, o Europos šalių vidurkis – 52 proc.[10].

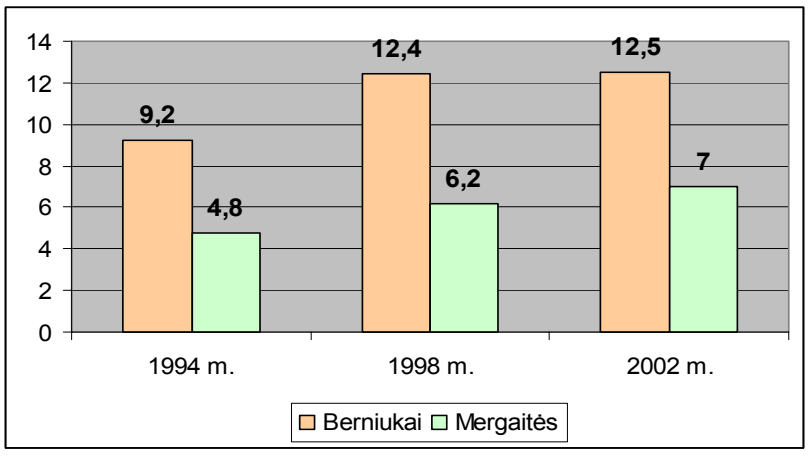
2003 m. mažiausiai arba mažiausią skaičių abstinentų tarp 15-16 metų moksleivių nustatė Čekija ir Lietuva (2,1 proc.), Slovakijoje 3 proc., Austrijoje, Danijoje, Estijoje, Latvijoje, Vokietijoje, Graikijoje – 4 proc. Mažiausiai alkoholinių gėrimų vartojimas paplitęs Turkijoje, kur 55 proc. 15-16 metų moksleivių nė karto nebandė alkoholinių gėrimų (žr. 45 pav.) [22].




*45 pav. 15-16 metų moksleivių, niekada nebandžiusių alkoholinių gėrimų, kiekis įvairiose šalyse, procentais*

Naujausio tyrimo duomenimis, kurio metu buvo apklausti penki tūkstančiai mokinių iš 23 Lietuvos rajonų, nestiprius alkoholinius gėrimus vartoja 58 proc. penkiolikmečių berniukų ir 51 proc. mergaičių. Berniukai dažniausiai renkasi alų, o mergaitės lengvus alkoholinius gėrimus (sidrą, kokteilius). Prieš ketverius metus lietuvaičiai moksleiviai pagal polinkį svaigintis užėmė vieną iš viduriniųjų vietų. Dabar už Lietuvos vaikus ir jaunimą daugiau išgeria tik anglai, škotai, čekai ir danai [23].

Lietuvoje vis daugėja mokyklinio amžiaus mergaičių vartojančių alkoholinius gėrimus. 1994 m., reguliariai alkoholį vartojo 4,8 proc. mergaičių, 1998m. – 6,2 proc., o 2002m. – 7 proc. apklaustų mokyklinio amžiaus mergaičių. Berniukų reguliariai geriančių alkoholinius gėrimus skaičius nuo 1998 m. iki



2002 m. padidėjo tik 0,1 proc. (žr. 46 pav.) [22].

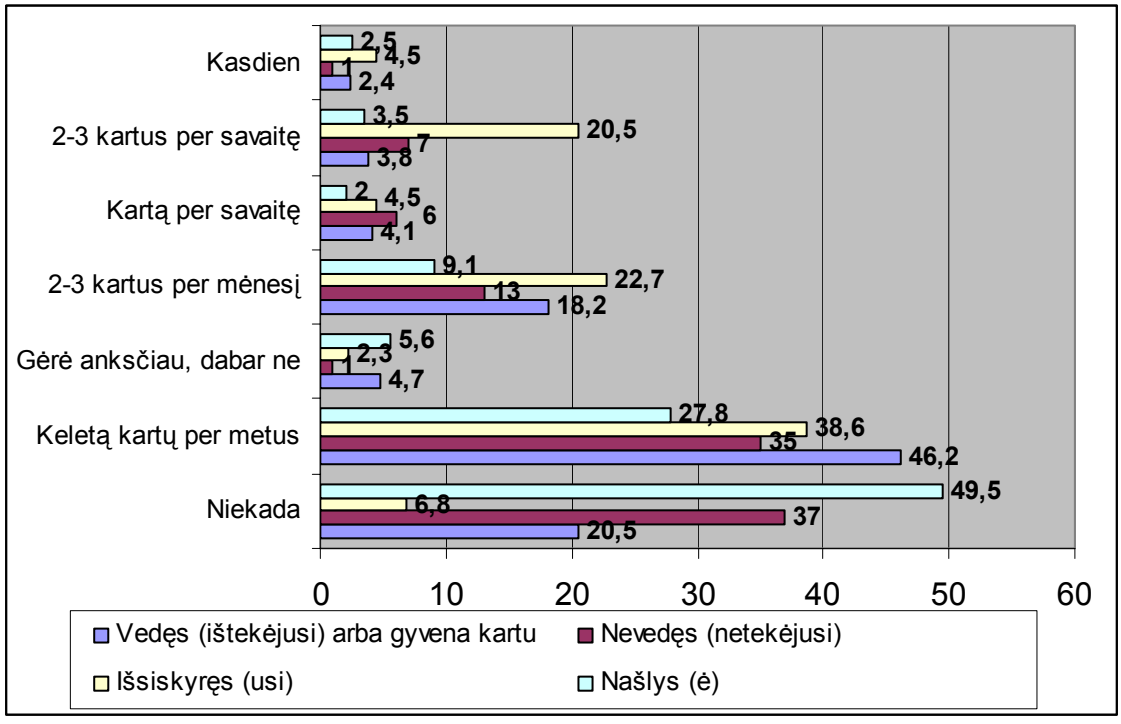
*46 pav. Reguliariai vartojančių alkoholį moksleivių dalis 1994 – 2002 m., procentais [22]*

Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, 15 procentų Lietuvos paauglių geria dėl asmeninių problemų, 21 procentas dėl bendravimo problemų, 8 procentai dėl trokštamų seksualinių patyrimų. 15 – 16 metų jaunuolių paprašius pažymėti, kurie yra dalyvavę išgertuvėse ar gėrę alkoholinius gėrimus ne vieną kartą, tai nurodė 23 proc. lietuvių, 16 proc. norvegų, 17 proc. italų, 20 proc. prancūzų, 47 proc. britų ir 41 proc. čekų [42].

Šešiolikmečių mirtys dažnesnės nuo alkoholio sukeltų įvykių nei dėl kitų priežasčių. PSO duomenimis 5 proc. jaunų žmonių mirčių priežasčių siejama su alkoholiu: tai apsinuodijimai, automobilių avarijos, žiaurūs nusikaltimai, skendimai [21].

Labai didelę įtaką alkoholio vartojimui turi šeima, kurioje žmogus gyvena. Beveik trečdalis išsiskyrusių asmenų nors kartą per savaitę geria alkoholinius gėrimus. Tačiau apklaustųjų našlių tarpe beveik pusė jų visai nevartoja alkoholio. Didžiausia dalis apklaustųjų, turinčių šeimą, net 46,2 proc. išgeria tik keletą kartų per metus, tačiau geriančių kasdien tokių žmonių yra daugiau nei nevedusių (netekėjusių). Apibendrinant rezultatus, akivaizdu, jog pilnavertėje šeimoje gyvenantys žmonės alkoholio vartoja mažiau, nei vieniši (išsiskyrę, nevedę ar našliai) (žr. 47 pav.) [18].

Remiantis Statistikos departamento pateiktais duomenimis 2005 m. Lietuvoje įregistruota 19.904 santuokos ir 11.055 ištuokos. Per pastaruosius penkis metus santuokų skaičius išaugo, tačiau didėja ir ištuokų skaičius. 2005 m. tūkstančiui gyventojui teko 3,2 ištuokos, tuo tarpu 2003 m. šis rodiklis buvo 3,1 [24].



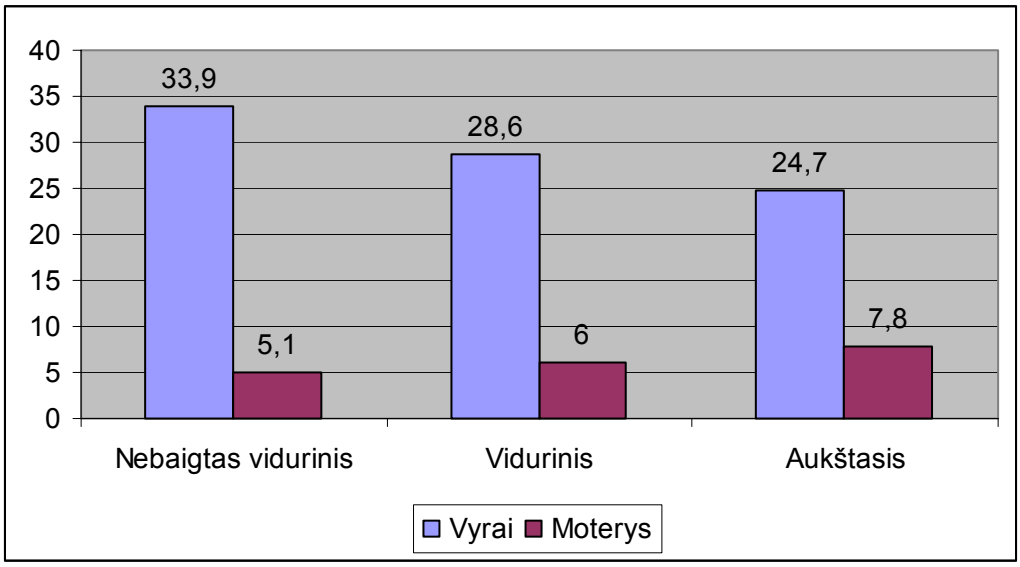
*47 pav. Alkoholio vartojimo paplitimas priklausomai nuo šeimyninės padėties, procentais [18]*

Apklausus profilaktoriume besigydančias moteris, paaiškėjo, kad net 65,5 proc. alkoholikių yra iš išsiskyrusių šeimų, o 12 proc. iš pilnų šeimų [25].

Vaikų ir paauglių alkoholio vartojimui šeima taip pat daro didžiulę įtaką. Pilnoje ir tvarkingoje šeimoje augantys vaikai alkoholį vartoja daug rečiau nei asocialių šeimų atžalos. Mokslininkų duomenimis, per 60 – 70 proc. vaikų pirmą kartą alkoholio paragauja tėvų ar giminių „dėka“. Apie 40 proc. tėvų leidžia vaikams išgerti įvairių švenčių proga [47].

Alkoholio vartojimui įtakos turi ir žmonių išsilavinimas. Nors kartą per savaitę alkoholinių gėrimų daugiausia geria asmenys, turintys nebaigtą vidurinį išsilavinimą, antroje vietoje – turintys vidurinį išsilavinimą. Žmonės, baigę aukštuosius mokslus, nors kartą per savaitę geria mažiau, lyginant su žemesnio išsilavinimo gyventojais (žr. 48 pav.).

Įdomu yra tai, kad moterys, skirtingai nei vyrai, stipriuosius gėrimus nors kartą per savaitę, daugiau geria tos, kurios turi aukštesnį išsilavinimą (žr. 48 pav.) [22].




*48 pav. Gyventojų, vartojančių stiprius alkoholinius gėrimus bent kartą per savaitę, dalis pagal išsilavinimą, procentais [22]*

Lenkijoje, kaip ir mūsų šalyje, labiausiai išlenkti taurelę yra linkę tie vyrai, kurie turi profesinį arba pagrindinį išsilavinimą [19].

Apibendrinant galima pasakyti, jog daugiausia alkoholį vartoja Lietuvoje vyrai, gyvenantys nepilnoje šeimoje (išsiskyrę) ir įgiję žemą išsilavinimą. Kadangi šeima turi labai didelę įtaką alkoholio vartojimui, tai galima teigti, jog jaunimo ir paauglių grupėje daugiausia geria berniukai, kurių tėvai išsiskyrę ar patys dažnai vartoja alkoholį.

# IŠVADOS

1. Augant alkoholio suvartojimui Lietuvoje, didėja ir vietinių alkoholinių gėrimų gamintojų gamybos, realizavimo ir eksporto į kitas šalis apimtys. Praeitais metais, lyginant su 2000 m., alkoholio mūsų valstybėje buvo pagaminta beveik 43 proc. daugiau, o eksportuota 13 kartų daugiau nei prieš šešerius metus. Alkoholio importas į Lietuvą taip pat auga. Lietuviai mielai renkasi užsienyje pagamintą vyną, todėl jo importas auga labiausiai, kitų alkoholinių gėrimų atžvilgiu (alaus, stipriųjų gėrimų) Lietuvos gyventojai yra labiau konservatyvus ir dažniau vartoja vietinių gamintojų produktus.

2. Lietuva pagal suvartojamo alkoholio kiekį priskiriama aukščiausios rizikos grupei Europoje, praeitais metais vienam lietuviui teko 10,7 absoliutaus legaliai išgerto alkoholio, tai yra 0,7 litro daugiau nei 2001 m. Jei alkoholio suvartojimas ir toliau mūsų šalyje augs tokiais pat tempais, tai 2010 m. vienas žmogus išgers apie 16,7 litro absoliutaus alkoholio (legalaus), neįtraukiant apie 38 proc. nelegalaus alkoholio, kuris nepakliūva į statistiką.

3. Toks didelis suvartojamo alkoholio kiekis sukelia sunkias socialines, medicinines ir teisines pasekmes. Daugėja asocialių šeimų (ypač kaimuose), didėja kiekis žmonių, sergančių alkoholio sukeltomis ligomis, daugėja nelaimingų atsitikimų, neblaivių asmenų sukeltų avarijų, padaroma daugiau nusikaltimų...

4. Viena pagrindinių priežasčių, kodėl Lietuvoje suvartojama tiek daug alkoholio, yra nepakankamai griežta Vyriausybės vykdoma alkoholio kontrolės politika. Efektyvios moksliškai pagrįstos alkoholio politikos priemonės yra šios: alkoholio kainos didinimas, alkoholio reklamos ribojimas, alkoholio pardavimo dienų ir valandų ribojimai, alkoholio pardavimo vietų skaičiaus ir tankumo ribojimai, žemesnė leidžiama alkoholio koncentracija vairuotojų kraujyje (ES leidžiama maksimali riba siekia 0,5 promilės), vairuotojo pažymėjimo atėmimas girtiems už vairo. Lietuvoje per pastaruosius metus viskas buvo daroma atvirkščiai. Sumažėjo alkoholio kaina, leidžiama gėrimų reklama, alkoholio galima įsigyti bet kur ir bet kuriuo paros metu, leidžiama alkoholio koncentracija vairuotojų kraujyje pakankamai didelė.

5. Alkoholio suvartojimą Lietuvoje lemia šios pagrindinės priežastys: alkoholinių gėrimų kaina nuo 2000 m. sumažėjo apie 19 proc., o disponuojamos piniginės pajamos vienam namų ūkio nariui per mėnesį išaugo – 47 proc. Sumažėję kainos daro labai didelę įtaką alkoholio suvartojimui jaunimo tarpe. Kita priežastis – liberali alkoholio kontrolės politika, trečia – lietuvių gėrimo tradicijos ir požiūris į alkoholį. Alkoholio suvartojimas Lietuvoje ims mažėti tada, kai pradės keistis žmonių požiūris į alkoholio vartojimą, nes šiuo metu dauguma geriančių alkoholį

nemano, jog tai kenkia jam, jo šeimai bei visuomenei ir nebando šio įpročio atsisakyti.

6. Alkoholio vartojimą įtakoja asmeniniai veiksniai: lytis, gyvenamoji vieta (kaimas ar miestas), šeimos sudėtis, išsilavinimas, amžius... Lietuvoje daugiausia geria vidutinio amžiaus, vieniši, turintys žemą išsilavinimo lygį vyrai. Didžiausia problema yra ta, jog per pastaruosius metus smarkiai išaugo alkoholio vartojimas moterų ir jaunų žmonių tarpe.

# SIŪLYMAI

Jeigu Lietuvoje nebus imtasi griežtesnių ir efektyvesnių priemonių alkoholio vartojimui mažinti, tai po kelerių metų mūsų šalis, ypač jaunimas, prasigers. Reikia didinti alkoholio, ypač sidro ir alkoholinių kokteilių, kainas, nes tai turėtų smarkiai įtakoti jaunimo alkoholio vartojimą. Uždrausti alkoholinių gėrimų reklamą, nes silpnų gėrimų reklamos yra labai patrauklios, akcentuojančios linksmybes su draugais ir skirtos būtent jauniems žmonėms. Uždrausti prekiauti alkoholiu visą parą ir „ant kiekvieno kampo“ įskaitant ir degalines, nes sukelti nepatogumai, tikrai ne visus norinčius išgerti skatins pirkti „pilstuką“.

Alkoholio vartojimo mažinimui įtaką turėtų daryti ir amžiaus cenzo, nuo kada galima pirkti ir vartoti alkoholinius gėrimus, padidinimas. Amžiaus cenzą galima padidinti iki 21 metų. Tačiau vien tai nebus labai efektyvu, jei Vyriausybė nenumatys griežtesnės atsakomybės už alkoholio pardavimą jaunesniems, nei galima, asmenims. Nes dabar paaugliai, neturintys 18 metų, gali be didelių sunkumų įsigyti gėrimų, ypač provincijose.

Plačiau informuoti visuomenę apie alkoholio sukeliamą žalą. Vykdyti įvairias reklamines kampanijas prieš alkoholizmą (pranešimai spaudoje, per televiziją, įvairūs stendai mieste ir t.t.). Ant alkoholinių gėrimų butelių klijuojamų etikečių turėtų būti ryškus užrašas, perspėjantis apie alkoholio kenksmingumą (kaip ant cigarečių pakuotės).

Kalbant apie girtavimą už vairo, manau jog efektyviau yra griežtinti baudas, o ne mažinti leistiną alkoholio koncentraciją vairuotojo kraujyje. Juk daugiausia avarijų padaro asmenys, kurių kraujyje nustatyta alkoholio koncentracija kelis kartus viršija leistiną. Taigi ar leistina koncentracija bus 0,4 ar 0,2 promilės, tai neturi skirtumo asmeniui, kuris vairuoja su 3 promilėmis alkoholio. Skiriama bauda už vairavimą girtam ar teisės vairuoti atėmimas keliems metams nėra labai efektyvu, nes yra žmonių, kurie niekur nedirba, savo vardu nieko neturi, taigi bauda iš jų taip ir neišreikalaujama, o tai jog jie neturi tesės vairuoti nesudrausmina kitą kartą išgėrus sėsti už vairo. Manau, jog žmogų, kuris yra sulaikytas vairuojantis girtas, reikia sodinti į kalėjimą, nes jau pats sėdimasis už vairo tokioje būsenoje yra tolygus pasikėsinimui nužudyti.

Daugiau dėmesio alkoholio vartojimo problemai reikia skirti mokyklose, aiškinti vaikams koks kenksmingas yra alkoholio vartojimas jiems patiems ir aplinkiniams, pasitelkiant tam įtikinamas vaizdines bei kitokias priemones, būtina nuo vaikystės pradėti formuoti žmonių požiūrį į alkoholį, tik taip galima pakeisti nuostatas nuo senų laikų susiformavusias mūsų visuomenėje.

# LITERATŪROS SĄRAŠAS

TEISĖS AKTAI

1. Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymas. Valstybės žinios, 1995, Nr. 44-1073

2. Lietuvos Respublikos Akcizų įstatymo 3, 6, 13 straipsnių pakeitimo ir papildymo 5(1) straipsniu įstatymas. Valstybės žinios, 1998, Nr. 114-3194

3. Lietuvos Respublikos Akcizų įstatymo 5(1) straipsnio pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 85-2514

4. Lietuvos Respublikos akcizų įstatymas. Valstybės žinios, 2001, Nr. 98-3482

5. Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 12, 17, 19, 20, 33, 44, 45, 50 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. Valstybės žinios, 1997, Nr.33-809

6. Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1, 2, 3, 10, 13, 14, 20, 21, 25, 29, 30, 31, 33, 39, 41, 43, 44 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei IV skyriaus II skirsnio pavadinimo pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios, 1997, Nr.67-1660

7. Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1, 4, 5, 7, 17, 19, 20, 21, 24, 25, 36, 43, 44, 46 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. Valstybės žinios, 1998, Nr.114-3188

8. Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 21 straipsnio pakeitimo įstatymas. Valstybės žinios, 2001, Nr.31-1016

9. Lietuvos Respublikos alkoholio kontrolės įstatymo 1, 2, 3, 6, 8, 12, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 25, 27, 28, 30, 41, 44, 45, 48, 52 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 53 straipsniu įstatymas. Valstybės žinios, 2002, Nr.65-2632

INTERNETINĖS SVETAINĖS

10. http://www.psichiatrija.lt/uploads/File/psichiatrijoszinios2004_2.pdf; prisijungimo laikas: 2006-05-03
11. www.un.lt/images/socialine_raida/lt/1999/11SKYRIUS.pdf; prisijungimo laikas: 2006-05-25
12. http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/analitinis_tyrimas_kontrabandos_ekonominiu_priezasciu_tyrimas/2060; prisijungimo laikas: 2006-08-15
13. http://www.lvsa.lt/Sceponaviciaus.ppt; prisijungimo laikas: 2006-07-01
14. www.sam.lt/sam/naujienos/?idi=1687; prisijungimo laikas: 2006-08-15
15. http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=9802643&categoryID=3939742&ndate=1149627600; prisijungimo laikas: 2006-07-01
16. http://ec.europa.eu/health-eu/doc/alcoholineu_sum_lt_en.pdf; prisijungimo laikas: 2006-09-24
17.http://www.std.lt/lt/catalog/viewfree/?id=1023&PHPSESSID=e639891410277cf14cbd7bb2b29e44dc; prisijungimo laikas: 2006-05-03
18. http://www.lvsa.lt/Kornelijus_Andrijauskas.ppt; prisijungimo laikas: 2006-05-03
19. http://www.londonozinios.com/lt/news_1388.ctm; prisijungimo laikas: 2006-10-09
20. http://ec.europa.eu/health-eu/news_alcoholineurope_en.htm; prisijungimo laikas: 2006-10-09
21. http://www.nedelsk.lt/?show_content_id=30&news_id=655&group=3; prisijungimo laikas: 2006-11-16
22.http://www.ugdymas.vvspt.lt/Patarimai/Surkiene%20Alkohnarko%20paplitimas.pdf; prisijungimo laikas: 2006-09-24
23. http://www.skrastas.lt/?data=2006-11-09&rub=1065924812&id=1162997615; prisijungimo laikas: 2006-11-16
24. http://www.std.lt/lt/pages/view/?id=1294; prisijungimo laikas: 2006-07-01
25. http://www.sveikata.su.lt/zalingi_iprociai/alkoholis/idomybes.htm; prisijungimo laikas: 2006-11-09
26. http://www.alutis.lt/news/news.php?id=1998; prisijungimo laikas: 2006-05-03
27. http://www.delfi.lt/news/daily/hot/article.php?id=10345534; prisijungimo laikas: 2006-09-24
28. http://www.alutis.lt/news/news.php?id=180; prisijungimo laikas: 2006-06-28
29. http://www.alutis.lt/news/news.php?id=702 ; prisijungimo laikas: 2006-06-28
30. http://www.eb.lt/lt.php3?vid=56&cat=94&nid=20682; prisijungimo laikas: 2006-10-09
31.http://www.vpsc.lt/doc_files/informac_pran/akoholio%20suvartojimas%20geguz%202.doc; prisijungimo laikas: 2006-07-01
32. http://www.ugdymas.vvspt.lt/Patarimai/psichoaktyv%202.pdf; prisijungimo laikas: 2006-10-09

33. http://www.delfi.lt/archive/print.php?id=5773562; prisijungimo laikas: 2006-06-26
34.http://www.vynogidas.info/content/images/003a05e8339397886e5c328271f5a6c3.gif; prisijungimo laikas: 2006-08-15
35. www.lsc.lt/uploads/Alita%202004%20m..pdf; prisijungimo laikas: 2006-06-26
36.http://www.verslas.banga.lt/lt/spaudai.full/44586d27dbf72?vbanga=e91516a8fe12bc08086106a1b42fb4e0; prisijungimo laikas: 2006-09-23
37. http://www.alita.lt/?linkas=naujienos; prisijungimo laikas: 2006-11-15
38. http://www.ml.lt/index.php?page=naujienos&view=naujiena&id=49801; prisijungimo laikas: 2006-07-01
39. http://www.sam.lt/sam/naujienos/?idi=3801; prisijungimo laikas: 2006-08-15
40. http://www.sekunde.lt/content.php?p=read&tid=35061; prisijungimo laikas: 2006-11-12
41. http://www.delfi.lt/archive/print.php?id=10933357; prisijungimo laikas: 2006-10-09
42. http://www.nedelsk.lt/?show_content_id=30&news_id=655&group=3; prisijungimo laikas: 2006-11-15
43. http://www3.lrs.lt/docs2/EBCKLFZC.PPT; prisijungimo laikas: 2006-11-12
44. http://www.studijos.lt/index.php?topic=news&id=271; prisijungimo laikas: 2006-09-29
45. http://www.lietuvos.net/istorija/paprociai/gerimai/; prisijungimo laikas: 2006-06-12
46. http://www.delfi.lt/archive/print.php?id=10917742; prisijungimo laikas: 2006-10-29
47. http://www.straipsniai.lt/print.php?id=9055; prisijungimo laikas: 2006-08-15
48. http://www.sveikata.su.lt/zalingi_iprociai/alkoholis/idomybes.htm; prisijungimo laikas: 2006-11-09
49. http://www.svyturys.lt/lt/main/info/media?ID=25; prisijungimo laikas: 2006-06-26
50. http://www.gubernija.lt/media.php?id=1137059028; prisijungimo laikas: 2006-06-26
51. http://www.sekunde.lt/content.php?p=read&tid=14200; prisijungimo laikas: 2006-11-12
52. http://www.sekunde.lt/content.php?p=read&tid=5637; prisijungimo laikas: 2006-11-12
53. http://www.ragutis.lt/main.php/id/318/lang/1/page/2; prisijungimo laikas: 2006-07-01
54.http://www.lsc.lt/uploads/Anyksciu%20vynas%202005%20veiklos%20ataskaita.pdf; prisijungimo laikas: 2006-08-15
55. http://www.stumbras.net/lt/naujienos?archive=1&item=247; prisijungimo laikas: 2006-10-09
56. http://www.stumbras.net/lt/naujienos?archive=1&item=50; prisijungimo laikas: 2006-10-09
57. http://www.stumbras.net/investuotojams/uploads/files/dir2/1_0.php; prisijungimo laikas: 2006-10-09
58. http://www.lsc.lt/uploads/Vilniaus%20degtin%EB%202004%20m..pdf; prisijungimo laikas: 2006-07-01
59. http://www.lsc.lt/uploads/Alita%202005%20m.ataskaita.pdf; prisijungimo laikas: 2006-07-01

60. http://www.alutis.lt/news/news.php?id=1216; prisijungimo laikas: 2006-09-23
61. http://www.vynai.com/naujiena.php?id=125; prisijungimo laikas: 2006-08-15
62. http://www.nplc.lt/lit/lit17.pdf; prisijungimo laikas: 2006-09-23
63. http://www.stumbras.net/lt/naujienos?archive=1&item=86; prisijungimo laikas: 2006-10-09

KITA LITERATŪRA

64. Tarybų Lietuvos enciklopedija. I tomas. – Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985. P. 36, 54, 403.

# SANTRAUKA

Darbe nagrinėjama alkoholio vartojimo dinamika Lietuvoje. Norima atskleisti šios temos aktualumą, egzistuojančias problemas ir pateikti siūlymus kaip šias problemas spręsti. Analizuojant statistinius duomenis siekiama parodyti, kaip išaugęs alkoholio suvartojimas mūsų šalyje, ypač jaunų žmonių grupėje.

Darbo tikslas – išanalizuoti kaip kinta Lietuvoje alkoholinių gėrimų suvartojimas, aptarti priežastis lemiančias šiuos pokyčius, pasiūlyti būdus, kaip mažinti suvartojamo alkoholio kiekį.

Su darbo tikslu susiję šie uždaviniai:

1. Išanalizuoti stambiausių vietinių alkoholio gamintojų gamybos bei realizacijos apimčių kaitą.
2. Aptarti alkoholinių gėrimų importo bei eksporto kitimą.
3. Išnagrinėti alkoholinių gėrimų suvartojamo kiekio kaitą, bei alkoholio vartojimo struktūrą.
4. Aptarti Lietuvos alkoholio kontrolės politiką reglamentuojančius teisės aktus.
5. Panagrinėti priežastis, dėl ko lietuviai vartoja tiek daug alkoholinių gėrimų.

Darbo pradžioje pateikiama bendra statistika apie alkoholio gamybą, importą, eksportą ir suvartojimą. Antrame skyriuje nagrinėjama alkoholio kontrolės politiką reglamentuojantys teisės aktai, aptariami jų pakeitimai. Paskutinėje dalyje analizuojamos pagrindinės priežastys, lemiančios tokį aukštą alkoholio suvartojimą Lietuvoje. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir siūlymai kokiais būdais galima mažinti alkoholio vartojimą mūsų šalyje.

# ZUSAMMENFASSUNG

In dieser Arbeit analysiert man Alkoholgebrauch in Litauen. Der Autor will zeigen, das dieses Thema sehr aktuell ist, weil Alkoholverbrauch jetzt in unserem Land hoch ist. Besonders viel trinken junge Leute.

Das Ziel der Arbeit analysieren: wie ändert sich Alkoholverbrauch in Litauen, besprechen Ursachen diesen Änderungen, vorschlagen Varianten, wie kann man Alkoholgebrauch vermindern.

Die Aufgaben der Arbeit:

1. Analysieren die Alkoholproduktion den örtlichen Erzeuger.
2. Besprechen Alkoholimport und Export Änderungen.
3. Erörten die Änderungen des Alkoholverbrauches.
4. Analysieren Hauptgesetze der Alkoholkontrollepolitik.
5. Besprechen Ursachen, warum litauer so viel trinken.

Im Anfang der Arbeit führt man statistische Angaben über Alkoholproduktion, Import, Export und Gebrauch an. Im zweiten Kapitel analysiert man Gesetze der Alkoholkontrollepolitik. Im letzte, dritte, Teil der Arbeit erört man Grundursachen, warum litauer so viel trinken.

Der Autor will zeigen, wie hoch jetzt Alkoholgebrauch in Litauen ist und wie liberal ist Alkoholkontrollepolitik in unserem Land. Im Ende der Arbeit führt man Vorschläge an, wie kann man Alkoholverbrauch verkleinern.